

Xalq qəzeti

Xalqın qəzeti!

№ 49 (30453) 3 mart 2024-cü il, bazar

Gündəlik ictimai-siyasi nəşr

1919-cu ildən çıxır

Təsisçi: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi və qəzetin redaksiya heyəti

xalqqazeti.az

COP29 Azərbaycan üfüyündə

Prezident İlham Əliyev “Euronews” televiziyasına müsahibə verib

əzmlidik və bilirdik ki, bunu etmək mümkündür. Ancaq bizim geniş beynəlxalq əməkdaşlığa ehtiyacımız var idi. Ona görə də bizə öz maliyyə imkanları ilə dəstək göstərmələri üçün aparıcı beynəlxalq maliyyə institutlarını dəvət edərək ölkələr arasında, şirkətlər arasında bu əməkdaşlığı qurmağa başladırıq. Uzunluğu 3500 kilometr olan kəmərtə artıq arzu deyil, realıqdır və o, gətdikcə daha çox ölkələri əhatə edir. Çünki bu gün açılış mərasimində dediyim kimi, bizim təbii qazı yeni təyinat nöqtələrinə nəql etməyə imkan verən yeni inter-konnektorlarımız var. Bu, həqiqətən də, enerji təchizatının, enerji təhlükəsizliyi ilə bağlı məsələlərin coğrafiyasını tamamilə dəyişir. On il bundan əvvəl başlanılan təşəbbüsün yaxşı nəticələrini görəndə, əlbəttə ki, insan özünü hər zaman xoşbəxt hiss edir.

“Euronews”: Bu il həm də çox hələdici ildir. COP29 üfüyüdədir. Bu bərpaolunan enerji layihələrinin həyata keçirilməsi, həqiqətən də, Azərbaycanın dayanıqlı enerjinin gələcəyini necə yönləndirdiyini göstərir.

Prezident İlham Əliyev: Bəli, düşünürəm ki, bu, bizim ümumi yaşıl enerji gündəliyimizin və məsuliyyət hissimizin bir hissəsini təşkil edir. Çünki qazıntı yanacağı ilə zəngin ölkələr yaşıl enerjiyə keçiddə ön sıralarda olmalıdır.

(ardı 2-ci səhifədə)

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev martın 1-də Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 10-cu və Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 2-ci iclasları zamanı “Euronews” televiziyasına müsahibə verib.

AZƏRTAC müsahibəni təqdim edir.

“Euronews”: Xahiş edirik, ilk növbədə, bizə bugünkü tədbirlərin

enerji sənayesi üçün əhəmiyyətindən, Cənub Qaz Dəhlizinin uğurlu istismarı və inkişafındakı nailiyyətlər və gələcək addımlar barədə danışa-

sınız.

Prezident İlham Əliyev: Bilirsiniz ki, biz bu layihəyə başlayanda bunun necə olacağına dair çoxlu müxtəlif ideyalar var idi. Nikbin düşüncələr də, bədbin düşüncələr də var idi. Həmçinin elələri də var idi ki, düşünürdülər, biz bunu həyata keçirə bilməyəcəyik. Lakin biz

Nefti tərəqqiyə çevirən müstəqil ölkə

“Qara qızıl” artıq tariximizə qara deyil, qızılı hərflərlə yazılır

Neft yataqlarına malik ölkələrin heç də hamısı “qara qızıl”ı insan kapitalına çevirməyi bacarmayıb. Amma Azərbaycan formalaşdırdığı düzgün neft strategiyası sayəsində bu gün beynəlxalq miqyasda tanınan ölkələrdən biridir. Dünyanın bir çox ölkələri neftlə zəngin yataqlara malikdir, amma onlar səfalet içində, yoxsulluq şəraitində həyat sürürlər. Üstəlik, həmin ölkələrdə daxili sabitlik pozulur, “qara qızıl” onlara fəlakət aqibəti yaşadır. Azərbaycana isə neft rifah, inkişaf, sabitlik və güc gətirib.

(ardı 3-cü səhifədə)

Avropa İttifaqında ermənipərəstlik tonu – Klaarın “kövrək sülh” məntiqi

Al-nin xüsusi nümayəndəsi Bakı–İrəvan nizamlamasına mürəkkəblik gətirir

Avropa İttifaqının Cənubi Qafqaz və Gürcüstan böhranı üzrə xüsusi nümayəndəsi Tovia Klaarın Antaliya Diplomatik Forumundakı çıxışı neinki təmsil etdiyi qurumun, ümumən, kollektiv Qərbin Azərbaycan–Ermənistan münasibətlərinə, xüsusən, ölkələr arasındakı sülh prosesinə yanaşmasını bir daha ortaya qoydu. Yanaşma müsbət deyil, daha doğrusu, ermənipərəst mahiyyət daşımaqla, konstruktivlikdən tam uzaqdır. Ümumi dəyərləndirməmiz bundan ibarətdir.

T.Klaarın dedikləri, eyni zamanda, beynəlxalq ictimaiyyətin gözləntisini ortaya qoyur. Əslində, sülhü həmin gözləntinin birbaşa motivi saymaq olmaz. Tam aydındır ki, konkret ermənipərəst Fransadan fərqli olaraq, Al daha çox “köhnə qite”nin perspektivi üzərinə fokuslanıb. Perspektivdə ümid var. Avropanı Mərkəzi Asiya və Çinlə birləşdirən neqliyyat dəhlizinin fəaliyyət göstərməsinə olan ümid. Ancaq çox təəssüf ki, bu ümüddə “erməni kartı”nı əsas götürmək əzimini görürük. Əslində, hazırda Azərbaycan–Ermənistan sülh müqaviləsinin imzalanmamasının ən böyük səbəbi də elə budur. Ümumən, kollektiv Qərb “erməni kartı”nı, necə deyirlər, sağlam saxlamaqda ısrarlıdır. Klaarın bildirdikləri fonunda vurğuladığımız cəhətə də toxunacaq, mövcud xüsusdakı bəzi məqamlara aydınlıq gətirəcəyik.

(ardı 3-cü səhifədə)

Azərbaycan tarixində İlham Əliyev epoxası

Səhifə → 5

Suveren dövlətin hüquqi toxunulmazlığı

Səhifə → 6

“Odlar yurdu” dünyaya “yaşıl enerji” nümunəsi təqdim edir

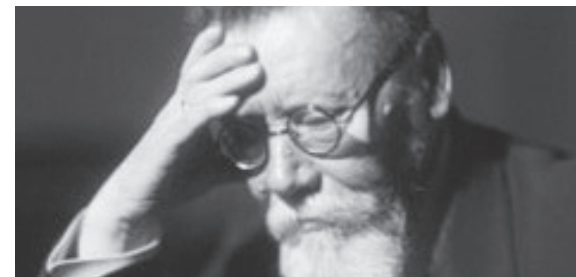
Səhifə → 8

Enerji Effektivliyi Fondu güzəştli kreditlər verəcək

Səhifə → 7

Lənkəranlı rus akademik

Səhifə → 9

Bədii sözün ünvanı dünyadır

Səhifə → 10

“Qərb müharibə, Macarıstan və Türkiyə sülh dilində danışır”

Səhifə → 11

“Köhnə qite” necə islamlaşır?

Səhifə → 11

İrəvan – Moskva: münasibətlərdəki çatlar dərinləşir

Səhifə → 4

Prezident İlham Əliyev “Euronews” televiziyasına müsahibə verib

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Biz bunu ənənəvi ehtiyatlarımız çatışmadığına görə etmirik, ona görə edirik ki, neft-qaz satışından əldə etdiyimiz maliyyədən, gəlirlərdən bərpaulunan enerjiyə sərmayə yatırmaq üçün istifadə etməkə töhfə vermək və buna ehtiyacın olduğuna dair ümumi bir anlayış yaratmaq istəyirik. Biz hər il bunu Bakıda görürük. Hər il biz Xəzər dənizinin getdikcə daha da dayazlaşmasının şahidi oluruq. Dəniz kənarında, hətta burada Bakının mərkəzində yaşayan hər kəs bunu görür. Biz iqlim dəyişikliyi-nin fəsadlarını, təhlükəli fəsadlarını görürük, çaylarımızda su azalır, dağlarımızda qar azalır, Xəzər dənizində suyun səviyyəsi azalır. Əgər biz enerji və əzmlə bu məsələ ilə məşğul olmasaq, hamımız əziyyət çəkəcəyik.

Azərbaycanın bərpaulunan enerji layihələri gündəliyi çox iddialıdır. Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının he-

sablamlarına əsasən, Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda potensialı 157 giqavat təşkil edir. Biz artıq bu mühüm yolu qət etməyə başlamışıq. Biz ola bilsin ki, 10 ilə ölkədə bərpaulunan enerjiden maksimum dərəcədə istifadə etməyi və daxili bazarda təbii qaz istehlakını azaltmağı planlaşdırırıq.

“Euronews”: Sizin çıxışınızda bir məqam xoşuma gəldi. Siz söylədiniz ki, neft və qaza malik ölkələr günahlandırılmamalıdır. Qazıntı yanacağına sahib olmaq onların günahı deyil. Siz söylədiniz ki, onlar ətraf mühitin mühafizəsi və yaşıl enerjiyə keçid məsələsi ilə necə məşğul olduqlarına görə qiymətləndirilməlidir. Siz həqiqətdən də belə hesab edirsiniz, elə deyilmi?

Prezident İlham Əliyev: Bəli, əlbəttə. Bu işdə bir qədər mövzu deyilşilməlidir. Çünki qazıntı yanacağına sahib olan ölkə olmaq sözsüz ki, bizim günahımız deyil. Düşünürəm ki, bu, bi-

zim nailiyyətimizdir ki, biz neft və qaz ehtiyatları olan bir çox ölkənin üzvləşdiyi “neft lənətinə” düşər olmamağı bacardıq. Biz nefti inkişafa çevirdik, sərvətin ədalətli paylanmasını təmin etməyə nail olduq. Son 20 ildə biz Azərbaycanda yoxsulluğun səviyyəsini 50 faizdən 5 faizə endirdik. Sizin Bakıda bütün görükləriniz infrastrukturun tamamilə yeni inkişafı və insanların həyat səviyyəsinin yaxşılaşmasıdır. Əfsuslar olsun, indi deyirlər ki, qazıntı yanacağı təhlükəlidir, mənfidir və günah bu ehtiyata sahib olan ölkələrdədir. Mənim mesajım ondan ibarət idi ki, bizə gördüyümüz işə görə, gəlirlərdən insanların ehtiyaclarını təmin etmək və yaşıl enerji gündəliyinə təkan vermək üçün necə istifadə etdiyimizə görə qiymət verin. Ümidvaram ki, mesajım eşidiləcək.

“Euronews”: Cənab Prezident, Zati-əliləri, bizə vaxt ayırdığınıza görə təşəkkür edirəm.

Ceyhun Bayramovun Antalya görüşləri

Martin 2-də Xarici İşlər naziri Ceyhun Bayramov Antalya Diplomatiya Forumunda iştirakı çərçivəsində ATƏT-in Baş katibi Helqa Şmid ilə görüşüb.

Görüş zamanı Azərbaycan–ATƏT çərçivəsində həyata keçirilən əməkdaşlıq gündəliyi, bölgədəki mövcud vəziyyət, eləcə də Azərbaycan–Ermənistan sülh prosesi müzakirə edildi. Azərbaycan və Ermənistan arasında mövcud sülh və normalaşma gündəliyində olan son proseslərdən bəhs edən nazir Ermənistan tərəfindən müxtəlif platformalarda səsləndirilən anti-Azərbaycan xarakterli bəyanatların, eləcə də həyata keçirilən son təxribatların Ermənistanın səsləndirdiyi sülh ritorikası ilə ziddiyyət təşkil etdiyini vurğulayıb.

Azərbaycanla–ATƏT arasında bir sıra mümkün layihələr, eləcə də BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının (COP29) bu il ölkəmizdə keçirilməsi ilə əlaqədar mümkün əməkdaşlıq sahələri nəzərdən keçirilib.

Xarici İşlər naziri Ceyhun Bayramov Türk Dövlətləri Təşkilatının Baş katibi Kubançıbek Ömüraliyev ilə görüşüb.

Ceyhun Bayramov bu qurumun Türk dünyasında dostluq, qardaşlıq və əməkdaşlığın gücləndirilməsi baxımından ciddi potensiala malik olduğunu qeyd edərək, Azərbaycanın bu poten-

şunu vurğulayaraq, bu təşkilat çərçivəsində əməkdaşlığın inkişafı üçün ölkəmizin bərabər səylər göstərməyə hazır olduğunu qeyd edib.

Dünən Xarici İşlər naziri Ceyhun Bayramov Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin (AQEM) baş katibi Kayrat Sarıbay ilə də görüşüb.

Görüşdə AQEM prosesinin qurucu

töhfə verdiyini bildirib. Xüsusilə, Azərbaycanın Müqəddəs Taxt-Tacda səfərlərinin təsis olunmasından sonra artan təmasların məmnunluq doğurduğu, o cümlədən, siyasi, mədəni, humanitar və sair sahələr üzrə əməkdaşlıq və birgə layihələrin həyata keçirilməsində vacib rol oynadığı qeyd edilib.

Bu il ölkəmizdə keçiriləcək BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının (COP29) əməkdaşlıq üçün əlavə imkanlar yaratdığı diqqətə çatdırılıb.

Qarşı tərəf, eyni zamanda, postmünaqişə dövründə bölgədə mövcud vəziyyət, Azərbaycan və Ermənistan arasında normalaşma və sülh gündəliyinin son durumu barədə məlumatlandırılıb.

Martin 2-də Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər naziri Ceyhun Bayramov Antalya Diplomatiya Forumu çərçivəsində İraq Respublikasının xarici işlər naziri Fuad Hüseyn, Lüksemburq Böyük Hersoqluğunun Baş nazirinin müavini, xarici işlər və xarici ticarət naziri, əməkdaşlıq və humanitar məsələlər naziri Xavier Bettel, Qazaxıstanın Baş nazirinin müavini, xarici işlər naziri Murat Nurtıleu, Braziliya Xarici İşlər Nazirliyinin baş katibi Maria Laura da Roşa və Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin xarici işlər naziri Tahsin Ertuğroğlu ilə də görüşüb.

XQ

Ə.A.Rəsulovun 2-ci dərəcəli “Vətənə xidmətə görə” ordeni ilə təltif edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 23-cü bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

Azərbaycan Respublikasında arxiv işi sahəsində səmərəli fəaliyyətinə görə Əsgər Adil oğlu Rəsulov 2-ci dərəcəli “Vətənə xidmətə görə” ordeni ilə təltif edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 2 mart 2024-cü il

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2011-ci il 16 fevral tarixli 386 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2011-ci il 16 fevral tarixli 386 nömrəli Fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2011, № 2, maddə 90 (Cild I) ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi

haqqında Əsasnamə”nin 5.8-ci bəndinin birinci abzasından “, Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun sədrindən” sözləri çıxarılınsın.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 2 mart 2024-cü il

Antalya Diplomatiya Forumunda panel iclas

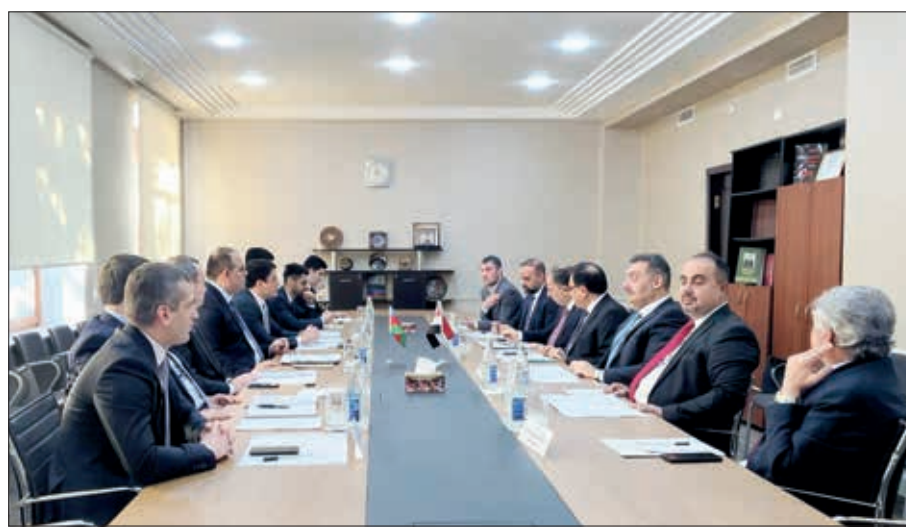
III Antalya Diplomatiya Forumu çərçivəsində “Avrasiyada yeni əməkdaşlıq dinamikaları” mövzusunda panel iclas keçirilib.

Panel iclasda Azərbaycan Prezidentinin xüsusi tapşırıqlar üzrə nümayəndəsi Elçin Əmirbəyov, Tacikistanın xarici işlər naziri Sirojiddin Muhriddin, Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin Katibliyinin icraçı direktoru Kairat Sarıbay, Türkiyənin Xarici İqtisadi Əlaqələr Şurasının sədri Nail Olpak və digərləri iştirak edib.

Panel iclasda iqlim dəyişikliyi, global istiləşmə, su qaynaqlarının azalması

və bu kimi təbii hadisələrinin törətdiyi fəsadlar, Avrasiya ölkələri arasında infrastrukturun tranzit dəhlizlərinin inkişafında rolu kimi mövzular müzakirə olunub. Həmçinin sessiyada terrorla mübarizə sahəsində əməkdaşlıq, gömrük işinin sadələşdirilməsi, qarşılıqlı ticarətin asanlaşdırılması, enerji təchizatı təhlükəsizliyinin təmin olunması kimi mövzulardan da danışılıb. Forum davam edir.

Azərbaycan – İraq konsulluq məsləhətləşmələri

Bakıda Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi ilə İraq Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi arasında ilk konsulluq məsləhətləşmələri keçirilib.

Məsləhətləşmələrdə Azərbaycan nümayəndə heyətinə Xarici İşlər Nazirliyinin Konsulluq idarəsinin rəisi Emil Səfərov, İraq Respublikasının nümayəndə heyətinə isə, bu ölkənin Xarici İşlər Nazirliyinin Konsulluq idarəsinin rəisi Ahmed Ali Ameen Al-Sadi rəhbərlik edib.

Məsləhətləşmələr zamanı Azərbaycan üçün tərəfdaş ölkə olan İraq Respublikası ilə konsulluq sahəsində əməkdaşlığın cari vəziyyəti və inkişaf perspektivləri, o cümlədən, sahə üzrə yeni ikitərəfli sənədlərin imzalanması və konsulluq xidmətlərinin rəqəmsallaşdırılması imkanları nəzərdən keçirilib.

Məsləhətləşmələr çərçivəsində iki ölkə vətəndaşlarının hüquq və azadlıqlarının qorunmasının təmin edilməsi, məhkum olunmuş şəxslərə zəruri konsulluq yardımının göstərilməsi sahəsində səylərin gücləndirilməsi, o cümlədən, məhkum şəxslərin verilməsi sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsi mövzularında müzakirələr aparılıb.

Tərəflər arasında konsulluq məsləhətləşmələrinin növbəti iclasının 2024-cü ildə Bağdad şəhərində keçirilməsinə dair razılıq əldə olunub.

XQ

sialın reallaşması istiqamətində Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində atılan addımları, təşəbbüsləri və ideyaları daim dəstəklədiyini vurğulayıb.

Görüş zamanı nazir Türk dünyası ilə əlaqələrimizin genişləndirilməsinin və dərinləşdirilməsinin Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas prioriteti oldu-

ğuvlarından biri kimi Azərbaycanın qarşılıqlı faydalı iqtisadi, sosial əməkdaşlığın inkişafı, müvafiq etimad quruculuğu tədbirləri çərçivəsində birgə təşəbbüs və layihələrin həyata keçirilməsinin, regional və beynəlxalq nəqliyyat, tranzit əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsinin vacibliyi diqqətə çatdırılıb.

Avropa İttifaqında erməniperəstlik tonu – Klaarın “kövrək sülh” məntiqi

(əvvəl 1-ci səhifədə)

İlk növbədə onu deyək ki, cənab Klaarın çıxışında pozitiv kimi görünən bir nüans var. O, Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh müqaviləsi üzərində işin bu il başa çatdırıla biləcəyini vurğulayır. Əlbəttə, bu deyimdə əminlik yox, ehtimal hiss olunur. Yeni, guya, hər şey məlumdur, qalır son nöqtəni qoymaq. Hiss olunur ki, hər şeyin məlum və aydın olmasının bildirilməsi ilə aşılana pozitivlik görüntüsü, əslində, vəziyyəti sırtımaq cəhdidir. Daha dəqiq desək, durumu tərəflərdən birinə dikte etmək cəhdidir. Hansı tərəfə? Əlbəttə ki, Azərbaycana. Görünür, Al-nin Cənubi Qafqazda sabitlik və təhlükəsizliyin bərqərar olması prosesində iştirakı bundan ibarətdir...

Əslində, T.Klaar Al-nin qatı erməniperəst mövqeyi ilə seçilən Xarici siyasət və təhlükəsizlik məsələləri üzrə ali nümayəndəsi Jozep Borrelldən yalnız bir qədər diplomatik tərz ilə fərqlənir. Söz və ifadə seçimində ehtiyatlı davranır, ilk baxışdan, özünü tərəf kimi göstərmir. Bu adam fikrini təmsil olduğunu qurumun mövqeyi olaraq təqdim edir. Mövqə isə yekunda yenə erməniperəst təsir başlayır.

T.Klaar bildirir ki, Azərbaycanın və Ermənistanın liderləri məsuliyyət daşımali və sülh sazişini imzalamalıdır. Təbii ki, sülh sazişini imzalamımaq məsuliyyət-siz hərəkət ola bilməz. Yeni, cənab Klaar heç də yenilik etmir. Ancaq onun məsuliyyət çağırışı tərəflərdən hansınsa orta məxrəcə gəlmək istəmədiyinə dair təəssürat formalaşdırır. Bu yerdə xüsusi nümayəndənin, uzun illər proses üzərində işləyən biri kimi, sülhün mümkünlüyünə əminliyi əhəmiyyətini itirir. Həm də ona görə ki, bütün tərəflərin ədalətli qəbul ediləcək razılaşma əldə etməsinin vacibliyindən söz açan Klaar, niyəsə, tarixə baş vurmaq qərarına gəlir. Onun sözlərinə görə, Avropanın son yüz ildəki tarixi qalibin qoyduğu sülh şərtinin kövrəkliyin nümayiş etdirir. Ardınca isə deyir ki, həmin tarix barışıq və düşmənciliyin aradan qaldırılmasının mühüm faydalarını göstərir. Maraqlıdır, avropalı diplomat nə demək istəyir? Nəce yeni qalibin qoyduğu şərtlər kövrək olur? Bəs şərti qoyan kim olmalıdır? Bəlkə, bunu məğlub etməlidir, xəbərimiz yoxdur...

Avropanın son yüz ildəki tarixində ən böyük müharibə ikinci Dünya müharibəsidir. Qalib keçmiş SSRİ idi. Yoxsa, cənab Klaar bildirir ki, Sovetlər Birliyi məğlubluyyətə uğradıldığı Almaniyanı iki yere böldüyü üçün axırda özü də dağıldı?

İran–İraq müharibəsində birinci qalib gəlmiş, indi ölkələr arasında kövrək olan nə var? Əlbəttə, onların tam normal keçindiklərini söyləmək doğru sayılmaz. Mümkün olmur, olmasın, əsas odur qan tökül-məsin. Eləcə də bizdə. Məcbur deyil ki, Azərbaycan və Ermənistan bir-birinə can deyib can eşitsin. Başlıca məqam qarşıdurmanın olmamasıdır. Buna görə hazırda sülh müqaviləsinə həssas yanaşmaq şərtidir. Həssaslıq isə ədalətli münasibətdən keçir. Təəssüf ki, ne Al-nin, nə də ümumən, kollektiv Qərbin məsələyə baxışı ədalət prinsiplərinə söykənir.

Bir vaxt Ermənistan rəhbərliyinin dilinə belə bir ifadə düşmüşdü: Azərbaycan maksimalist mövqə tutur. Onda hələ Qarabağdakı separatçı rejim qalırdı. Elə həmin vaxt avropalılar deyirdilər ki, sülh üçün kompromisə getmək lazımdır. Belə çıxırdı ki, həmin rejim də, saxlanılmalı idi, bölgədəki on min erməni silahlısı da. Başqa cür düşünmək mümkünsüzdür. Çünki Al Şurasının Prezidenti Şarl Mişelin vasitəçiliyi ilə Azərbaycan və Ermənistan liderləri bir araya gəlirdilər, ikinci Qarabağ da daxil olmaqla, ölkəmizin ərazi bütövlüyünü tanıdığını dilə gətirirdi, ancaq sonradan gördük ki, bu etiraf heç də separatçı rejimin ləğvi və Ermənistan ordusunun hissələrinin Qarabağdan çıxarılması deyil. Halbuki, 44 günlük müharibənin yekunlaşdığı 10 noyabr 2020-ci il tarixli üçtərəfli Bəyanatda məsələ qəti şəkildə qoyulurdu. Həmin sənədin imzalanmasından ötən üç ilə yaxın müddətdə Azərbaycan nə əldə etdi? Heç nə! Axırda Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan bildirdi ki, Qarabağın seçkili hakimiyyəti var. Yeni, təxminən, belə: mən, Ermənistan lideri olaraq Qarabağı Azərbaycan ərazisi kimi tanıyıram, həmin seçkili hakimiyyət özü bilər. Bu azmış kimi, Paşinyan bölgədə Ermənistan hərbiçilərinin olduğunu danmağa başladı. Üstəlik, artıq canını tapşırımsı qondarma rejimə keçirilmiş saxta “prezident seçkiləri” ilə bağlı təbrik də göndərdi. Bütün daşlar Azərbaycan hərbi gücə üstünlük verəndə – lokal xarakterli antiterror tədbirlərindən sonra yerinə oturdu.

Sözümüzə ondadır ki, azacıq yumşaq davranış erməni avantürizmi üçün fürsət yaradan haldır. Azərbaycanın mövqeyini isə Prezident İlham Əliyev fəzlərlə vurğulayıb. Dövlətimizin başçısı mövqeyini fevralın 26-da Xocalı sakinləri ilə görüşdə bir daha dilə gətirdi və bildirdi ki, Ermənistanın bir yolu var, o da Azərbaycanın şərtlərini qəbul etmək.

Bəli, indi T.Klaar bildirir ki, qalibin şərtləri sülhü kövrəkləşdirə bilər. Bundan sonra rəsmi İrəvan, loru dildə desək, ayağını qaldırıb nərdivanın yuxarı pilləsinə qoyacaq. Bir halda ki, Klaar kimi gizli, Borrell kimi aşkar dəstəkləyirlər, başqa nə etməlidir ki? Hələ Fransa Prezidenti Emmanuel Makron kimi dəstəkləyən və ABŞ tərəfindən səslənmiş erməniperəst düşüncələri bir kənara qoyuruq. Sülhü kövrək edən məhz belə dəstək və mövqə nümayişləridir...

T.Klaarın çıxışının növbəti tərəfinə diqqət yetirək. Al-nin xüsusi nümayəndəsi 1991-ci ilin Alma-Ata Bəyannaməsini ehtıamləşdırmaq yolu tutur. Nəzərə alaq ki, eyni məntiqi rəsmi İrəvan da irəli sürməkdədir. Klaarın sözlərinə görə, Ermənistan və Azərbaycan kontekstində artıq bağlanmış sazişlərə, o cümlədən, 1991-ci ildə Alma-Ata Bəyannaməsi imzalanan zaman Ermənistan və Azərbaycan SSR arasında demarkasiya xətləri əsasında sərhədlərin delimitasiyasına arxalanmaq lazımdır: “Müqavilə insanların və yüklinin, o cümlədən, Ermənistanın cənubundan keçməklə Azərbaycanın əsas hissəsindən Naxçıvana keçidi üçün sərhədin açılmasını ehtıa etməlidir”.

Bəli, Klaar əvvəldə vurğuladığımız “erməni kartı”nı qorumaq məntiqinə köklənib. Yeni, burada onun Azərbaycanın əsas hissəsindən Naxçıvana keçid üçün sərhədin açılması İrəvana dəstək anlamına söykənir. Diqqət yetirək, Klaar Al-nin yanaşması baxımından sülhə töhfəni sərhədləri açmaq və Ermənistanla nəqliyyat əlaqələrini bərpa etməkdə gördüyünü bildirir. Bu yerdə Azərbaycanın məsələyə münasibətindən söz açaq. Prezident İlham Əliyev bəyan edib ki, Naxçıvana yolda heç bir sərhəd və gömrük nəzarəti olmamalıdır. Yeni, “Azərbaycandan Azərbaycana yol” məntiqi əsas götürülməlidir. Ermənistan buna razı deyil. Razi deyilsə, problem yoxdur. Onda ölkəmiz Naxçıvana yolun İran ərazisindən keçəcəyini bildirir. Elə məhz budur Al-ni, ümumən, kollektiv Qərbi narahat edən. Çıxışından hiss olundu ki, Azərbaycan–Ermənistan sülh müqaviləsi baxımından Alma-Ata Bəyannaməsini ehtıamləşdırmaq yolu tutan T.Klaar da hadisələrin sözügedən səmtə doğru cərəyan etməsini arzulamır. Əlbəttə, onun və dostlarının nə istedikləri bir o qədər önəmli deyil. Əsas olan Bakının mövqedir.

Bəli, Azərbaycan bu mövqedədir ki, erməni avantürizmi tam şəkildə tərkisilah edilməlidir. Cənubi Qafqaz coğrafiyasında “erməni kartı”na heç vaxt üz tutul-

mamalıdır. Klaarın sözləri ilə desək, Al ölkələri sülh yolu ilə nizamlamadan fayda götürmək, Avropanı Mərkəzi Asiya və Çinlə birləşdirən nəqliyyat dəhlizinin etibarlılığını təmin etmək istəyirlərsə, bilməlidirlər ki, Azərbaycanın inam bəslədiyi formül seçilməlidir. Yeni, Ermənistan bununla razılaşmırsa, öz işidir. Sülh müqaviləsi imzalanarsın, İrəvan əvvəlki qaydada təcridə qalsın. Yaxud saziş heç imzalanmasın. Avropa İttifaqı isə razıdırsa, ancaq İran ərazisindən keçəcək marşrutdan faydalanarsın. Olmasın 42-43 kilometr, olsun 80-100 kilometr. Yol, yoldur. Bu yerdə Klaarın Türkiyəni sülh prosesində dövrüyyəyə salmaq cəhdinin heç bir mənası yoxdur. Çünki Türkiyə Azərbaycanın mövqeyini dəstəkləyir.

Bir daha bildirək ki, Azərbaycanın müharibə qalibi kimi irəli sürdüyü sülh müqaviləsi şərtləri heç də kövrək deyil. Cənab Klaar yanılır. Əlbəttə, buna yənilməq demək olmaz. O, sadəcə kollektiv Qərbin baxışını ifadə edir. Baxış isə diqqətə çatdırıldıqlarımızla məhdudlaşmır. Bakı–İrəvan sülh anlaşmasının Avropanı Mərkəzi Asiya və Çinlə birləşdirən nəqliyyat dəhlizinin fasiləsiz fəaliyyətinə inam verəcəyini vurğulayan Klaar onu da bildirir ki, təmsil etdiyi qurum yalnız bu halda özünün regionda iştirakını göstərmək alətini, yeni mülki müşahidə missiyasını Ermənistandan geri çəkəcək. Deməli, xüsusi nümayəndə, el dilində desək, xoruzun quyuğunu göstərir.

Bəli, cənab Klaar, faktiki olaraq, sülh müqaviləsinin imzalanmayacağını deyir. Bir halda ki, Al Ermənistanın ərazi bütövlüyü və suverenliyi ritorikası ilə çıxış edib

Naxçıvana yolun “Azərbaycandan Azərbaycana yol” məntiqini heçə sayır, həmin ritorikası sülh müqaviləsinin tərkib hissəsi kimi görmək mövqeyini ortaya qoyur və ölkəmiz bu qoyuluşla razı deyil, deməli, Bakı–İrəvan sülh anlaşmasında olmayacaq. Belə bir saziş olmadığı müddətdə isə Al-nin müşahidə missiyası Ermənistanla şərti sərhəddə qalacaq. Ən əsas isə İrəvan həmin missiyanın gözü qarşısında ərazidə təcridatlar törətməyə davam edəcək. Nəzərə alsaq ki, Ermənistan hazırda sürətlə silahlandırılır, o zaman dəyə bilərik ki, ölkə özünün yer almadığı layihə üçün təhlükə saçacaq. Haqqında söz açdığımız sərhəd təcridatları bunun ilk simptomlarıdır. Al-nin müşahidə missiyasına gəldikdə, onun üzvləri həmin təcridatlar üçün, bir növ, Qərbin beynəlxalq miqyaslı təminat faktoruna çevriləcək. Ermənistan pozuculuğunu avropalı müşahidəçilərə arxalanaraq həyata keçirəcək. T.Klaarın söylədiklərinin açması bunlardır.

Görünür, elə buna görə Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi, Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev bir neçə gün əvvəlki açıqlamasında bildirmişdi ki, Azərbaycan–Ermənistan sərhəd xətti qarşıdurma xətti olmamalıdır. Görünür, ikinci istiqamət üzrə “fəaliyyət” əsas götürən qüvvələr aktivləşiblər. İndiki məqamda, T.Klaarın həm diqqətə çatdırdığımız fikirləri, həm də sonuncu deyimini bu şəxsın təmsilində Avropa İttifaqının həmin qüvvələrdən biri olduğunu tam şəkildə təsdiqləyir.

Əvəz CAHANGİROĞLU
XQ

Nefti tərəqqiyə çevirən müstəqil ölkə

(əvvəl 1-ci səhifədə)

“Bu, bizim nailiyyətimizdir ki, biz neft və qaz ehtiyatları olan bir çox ölkənin üzvləşdiyi “neft lənətinə” düşər olmamağı bacardıq. Biz nefti inkişafa çevirdik, sərvətin ədalətli paylanmasını təmin etməyə nail olduq. Son 20 ildə biz Azərbaycanda yoxsulluğun səviyyəsini 50 faizdən 5 faizə endirdik. Sizin Bakıda bütün gördükləriniz infrastrukturun tamamilə yeni inkişafı və insanların həyat səviyyəsinin yaxşılaşmasıdır. Əfsuslar olsun, indi deyirlər ki, qazıntı yanacaq təhlükəlidir, mənfidir və günah bu ehtiyata sahib olan ölkələrdədir. Mənim mesajım ondan ibarət idi ki, bizə gördüyümüz işə görə, gəlirlərdən insanların ehtiyaclarını təmin etmək və yaşılların gündəliyinə təkan vermək üçün necə istifadə etdiyimizə görə qiymət verin. Ümidvaram ki, mesajım eşiləcəkdir”.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev bu sözləri iki gün əvvəl Bakıda Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 10-cu və Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin 2-ci iclasları zamanı “Euronews” televiziyasına müsahibəsində deyib.

Tarixə qısa ekskurs edək. Azərbaycan dünyada həm neft, həm də qaz ölkəsi kimi tanınır. Dünyada sənyəyə üsulu ilə neft ilk dəfə 1846-cı ildə Azərbaycanda çıxarılıb. Həmin vaxt dünya neftinin əsas hissəsi Azərbaycanın payına düşürdü. Tarixdə yenə ilk dəfə – XX əsrin ortalarında dənizdə “qara qızıllı” neftçilərimiz çıxarılıb. Azərbaycan SSRİ-də ikinci respublika idi ki, donor sayılırdı. Yeni, ümumittifaq büdcəsinə oradan aldığımızdan daha çox ona vəsait ödəyirdik.

Bəs, 1990-cı illərin əvvəlində Azərbaycan vəziyyəti necə idi? Sovetlərin süqutundan sonra müstəqilliyinə qovuşmuş, iqtisadiyyatı iflic olmuş, daxili sabitliyi pozulmuş bir ölkə çıxış yolu axtarmalı və tapmalı idi. Onda Azərbaycan gənc və müstəqil dövlət kimi olduğca ağır çağırışlarla üzlə-üzə qalmışdı. Ölkədə kütləvi işsizlik hökm sürür, yoxsulluq dərəcəsi günbəgün artırdı. Məhz belə ağır vəziyyətdə Azərbaycana xarici sərmayəni cəlb etmək, doğrudan da, böyük səriş-tə, uzaqgörənlik tələb edirdi. Beynəlxalq

arenada böyük siyasi çəkiyə malik ulu öndər Heydər Əliyev bu çağırışlara cavab verdi. Həmin keşməkeşli dövrdə böyük strategin neft strategiyası yeganə çıxış yolu oldu. 1994-cü ilin sentyabrında “Əsrin müqaviləsi”nin imzalanması bütün sahələrdə dönüş yaratdı. Dünyanın aparıcı şirkətləri ilə imzalanmış bu müqavilə Azərbaycan üçün ağır durumdən qurtuluş yolu oldu. Bundan sonra ölkəmiz dünyada tanındı, neft-qaz sektorumuz nüfuzlu şirkətlərin marağı artıdı və bu maraq əməli işlərə, müsbət nəticələrə gətirib çıxardı.

Torpaqlarının 20 faizi işğal altında qalan, 1 milyon qaçqını və məcburi köçkünlü olan Azərbaycan 1994-cü il sentyabrın 20-də dünyanın altı ölkəsinin 10 neft şirkəti ilə dənizdə yerləşən “Azəri–Çıraq–Günəşli” yataqlarının birgə işlənməsinə dair konsorsium yaratdı və hasilatın pay bölgüsü sazişini imzaladı. Müqavilə ilkin olaraq 30 ilə hesablanmışdı. Ehtiyatları, təxminən, 4 milyard barrel həcmində qiymətləndirilən üç ofşor neft yatağının işlənməsinə 7,4 milyard ABŞ dolları məbləğində sərmayə qoyuldu. ARDNŞ-nin payı və qonorarlar da daxil olmaqla, Azərbaycan hökuməti 80 faiz mənfəət əldə etməli idi. Konsorsiumdan əldə olunan neft gəlirləri 1999-cu ilin dekabrında Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə yaradılan Dövlət Neft Fondunda toplandı. Amma “Əsrin müqaviləsi” üzrə işlər heç də hamar getmədi. Kənar təzyiqlərə baxmayaraq, xarici oyunçuların

dəstəklədiyi güclü regional əməkdaşlıq, Azərbaycan və Gürcüstan liderlərinin siyasi iradəsi sayəsində 2006-cı ildə Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft kəmərinin açılışı gerçəkləşdi. Artıq respublikamız tərəqqi yoluna qədəm qoymuşdu.

2017-ci il noyabrın 8-də Prezident İlham Əliyevin Azərbaycanında iki milyard ton neft hasil olunması münasibətilə keçirilən təntənəli mərasimdəki çıxışında dediyi sözlər özündə tam reallığı əks etdirirdi: “Əsrin müqaviləsi”nin nəticələri sadəcə olaraq Neft Fonduna gələn gəlirlərlə ölçülmür. Bunun çox geniş və çox böyük təsiri olub və bu gün də var. Biz “qara qızıl”ı insan kapitalına çevirə bildik. Biz neft gəlirlərimizdən çox səmərəli şəkildə istifadə etdik və bu, dünya miqyasında xüsusilə qeyd edilir. Bir çox ölkələrin zəngin neft yataqları var, ancaq ölkələr səfəliet içindədir, yoxsulluq şəraitində yaşayırlar. O ölkələrdə sabitlik pozulur, neft o ölkələrə fəlakət gətirir. Azərbaycanda isə neft rifah, inkişaf, sabitlik, güc gətirir. Bu gün bizim müstəqil ölkə kimi yaşayacağımızda, iqtisadi potensialımızın formalaşmasında neft-qaz amili çox böyük rol oynayır. Bunu hər kəs bilməlidir”.

Azərbaycan iqtisadi müstəqilliyini özü təmin edib. İqtisadi müstəqillilik isə siyasi müstəqilliyin bünövrəsi sayılır. Bu gün ölkəmiz istər regional, istərsə də beynəlxalq platformalarda özünün müstəqil və prinsiplial mövqeyini sərbəst şəkildə ifadə edir. Sırr deyil ki, məhz iqtisadi müstəqillilik siyasətində qazandığımız

Ekspert rəyi

İlham ŞABAN,
Neft Araşdırmaları
Mərkəzinin rəhbəri

“bp”-nin statistikasına baxsaq, görərik ki, dünyanın 71 ölkəsi neft hasilatı ilə məşğul olur. BMT üzvü olan dövlətlərin, təxminən, üçdə birinin neft iqtisadiyyatı var. Yerdə qalan yetmiş faiz həmin enerjinin istehlakçısıdır. Qeyd etdiyimiz 71 ölkənin otuzunda böyük həcmdə neft hasil edilir. Bu ölkələrin iqtisadiyyatlarının formalaşması birbaşa neftə bağlıdır. Amma həmin ölkələr heç də hamısı normal rifahla, inkişaf səviyyəsinə gəlib çatmayıb. Nümunə kimi onlardan ancaq onunı göstərə bilərik ki, neft amili əhalinin rifah halının yaxşılaşması reallığını doğurub.

Olduqca fərhəlandırıcı haldır ki, bu gün Azərbaycan həmin oluğa daxil olmasa da, çox yaxın mövqedə qərar tutub. Əgər biz start vəziyyətini götürsək, müstəqilliyimizin ilk on ili o qədər çətin, iqtisadiyyatın enişli ilə keçən dövr olub ki, iyirmi birinci əsrə gəlib çatmağımızın

özü möcüzədir. Doğrudur, tərəqqinin işartıları “Əsrin müqaviləsi”ndən görünürdü. Məsələ ondadır ki, Azərbaycan “Azəri–Çıraq–Günəşli” yatağından ilk mənfəətini 1999-cu ilin dekabrın sonlarında aldı. 2001-ci ildə Dövlət Neft Fondunun hesabında cəmi 271 milyon dollar vəsait var idi. Həmin vəsaitin ölkə iqtisadiyyatına xərclənməsinə isə 2003-cü ildən etibarən başlamışdıq. Azərbaycanın dirçəlişi, oturuşmuş iqtisadiyyata malik dövlətə çevrilməsi isə məhz son iyirmi ildə baş verdi. İndi biz yüksək yaşayış səviyyəsinə çatmış, inkişaf etməkdə olan ölkələrə nəzər yetirsək, görərik ki, onların əksəriyyətinin 50 ildən yuxarı, bəzələrinin 70-80 illik müstəqillik stajı var. Azərbaycan onlarla müqayisə edilmək üçün zaman məsafəsi yoxdur.

Bir anlıq torpaqlarımızın işğala məruz qalmadığını təsəvvüfə gətirik. Əgər müstəqilliyə qovuşandan sonra sakit, əmin-amanlıq şəraitində vəsaitlə və gücü sosial rifahla, quruculuq işlərinə yönəltməyək, tez bir zamanda çox şeyə nail olardıq. Amma təəssüf ki, neft gəlirliminin 20-25 milyard dollarını ancaq müdafiə qüdrətini möhkəmləndirməyə xərcləmişik. Həmin vəsaiti qeyri-neft sektorunun inkişafına, əhalinin rifah halının yüksəldilməsinə yönəltmək imkanımız olsaydı, o məbləği azı iki dəfə artırma bilərdik. Yeni, öndə gedən neft ölkələri ilə müqayisədə biz quyunun dibində idik. Amma Azərbaycan son iyirmi, xüsusən də, son on ildə irəliləyən doğru ələ bir sıçrayış etdi ki, çoxları bu uğuru heç otuz ildə əldə edə bilməyib.

tərəqqiyə, yüksək rifahla qovuşmayıb. Əksinə, əvvəldə də vurğuladığımız kimi, “qara qızıl”, “məvi yanacaq” kimi sərvətlər onlar üçün hərbi-siyasi çəkişmələrə, hakimiyyət dəyişikliklərinə, daxildə uzunmüddətli qeyri-sabitliyə, hətta açıqlı və səfəliətə səbəb olub. Fəqət, burada bezi istisnalar var. Azərbaycan özü üçün məhz həmin istisnaları yaratmağı bacaran, üzleşə biləcəyi çətinlikləri vaxtında və yüksək diplomatik sərişlə ilə önləyən dövlətlərdəndir. Mövcud üstünlüyün əldə olunmasındakı ən başlıca amil isə xalq-hakimiyyət birliyi. Bu, həm müharibə kimi çətin mərhələnin, həm də dinc dövrün sınaqlarından zəfərlə çıxmış və bu gün dünyaya örnək ola biləcək birlikdirdir!

İmran BƏDİRXANLI
XQ

İrəvan – Moskva: münasibətlərdəki çatlar dərinləşir

Ermenistan hökumətinin müəyyən üzvləri, eləcə də hökumətin strukturuna daxil olmayan bəzi yüksək vəzifəli şəxslər tərəfindən Rusiyanın, yeri gəldicə, ittiham edilməsi adi hal alıb. Onlar rəsmi Moskvani, əsasən Ermənistan qarşısındakı öhdəliklərini yerinə yetirməməkdə günahlandırılır. Ümumi fikir bundan ibarətdir ki, Kremlin yanaşması müttəfiqlik münasibətləri ilə üst-üstə düşmür. Ermənistanın təhlükəsizlik şurasının katibi Armen Qriqoryanın ölkəsinin ictimai televiziyasına bu günlərdə verdiyi müsahibə də ölkədəki anti-Rusiya ovqatının növbəti təzahürü sayıla bilər.

A.Qriqoryan müsahibəsində bir sıra nüanslara toxunub. O, Ermənistanın Rusiyadan qoparaq, Qərbə meyillənməsini özünəməxsus şəkildə "əsaslandırmağa" çalışıb. Deyib ki, Hayastanın xarici təhlükəsizlik siyasətinin şəxələndirilməsi zərurəti bir sıra obyektiv amillərlə bağlıdır. Mövcud tendensiya 2021-ci ildə – Ermənistanın Rusiyadan hərbi texnika almağa çalışdığı və onunla ikitərəfli müqavilələr imzaladığı vaxtdan başlayıb. Paralel olaraq orduda hərtərəfli islahatlar konsepsiyası hazırlanıb. Guya, bu islahatların məqsədi isə Rusiya tərəfi ilə birgə dayışılıqların həyata keçirilməsi olub.

Ancaq 2021-ci ilin mayında vəd edilən proqramı reallaşdırmaq əvəzinə, "Ermənistan hücumu məruz qalıb". Rusiya isə ümumilikdə, 250 milyon dollar pul ödənilmiş silahları tədarük etməyib: "Bu, təhlükəsizlik strategiyasına yenidən baxılmasını zəruri edən əsas məqam oldu. Müdafiə üçün zəruri vasitələrsiz qalan Ermənistan yeni strateji tələblər xatırlamağa başladı ki, onların arasında Hindistan, Fransa və bir sıra Avropa İttifaqı ölkələri seçilir".

Qeyd edək ki, A.Qriqoryan "Ermənistanın hücumu məruz qaldığını" iddia edərkən, 2021-ci ilin mayında baş vermiş sərhəd insidentini nəzərdə tutur. Həmin vaxt qar ərimiş və Azərbaycan GPS monitorinq sistemi vasitəsilə dəqiqləşdirmə apararaq, Qaragöl gölü ətrafındakı ərazilərdə öz sərhədlərinə sahib çıxmışdı. Rəsmi İrəvan bu zaman haray-əhəşir salaraq, "hücumu məruz qaldığını" bildirmişdi. Haylar Rusiya tərəfinə müraciət edərək, onu Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatı çərçivəsində öhdəliklərini yerinə yetirməyə çağırırdılar. Ancaq KTMT-nin mənzil-qərarından bildirilmişdi ki, hələlik Ermənistan və Azərbaycan arasında sərhədlərin delimitasiyası aparılmayıb. Sərhəd xəttinin haradan keçdiyi dəqiq məlum deyil. Buna görə İrəvanın müraciəti əsassız sayılmışdı.

Qeyd edək ki, ölkəmizin öz sərhədlərinə sahib çıxması, ancaq bunun Ermənistan tərəfindən "hücum" adlandırılması məsələsinə 2021-ci il iyulun 22-də Azərbaycan Televiziyasına müsahibəsində Prezident İlham Əliyev də münasibət bildirmişdi. Dövlətimizin başçısı məsələnin Avropa İttifaqı Şurasının Prezidenti Şarl Mişelin həmin ay Bakıya səfəri zamanı müzakirə edildiyini demişdi: "Təbii ki, bu məsələ səfər zamanı müzakirə olundu və

mən izah etməyə çalışdım ki, biz öz sərhədimizə çıxmışıq. Nə üçün may ayında çıxmışıq? Çünki qar əridi. Qar idi, iki-üç metrlik qar idi. Ora çıxmaq mümkün deyildi. Qar əriyəndən sonra biz çıxdıq, lazımı bildiyimiz nöqtələri götürdük və orada yerləşdik, orada möhkəmlənirik və möhkəmlənəcəyik. Ona görə Ermənistanın, əlbəttə, məyus olması ondan irəli gəlir ki, onlar yenə də xülyalarla yaşayırlar. Onlar postmüharibə realılıqları ilə barışa bilmirlər. Hesab edirəm ki, burada psixoloji amil də öz rolunu oynayır. Yəqin onlara vaxt lazımdır ki, psixoloji nöqtəyi-nəzərdən yeni reallığa öyrəşsinlər. Çünki bizim Zəfərimiz onların bütün ideoloji sütunlarını darmadağın edib".

Onu da bildirək ki, Prezident İlham Əliyev 2024-cü il yanvarın 10-da yerli televiziya kanallarına müsahibəsində Azərbaycanın şərti sərhəddəki qanuni mövqelərindən geri çəkilməyəcəyini bir daha bəyan edib: "Ona görə, əlbəttə ki, biz heç yerə qayıdan deyilik. Nə 2021-ci ilin may ayındakı mövqelərdən, nə də 2022-ci ilin sentyabr ayındakı mövqelərdən biz bir addım geri gedən deyilik, çünki o sərhəd müəyyən edilməlidir. Ancaq bizim indi Ermənistan tərəfindən mübahisə edilən yerləşməyimiz heç bir yaşayış məntəqəsini əhatə etmir. Bizim

durduğumuz mövqelərdə, təpələrdə heç vaxt yaşayış olmayıb. Ermənistan isə bu gün bizim kəndlərimizi işğal etməkdə davam edir və bu, dözülməzdir..."

Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyanın yaxın silahdaşı hesab olunan Qriqoryanın müsahibəsində isə digər diqqətçəkən məqamlar var. O, deyib ki, 2021-ci ilin mayınadək Ermənistanın hərbi-texniki əməkdaşlığının 96 faizi Rusiya

deyil, icrasının müvəqqəti təxirə salınmasına əsas yaratmışdı. Ermənistan da silah-sursata ciddi ehtiyac duymurdu. Onu da bildirək ki, Rusiya 2021-ci ildə imzalanmış müqavilə üzrə öhdəliklərini 2023-cü ildə yerinə yetirdi. Bu mənada, Paşinyanın Qərbpərəst komandasının silah-sursat məsələsindən Rusiya ilə münasibətlərin səviyyəsini aşağı salmaq üçün, sadəcə, bəhanə kimi istifadə etdiyi göz önündədir.

Ermənistanın təhlükəsizlik şurası katibinin toxunduğu digər məqam Avropa İttifaqının müşahidəçiləri ilə bağlıdır. O deyib ki, Al müşahidəçilərinin 12 fevral insidentinin baş verdiyi Qafan rayonunun Nerkin-And yaşayış məntəqəsinə çıxışı yoxdur, ancaq məsələni müzakirə edə-cəklər: "Həmin ərazidə Rusiya Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin sərhədçiləri yerləşdirilib. Sənədlərə görə, Rusiya Ermənistanın təhlükəsizliyinə zəmanət verən tərəfdədir. Lakin hadisələr göstərir ki, 1990-cı illərdə təbiiq edilən mexanizmlər bu gün işləmir".

Onu da qeyd edək ki, fevralın 12-də şərti sərhəddə insidentin baş verməsindən sonra rəsmi İrəvandan oxşar məzmununda digər açıqlamalar da səsləndirilib. O cümlədən, baş nazir Paşinyan bildirib ki, Rusiya sərhədçilərinin Nerkin-And ərazisində olmaq üçün mandatı yoxdur: "Vəziyyətlə bağlı deyə bilərəm ki, Rusiya sərhədçilərinin nə mandatı, nə də razılaşması var. Bu isə o deməkdir ki, həmin zonada Rusiya sərhədçiləri təhlükəsizliklə bağlı fəaliyyətlər həyata keçirə bilməzlər. Deməli, biz bundan müvafiq nəticə çıxarmalıyıq".

Paşinyanın açıqlaması, bəzi məsələləri gün işığına çıxardır. Güman edə bilirik ki, məlum insident Paşinyan hökuməti ilə onun Qərbdəki tərəfdaşları tərəfindən təşkil olunub. Mümkündür ki, məqsəd Rusiya Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin sərhədçilərini gözəndən salmaq, daha sonra onları ölkədən çıxarmaqdır. Yeni, bunun üçün zəmin formalaşdırılır. Mövcud fonda rusiyalı sərhədçilərlə bağlı "Zvartnos" hava limanında baş vermiş hadisə də diqqət çəkir. Elə Qriqoryanın müsahibədə Ermənistan-Azərbaycan şərti sərhədinin məsafə uzunluğunun nəzərə alınaraq, avropalı müşahidəçilərin sayının artırılmasının planlaşdırıldığını deməsi də məkrli niyyətlərdən xəbər verir: "Hesab edirik ki, missiya məhsuldar iş görür. Onun Moskva və Tehrana qarşı yönəldiyi ilə bağlı Rusiyanın ittihamları əsassızdır. Mən başa düşə bilmirəm ki, Rusiya öz problemlərini həll edərkən niyə başqa ölkələrin adından danışır?".

Gözlənilirdiyi kimi, Qriqoryan müsahibəsində Fransanı xeyli öyüb. Deyib ki, Paris ölkəsinin təhlükəsizliyinin təmini sahəsində müstəsna əhəmiyyətə malikdir: "Fransa bizi birinci dərəcəli silahlarla təmin edir. Başa düşdüyünüz kimi, bu sual sükkutu sevir və biz bütün aldiq-

Ekspert rəyi

Rizvan HÜSEYNOV,
hərbi-siyasi şərhçi

– Ermənistanın anti-Rusiya çıxışları yeni məsələ deyil. İrəvan bununla bağlı əsasən 2023-cü ilin sentyabrından, yeni ərazi bütövlüyümüz tam bərpa ediləndən və qurulan oyunlar faş olduqdan sonra aktiv fəaliyyətə başlayıb. Ermənistan və onun havadarları başa düşdülər ki, regionda geosiyasi oyun qaydaları dəyişib. Onlar da bu vəziyyətə uyğun yeni oyun qurmağa çalışırlar. Anti-Rusiya meyillərinin tezislərini Paşinyan iqtidarına ötürən əsas oyunçular Fransa və ABŞ-dır. Moskvanın əsas diqqəti Ukrayna ilə müharibəyə yönəlib. Fransa və bir sıra digər ölkələr ABŞ-ın dəstəyi ilə aktivləşiblər. Ermənistanın Al-yə üzlüvlüyü ilə bağlı fikirlər ortaya atıblar. Əvəzində isə Qərb Rusiya FTX-nin sərhəddən və İrəvan hava limanından çıxarılması tələbini qoyub. Onların da Al müşahidəçiləri ilə əvəzlənməsi nəzərdə tutulub. Beləliklə, Ermənistan daha əvvəllər vaxtilə Gürcüstanın və indi isə Ukraynanın yaşadığı aqibəti yaşamağa məhkum olacaq. Hazırda Ermənistan ərazisi Rusiya və Qərb arasında yeni qarşıdurma meydanına çevrilir.

larmızın bəyannaməsini təqdim edə bilmirik. Hərbi-texniki əməkdaşlıq sakit və balanslı işi nəzərdə tutur".

Qriqoryanın müsahibəsindəki sonuncu məqam ölkəmizin, necə deyirlər, təhlükəsizlik çətinini daha möhkəmləndirməsinə səbəb ola bilər. Amma biz hayların xislətinə bələd olduğumuzdan, işimizi hələ çox əvvəldən ehtiyatlı tutmuşuq. Bu gün Azərbaycan Ordusunun arsenalında Ermənistanə verilən istənilən silahı sıradan çıxarmaq üçün vasitələr var. İrəvan bunu dərk etməli və bölgədə vəziyyəti daha da gərginləşdirmək siyasətindən əl çəkməlidir.

Səxavət HƏMİD
XQ

“Heydər Əliyev irsi, qadın siyasəti”

“Modern İnkişaf və Ailə” İctimai Birliyinin təşkilatçılığı ilə martın 2-də “Heydər Əliyev irsi, qadın siyasəti” mövzusunda konfrans keçirilib.

Birliyinin sədri Zərifə Quliyeva Azərbaycan xalqının Ulu öndər Heydər Əliyevin xatirəsinə hər zaman əziz tutduğunu, onun zəngin irsi sadiqliklə davam etdirdiyini

vurğulayıb. QHT rəhbəri bildirib ki, Azərbaycan qadınları ölkəmizdə ictimai-siyasi sabitliyin və əmin-amanlığın qorunması, milli dövlətçiliyimizin daha da möhkəmlən-

dirilməsi istiqamətində əzm-karlıqla çalışırlar.

AMEA-nın vitse-prezidenti İradə Hüseynova ölkəmizdə qadın siyasətinin yüksək səviyyədə inkişaf etdirilməsindən məmnunluqda danışmış və bu siyasətin müsbət nəticəsi olaraq lider, sahibkar, elm və təhsil sahə-

sində uğur qazanan qadınlarımızın olduğunu diqqətə çatdırıb.

Milli Məclisin Ailə, qadın və uşaq məsələləri üzrə komitəsinin sədri Hicran Hüseynova, Milli Məclisin Əmək və əhalinin sosial müdafiə komitəsinin sədr müavini Mələhət İbrahimqızı, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədr müavini Sədaqət Qəhrəmanova, Milli Məclisin deputatı Jale Əliyeva və başqaları, Ümummilli liderin zəngin irsinin daha geniş spektrdə öyrənilməsinin vacibliyini vurğulayaraq, Ulu Öndərin Azərbaycan xalqı, Azərbaycan qadını üçün gördüyü misilsiz işlərdən danışılıb.

Rəsmi hissədən sonra Zərifə Quliyevanın müəllifi olduğu “Heydər Əliyev irsi, qadın siyasəti” kitabının təqdimatı olub.

XQ

Qarabağda və Qərbi Azərbaycanda mədəni irsi məhv edən Ermənistandır

Azərbaycan QHT-ləri Xarici Əlaqələr üzrə Alman Şurası və Konrad Adenauer Fondunun rəhbərlərinə açıq məktub ünvanlayıb.

Ölkənin mədəni irsin qorunması və tədqiqi sahəsində fəaliyyət göstərən vətəndaş cəmiyyəti qurumları rəhbərlərinin imzaladığını məktubda deyilib: “Biz – Azərbaycan vətəndaş cəmiyyətinin üzvləri Xarici Əlaqələr üzrə Alman Şurasının direktoru cənab Quntram Volfa və Konrad Adenauer Fondunun sədri cənab Norbert Lammerte müraciət edərək, onları rəhbərlik etdikləri qurumların bu il martın 6-da Berlinde “Arsaxın mədəni irsi” adlı qərəzli və ermənipərəst təbliğat tədbirini ləğv etməyə çağırırıq”.

Müraciətin davamında bildirilir ki, siz diplomatiya ilə sıx bağlı olan şəxslər kimi yaxşı bilirsiniz ki, Ermənistan və onun 30 ilə yaxın müddətdə mövcud olmuş oyuncaq separatçı rejimi Azərbaycan Respublikası ərazisini uzun müddət işğal altında saxlayaraq, Azərbaycan xalqının maddi və mədəni irsini məhv edib, şəhər və kəndləri Yer üzündən silib, qəbiristanlıqlara qədr hər şeyi dağıdıb: “Xarici Əlaqələr üzrə Alman Şurası və Konrad Adenauer Fondu bir dəfə də olsun bu işğala, etnik

təmizləməyə qarşı ekspert müzakirələri təşkil etməyib, Azərbaycan xalqının maddi və mədəni irsinin məhvi barədə hesabatlara yamayıb”.

Daha sonra qeyd edilir ki, Berlinde Azərbaycan və Ermənistanın xarici işlər nazirlərinin görüşündən dərhal sonra bu tədbirin təşkilatçılığı etnik nifrəti artırmağa və sülh danışıqlarına zərər vurmağa yönəlmis addımların bir hissəsidir: “Xarici Əlaqələr üzrə Alman Şurası öz rəsmi saytında Corc Sorosun Açıq Cəmiyyət İnstitutundan maliyyələşdiyini gizlətmir. Bu, islamofobiyanın təşviqinə, Azərbaycan-Ermənistan münasibətlərinin normallaşmasına mane olmağa və Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş cinayətlərin ört-basdır edilməsinə səbəb olmalıdır. Biz sizləri Qarabağda və Ermənistan ərazisində Azərbaycan xalqının maddi-mənəvi irsinin yox edilməsinə dair faktları araşdırmağa və bütün tərəflərin iştirakı ilə müzakirələr təşkil etməyə çağırırıq”.

XQ

Erməni faşistləri Xocalını məzarlığa çeviriblər

Xocalı şəhərinin mərkəzində (keçmiş xalça fabrikinin yaxınlığında) həyata keçirilən əsaslı bərpa-quruculuq işləri çərçivəsində aparılan qazıntı işləri zamanı basdırılmış vəziyyətdə kütləvi insan qalıqlarının aşkar olunması faktı ilə bağlı Baş Prokurorluğun Kriminalistika və informasiya texnologiyaları idarəsində araşdırmalar davam etdirilir.

Qeyd olunan ərazidə həyata keçirilən baxış istintaq hərəkatı nəticəsində daha 3 nəfərə aid insan qalıqları aşkar olunub və bununla da, kütləvi məzarlıqda basdırılan insan qalıqlarının, ən azı, 13 nəfər şəxsə məxsus olması, onların müxtəlif üsullarla işğəncələrə, qeyri-insani rəftara və fiziki zorakılığa məruz qalmaları, əllərinin kəndlirə bağlanma-

ları, o cümlədən, fərdi şəkildə və mənsub olduqları dinin tələblərinə uyğun qaydada dəfn olunmamaları müəyyən edilib.

Hazırda ərazidə basdırılmış insan qalıqlarının tam müəyyən olunması istiqamətində Baş Prokurorluq tərəfindən Əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüş vətəndaşlarla əlaqədar Döv-

XQ

Azərbaycan tarixində İlham Əliyev epoxası

(əvvəli XQ-nin 1 mart 2024-cü il tarixli sayında)

3. Ermənistanla münaqişə

Danışıqların uğursuzluğu

Ermenistan–Azərbaycan münaqişəsinin sülh yolu ilə həllinə dair ilk danışıqlar ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyəti dövründə başlamışdır.

1994-cü ildən başlayan bu danışıqların 2003-cü ilədək olan dövründə həmsədrlər tərəfindən münaqişənin həlli üçün “paket” (iyun 1997), yəni o zamankı terminlə Dağlıq Qarabağın statusu da daxil olmaqla bütün məsələlərə eyni vaxtda razılıq verilməsi; “mərhləli” (1 sentyabr 1997), yəni münaqişənin mərhələlərlə nizama salınması və dünya praktikasında olmayan “ümumi dövlət” layihəsi (noyabr 1998) irəli sürülmüşdür. Bu layihə ilə danışıqlar dalana dirəndiyi üçün həmsədrlərin təklifinə əsasən, danışıqların Azərbaycan və Ermənistan prezidentləri daimi nümayəndələri səviyyəsində davam etdirilməsi qərara alınmışdır. İlk belə görüşlər 2002-ci ilin mart və iyul aylarında Praqada keçirilmişdir.

İlham Əliyev prezidentliyə başladığında vəziyyət belə idi. 2004-cü ilin aprelindən isə danışıqlar Praqada xarici işlər nazirlərin iştirakı ilə davam etdirilmişdir. Bu görüşlərin ilk mərhələsi 2006-cı ilin fevralındakı davam etmişdir. Bu görüşlər seriya xarakterində olduğu üçün “Praqa prosesi” adını almışdır. Bu danışıqlarda nizamlanmanın baza prinsipləri hazırlanmış, 2007-ci ilin noyabrında Madriddə xarici işlər nazirlərinə təqdim edilmiş və “Madrid prinsipləri” adlandırılmışdır. Danışıqlar gətdikcə formal xarakter almış və işğalın legitimləşdirilməsinə xidmət etmişdir.

Ermənistan hakimiyyəti bu yol ilə mövqeyini daha da möhkəmləndirməyə çalışmışdır. Ona görə də siyasi strukturun dəyişdirilməsi yolu ilə bunu davam etdirmək istəmişdir. Bu, əks-nəticə vermiş və hakimiyyət 2018-ci ilin mayında Qarabağ klanından siyasi hadisələrin sonrakı əsas fiquru Nikol Paşinyanın əlinə keçmişdir.

Baş nazir N.Paşinyan da sələfləri kimi hakimiyyətini möhkəmləndirmək üçün Qarabağ kartından istifadəni əsas vasitə kimi görmüşdür. Bu, iki istiqamətdə həyata keçirilmişdir. Bir tərəfdən, özü və hökumət üzvləri (Parlament sədri, müdafiə naziri və b.) danışıqların ruhuna zidd bəyanatlar vermiş, digər tərəfdən hərbi təxribatlara əl atılmışdır. Bu bəyanatlar içərisində N.Paşinyanın “Qarabağ Ermənistanıdır, nöqtə” avantürası açıq-aşkar danışıqların sona çatdığı anlamına gəlmişdir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev buna “Qarabağ Azərbaycandır, nida!” hökmü ilə cavab vermiş və belə bir yanaşma ilə barışmadığını bir daha təsdiq etmişdir.

Beləliklə, İlham Əliyev qətiyyəti ilə, siyasi leksikona daxil olan terminlə deyilsə, bu “filoloji müharibə”də qalib gələrək hərbi variantda qələbənin əsasını qoymuşdur. Bu bu “şüar savaşı” onu da göstərmişdir ki, müharibənin yeni – odlu fazasına keçilməsi uzaq deyil.

Lokal “savaşlar”da ciddi qələbələr

Ermənistan–Azərbaycan münaqişəsi ətrafında danışıqların davam etdiyi dövrlərdə ermənilərin təxribatı nəticəsində hərbi toqquşmalar da baş verirdi. Onlardan biri 2016-cı ilin 1–5 aprelində baş verən və tarixə “4 günlük müharibə” kimi daxil olan savaş idi. Bu müharibə Rusiyanın müdaxiləsi ilə dayandırılsa da Azərbaycan silahının parlaq qələbələrindən biri oldu. Müharibənin gedişində bir sıra ərazilər, o cümlədən, Cəbrayıl rayonunun Cocuq Mərcanlı kəndi azad edildi. Dövlət başçısı bu kəndin azad edilməsi və orada həyata keçirilən quruculuq işlərinə 2 oktyabr 2020-ci ildə Əl-Cəzirə telekanalına müsahibəsi zamanı yüksək qiymət verərək demişdir: “Cocuq Mərcanlı layəqətlimizin rəmzidir, iradəmizin rəmzidir və Cocuq Mərcanlı bizim qayıdışımızın rəmzidir”.

N. Paşinyan hakimiyyətə gəldikdən sonra Azərbaycan “yeni torpaqların işğalı” doktrinası irəli sürüldü. 2020-ci ilin iyulunda münaqişə bölgəsindən kənarda, Azərbaycanın qərbində yerləşən Tovuz rayonu istiqamətində genişmiqyaslı hücum əməliyyatı təşkil edildi. Azərbaycan Ordusu bu hücumu dəf etdikdən sonra, ölkə ərazisinə təxribat qrupu göndərildi və onlar da zərərsizləşdirildi. Prezident İlham Əliyev həmin hadisələrlə bağlı qeyd etmişdir ki, “Xüsusilə keçən ilin (2020-ci il–K.Ş.) iyul, avqust, sentyabr aylarında Ermənistan dövlətinin bəzə qarşı hərbi təxribatları nəticəsində baş vermiş hadisələr artıq müharibəni qaçılmaz etmişdi”.

III. Vətən müharibəsi

İlham Əliyevin xalqa müraciəti

Ermənistan silahlı qüvvələri 2020-ci il sentyabrın 27-də Azərbaycana qarşı yeni hücum təşkil etdi. Bu tarixə Vətən müharibə adı ilə yazılan II Qarabağ savaşının başlanğıcı oldu. Prezident İlham Əliyev 2020-ci il sentyabrın 27-də Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycana geniş miqyaslı hücum əməliyyatına qarşı əks-hücum əməliyyatları ilə cavab vermək barədə tarixi qərar qəbul etdi və Azərbaycan üçün Vətən müharibəsi başladı. İlham Əliyev müharibənin ilk anlarından etibarən onun aparılmasının bütün məsuliyyətini Ali Baş Komandan kimi öz üzərinə götürdü.

Elə həmin gün xalqa müraciətlə çıxış etdi. Çıxışda deyilirdi ki, “Bu gün şəhər Ermənistan silahlı qüvvələri bir neçə istiqamətdən müxtəlif növ silahlardan, o cümlədən, ağır artilleriyadan istifadə edərək bizim yaşayış məntəqələrimizi, eyni zamanda hərbi mövqələrimizi atəşə tutmuşdur. Düşməni atəşi nəticəsində mülki əhali və hərbiçilərimiz arasında itkilər, yaralananlar var. Allah şəhidlərimizə rəhmət eləsin! Onların qanı yerdə qalmayacaqdır. Azərbaycan Ordusu hazırda düşmənin hərbi mövqələrinə atəşlər, zərbələr endirir və bu zərbələr nəticəsində düşmənin bir çox hərbi texnikaları sıradan çıxıb. Bu, erməni

faşizminin növbəti təzahürüdür”. Çıxış bu cümlələrlə bitirdi: “Biz haqq yolundayıq. Bizim işimiz haqq işidir”. Ali Baş Komandan İlham Əliyev elə bu inamla da xalqı qələbəyə apardı. Müharibənin gedişi zamanı xalqa 8 dəfə müraciət edən İlham Əliyev xüsusilə həyəcanlı olan ilk müraciətindən etibarən müharibənin gedişinə dair məlumatları və baxışlarını xalq ilə bölüşməklə, onun qələbəyə səfərbər edilməsinə nail oldu.

Ölkə müharibə relsində

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında müharibənin ilk gündən ölkənin hərbi rəlsə keçirilməsi üçün tədbirlər görüldü. Prezidentin sədriylə 2020-ci il 27 sentyabrda Təhlükəsizlik Şurasının iclası keçirildi. Elə həmin gün Respublikada hərbi vəziyyət elan edilməsi haqqında Prezident fərmanı elan edildi. Sentyabrın 28-də isə qismən səfərbərlik və hərbi vəziyyət dövründə komendant saatının tətbiqinin həyata keçirilməsinə dair sərəncam verildi.

Müharibənin taleyi döyüş meydanlarında həll edilirdi. Ona görə də, ən ümdə məsələ müharibənin strategiya və taktikası ilə bağlı idi. Azərbaycan əvvəlki döyüş əməliyyatlarından fərqli olaraq bu dəfə qəti şəkildə işğal altındakı torpaqlarını azad etmək istəyirdi. Tətbiq olunan taktikaya gəldikdə Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyev bu barədə belə demişdir: “Biz çalışırıq, öz taktikamızı elə quraq ki, itkilər az olsun. Eyni zamanda, bizim taktikamızda gözənilməz addımlar da kifayət qədər çox idi. İstifadə etdiyimiz taktiki üsullar dünya hərbi elmi üçün yenilikdir. Vaxt keçdikcə bu məsələ ilə bağlı daha geniş məlumat verilecək”.

Ermənistan əsas əks-hücum istiqamətinin mərkəzədən, Ağdamdan olacağını düşündüyü halda, Azərbaycan hərbi rəhbərliyi şimal və cənub istiqamətlərinə üstünlük vermişdir. Prezident 3 oktyabr 2021-ci ildə Suqovuşana səfəri zamanı demişdir: “Suqovuşan qəsəbəsinin azad edilməsi strateji nöqtəyi-nəzərdən çox böyük əhəmiyyət kəsb edirdi. Çünki bu qəsəbənin yerləşməsi müharibənin gedişində önəmli rol oynayırdı və qəsəbənin əlimizdə olması bizə gələcək əməliyyatlarımızda üstünlük təşkil edirdi. Düşməni yaqın ki və təbii ki, bilirdi, biz bu istiqamətdən hərəkətə keçəcəyik”.

Bununla birgə, Ağdam əməliyyatı da nəzərdə tutulmuş, lakin sonrakı mərhələyə saxlanmışdır.

Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyev Ağdama səfərləri zamanı bu məsələyə aydınlıq gətirmişdir. O demişdir: “Bir məqama toxunmaq istəyirəm, bilirəm ki, müharibə dövründə mənim “twit”lərimi, mənim çıxışlarımı xalqımız səbirsizliklə gözləyirdi. Mən öz çıxışlarımda və bütün “twit”lərimdə də hər zaman həqiqətləri deyirdim və yazırdım. Bir gün fikirləşdim, dedim ki, yaqın, ağdamlılar fikirləşirlər ki, bəs nə üçün indi Cəbrayıl azad olundu, Xocavənd azad olundu, Hadrut, Suqovuşan, Murovdağ, Füzuli, Zəngilan, Qubadlı, gör, haralara gedib çıxmışdıq. Bəs nə üçün Ağdamın kəndləri azad olunmur? Fikirləşirdim, yaqın ki, siz fikirləşirsiniz, ağdamlılar fikirləşir. Amma özümü saxlayırdım, deyə bilirdim ki, nə üçün, deyə bilirdim. Amma indi hər kəs bilir nə üçün”.

Bu taktikaya aydınlıq gətirən dövlət başçısı ağdamlılara xitabən bildirmişdir: “Çünki əgər biz bu istiqamətdən hücumla keçsəydik, bir çox şəhidlərimiz olacaqdı. Çünki onlar elə bir istehkam qurmuşdular, elə minalamışdılar ki, buradan bizim hücum etməyimiz, əlbəttə, böyük səhv olardı. Ancaq biz bu istiqamətdə kifayət qədər böyük hərbi qüvvə saxlamışdıq ki, erməni ordusunun əhəmiyyətli hissəsi, bax, burada qalsın, başqa yərə getməsin...Müharibənin bütün dərəcədə məhdudlaşdırdıq. Onsuz da biz Ağdamı alacaqdıq. Şuşa – alınmaz qala götürüləndən sonra mənim göstərişimlə növbəti istiqamət Ağdam oldu. Mən indi bunu deyə bilərəm. Artıq biz elə bil ki, arxa hissədən gələrək erməni qruplaşmasını mühasirəyə alıb tam məhv edəcəkdik”.

Prezident 2020-ci il noyabrın 23-də Ağdama səfəri zamanı bu məsələyə bir daha toxunmuşdur: “Burada (Ağdamda.-K.Ş.) beş müdafiə xətti var. Düşməni bizi buradan gözləyirdi. Biz imkan verə bilməzdik ki, düşmənin gözlədiyi yerdən hücumla keçək. Biz bu istiqamətdə kifayət qədər böyük hərbi birləşmə saxlamışdıq ki, düşmənin hərbi qüvvələri də burada qalsın, başqa yərə getməsin...Müharibənin bütün sirlərini açmaq hələ ki, tezdir. Vaxt gələcək çox maraqlı məsələlər üzə çıxacaq. Ancaq bu gün tam rahat deyə bilərəm ki, Ağdam əməliyyatı planlaşdırıldı. Biz Ağdamı onsuz da alacaqdıq”.

Azərbaycanın hərbi rəhbərliyi tərəfindən müharibə tələblərinə uyğun olaraq, bəzən hərbi əməliyyat planları şəraitə uyğun şəkildə yenidən nəzərdən keçirilmiş və ya dəqiqləşdirmələr aparılmışdır.

Dövlət – Ordu – Xalq birliyi

II Qarabağ müharibəsində qələbənin təmin edilməsində Prezident İlham Əliyev tərəfindən dövlət, ordu və xalqın vahid qüvvə kimi birləşdirilməsinin təmin edilməsi tarixi qələbənin əldə edilməsində böyük rol oynadı. Prezident İlham Əliyevin siyasəti dünyanın tərəqqipərvər qüvvələri tərəfindən də rəğbətə qarşılanmışdır. Bütün bunlar dünyanın müxtəlif yerlərindən Azərbaycan Prezidentinə ünvanlanan müraciətlərdə də öz əksini tapmışdır.

Ölkənin siyasi partiyaları da Prezident İlham Əliyevin siyasətini dəstəkləmiş, müharibə dövründə bir neçə dəfə bununla əlaqədar kollektiv bəyanatla çıxış etmişlər. 27 sentyabr 2020-ci ildə Ermənistanın Azərbaycana qarşı müharibəyə başladığı gündə 52 siyasi partiyadan 50-si birgə bəyanat imzalayaraq, Azərbaycan Prezidenti ətrafında birləşdiyini bəyan etmişdir. Müharibənin gedişi zamanı Fransanın anti-Azərbaycan mövqeyinə qarşı, Gəncənin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən top atəşinə tutulmasına qarşı da birgə bəyanatlar verilmişdir.

Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyev hərbi əməliyyat planlarının hazırlanması və həyata keçirilməsinə şəxsən rəhbərlik etmişdir. Onun rəhbərliyi ilə Müdafiə Nazirliyinin Mərkəzi Komanda Məntəqəsində oktyabrın 7-si və 25-də operativ müşavirə keçirilməsi haqqında mətbuatda məlumatlar verilmişdir.

30 illik işğala son

Sentyabrın 27-də, elə ilk hücum zamanı Ermənistanın işğalı altında 6 kənd azad edildi, lakin sonrakı günlərdə düşmənin müqavimətini qırmaq üçün qızğın döyüşlər baş verdi. Əsas döyüşlər Talış kəndi və Suqovuşan ətrafında gedirdi. Prezident demişdir: “Talış kəndi və Suqovuşan qəsəbəsi bir gündə–keçən il oktyabrın 3-də işğaldan azad edilmişdir. Burada çox güclü istehkamlar qurulmuşdu, bir neçə müdafiə xətti təşkil edilmişdi. Bütün strateji yüksəkliklərdə, qəsəbəyə gedən yüksəkliklərdə düşməni yerləşmişdi. Azərbaycan Ordusu böyük qəhrəmanlıq və fədakarlıq göstərərək şiddətli döyüşlər nəticəsində Talış və Suqovuşanı işğaldan azad etdi.

Suqovuşan qəsəbəsinin və Talış kəndinin azad edilməsinin digər əhəmiyyətli tərəfi ondan ibarətdir ki, birinci kəndlər sentyabrın 27-də müharibənin ilk günündə azad edilmişdi – 6 kənd, oktyabrın 3-nə qədər isə hər hansı bir yaşayış məntəqəsi azad edilməmişdi. Bunun təbii səbəbləri var idi, hazırlıq gedirdi, manevrlər gedirdi, şiddətli döyüşlər gedirdi. Ancaq müharibənin ilk günündə əldə edilmiş qələbələrə sonrakı növbəti yaşayış məntəqələrinin azad edilməsi, əlbəttə ki, ordumuza, xalqımıza əlavə güc, mənavi güc verdi və müharibənin yeddinci günündə 8 kəndin azad edilməsi, o cümlədən, keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin ərazisində yerləşmiş bu kəndlərin azad edilməsi bizə böyük mənavi üstünlük verirdi”.

Hərbi əməliyyatların şimaldan cənuba keçirilməsi böyük hərbi üstünlüyü təmin etdi. Bunun nəticəsi idi ki, Füzuli, Hadrut, Cəbrayıl, Zəngilan, Qubadlı, Şuşa, bütövlükdə isə 300-dən çox yaşayış məntəqəsi Ermənistan işğalından azad edilmişdir. Azərbaycan Silahlı Qüvvələri ən müasir tələblərə cavab verən silahlardan, PUA-lardan səmərəli şəkildə istifadə etmişdir. Bununla eyni zamanda, Şuşanın azad edilməsi zamanı hərbi tarixinin ənənələri müasir yanaşma ilə zənginləşdirilmişdir.

Ali Baş Komandan tərəfindən Azərbaycanın mədəniyyət mərkəzlərindən biri olan Şuşanın azad edilməsi zamanı dağıdıcı silahlardan istifadə edilməməsi barədə ayrıca göstəriş verilmiş, buna əsasən də xüsusi əməliyyat planı hazırlanmışdır. Azərbaycan Ordusunun xüsusi təyinatlıları yüngül silahlarla sərt qayalardan keçərək, Ermənistanın möhkəm müdafiə sistemi yaratdığı Şuşaya daxil olmuş, şəhəri demək olar ki, əlbəyaxa döyüşdə azad etmişdir. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycan Ordusunun Şuşa əməliyyatı beynəlxalq aləmdə də geniş əks-səda yaratmışdır. Prezident demişdir: “Təkcə Şuşanın işğaldan azad edilməsi əməliyyatı, əminəm ki, tarixdə əbədi qalacaqdır”.

Müharibənin gedişində Azərbaycan əsgər və zabitləri inanılmaz qəhrəmanlıq nümayiş etdirmişdir. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycan Ordusu bütün müharibə boyu bir addım da geri çəkilməmiş, azad edilən heç bir yaşayış məntəqəsini düşməni geri ala bilməmişdir.

Azərbaycan Ordusu 44 gün ərzində 2904 nəfər şəhid vermişdir ki, onlardan 1001 nəfəri zabit və idarəedici heyət, 1898 nəfəri əsgərdir. Bu faktlar göstərir ki, zabit və əsgər heyəti birlikdə necə qəhrəmanlıq göstərmişdir.

Ermənistanın müharibə cinayəti

Ermənistan ilk günlərdən müharibənin aparılması haqqında beynəlxalq sənədlərə, o cümlədən, 1949-cu il Cenevrə konvensiyalarına zidd addımlar atmağa başlamışdır. Ermənistan öz ərazisindən Azərbaycanın müharibə zonasından kənarda olan yaşayış məntəqələrini atəşə tutmuş, mülki əhali arasında itkilər törədilmişdir. Azərbaycanın sağlamlıq mərkəzlərindən biri olan Naftalan şəhəri bir dəfə, Tərtər rayon mərkəzi və kəndləri 9 dəfə, Ağdam rayonu 2 dəfə, respublikanın ikinci böyük şəhəri və sənaye mərkəzi olan Gəncə şəhəri 6 dəfə, Cənubi Qafqazda ən böyük SES-in yerləşdiyi Mingəçevir şəhəri 2 dəfə, Bardə şəhəri 4 dəfə, bütövlükdə, mülki əhali 24 dəfə atəşə məruz qalmışdır. Bu barbar aktlar nəticəsində 94 nəfər mülki şəxs, o cümlədən qadın, uşaq və yaşlı adam həlak olmuş, 400 nəfər yaralanmış, mülki obyektlərə ciddi ziyan dəymişdir.

Ermənistan dinc əhaliyə hücumu ilə panika yaratmaq, arxa cəbhəyə zərbə vurmaqla birgə, Azərbaycan həmin atəş nöqtələrinə əks-zərbə ilə təhrik edərək, provakasiyaya çəkmək məqsədi güdürdü. Bu yol ilə bir tərəfdən Azərbaycanı dünya ictimaiyyəti qarşısında qınaq obyektinə çevirməyə, digər tərəfdən Ermənistan ərazisinin hücumu məruz qalması iddiası ilə MDB-nin Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatını müharibəyə cəlb etmək istəyirdi.

Kərim ŞÜKÜROV,
AMEA Tarix İnstitutunun
baş direktoru, professor

I MƏQALƏ

Azadlıq və istiqlaliyyət hər bir xalqın milli sərvətidir.

**Heydər Əliyev,
Ümummilli lider**

Hüquqi toxunulmazlıq və istiqlaliyyət

Müstəqil dövlətlərin hər birinin, formal olsa da, toxunulmazlıq hüququ vardır. Bu, həm beynəlxalq hüquq normalarında, həm də BMT-nin Nizamnaməsində təsbit edilmişdir. Vestfal sazişindən sonra dünya miqyasında dövlətlərin toxunulmazlığı daim muzakirə predmeti olmuş və onun təmin edilməsi dəyişməz tələb kimi masaya qoyulmuşdur.

XX əsrin ikinci yarısından dünya miqyasında özünü göstərən geosiyasi, siyasi, hərbi proseslər bu məsələnin kağız üzərində qeyd olunması ilə reallıqda ona əməl edilməsi arasında ciddi fərqlərin və hətta ziddiyyətlərin mövcudluğunu meydana çıxardı. Konkret desək, bir sıra güclü dövlətlər hansısa müstəqil dövlətin toxunulmazlığına özünün şəxsi maraqları prizmasında baxmağa üstünlük verir. Bunu sözdə qətiyyətlə işlətmirlər. Lakin praktiki addımlar vasitəsilə birmənalı olaraq deyirlər: sənin toxunulmazlığın mənim onu nə dərəcədə qəbul etməyimdən birbaşa asılıdır. Qoyulan şərtləri ödəməyən dövlətlərin toxunulmazlığının "ölçüsü"də "rezin kimi dəyişəndir".

XX əsrin ikinci yarısı (ondan əvvələ baxmağın heç mənası yoxdur, çünki faktlarla daha zəngindir) və XXI əsrin ilk onillikləri, təəssüf ki, toxunulmazlıq məsələsinin də böhranda olduğunu göstərməkdədir. Keçən əsrin 70-90-cı illərində müxtəlif regionlarda aparılan təcavüzkar müharibələr, yaranan böhranlar, qlobal miqyasda təhlükəli qarşıdurmalar kimi faktlar bəşəriyyətə qarşılaşdığı təhlükələri bir daha "xatırladı".

Vyetnam savaş, Koreya müharibəsi, Karib böhranı, İran körfəzi böhranı, İran-geyt, Əfqanıstan krizisi və digər hadisələr toxunulmazlığın kobud və beynəlxalq hüquqla daban-dabana zidd formada pozulması nümunələri kimi də xatırlana bilər. Bu proseslərdə konkret olaraq hansı dövlətin qurban, hansıların isə toxunulmazlığı heçə sayan olmasının ələ bir əhəmiyyəti yoxdur. O mənada ki, ortada beynəlxalq miqyasda müstəqilliyə qarşı təcavüzün mövcudluğu və bunu böyük dövlətlərin öz maraqlarına uyğun müxtəlif bəhanələrlə izah etməyə çalışmaları vardır. Nümunələrə baxaq.

Real faktlar və posthəqiqət: hansı gerçəkdir?

ABŞ Vyetnamda, Koreyada və İran körfəzində başladığı krizislərdə uduzandan sonra Amerika cəmiyyəti və bütövlükdə, Qərb toplumları həyatı sual qarşısında qaldılar: Hamıdan güclü Qərbin bu məğlubiyyətini necə izah etmək? Əgər real mənzərəyə baxılsa, onda Amerika insanları bədbinliyə qapılırlar, çünki ən güclü saydıqları dövlət məğlubdur. Bədbinlik isə cəmiyyətin zaman-zaman özünə inamını itirir və uğurlu olmağı çətinləşdirir.

Onda amerikalılara məsləhət gördülər ki, real faktlara deyil, ictimai rəyə baxsınlar. Yeni ələ informasiya və təbliğat texnologiyaları mövcuddur ki, onların sayəsində amerikalılar real faktları unudar və dünyaya özlərini nəqis edən bilən mövqedən baxırlar. Nəticədə "posthəqiqət" adlandırılan süni anlayışın qəbul edilənliliyi Qərb siyasilərinin və vətəndaşlarının psixologiyasına oturdur və onlar dünyaya bu yalançı təbliğatın "eynəyindən" baxmağa alışdılar.

Ancaq belə bir gedişatın özü də Qərb

Suveren dövlətin hüquqi toxunulmazlığı (Azərbaycan nümunəsində)

siyasi və ictimai şüurunun xılası ola bilər. Çünki orada faktiki olaraq başqalarının toxunulmazlıq hüququ tamamilə arxa plana atılmışdı və buna inanmaq, əslində, özünü aldatmaq, reallıqdan və gerçək faktlardan qaçmaq demək idi. Belə bir dəyişməni bir sıra sosioloqlar cəmiyyətlərdə ədalətin pozulması kimi qiymətləndirirlər və bunda haqlıdırlar.

Bununla yanaşı, psixoloji baxımdan çox təhlükəli bir tendensiyanın rüsumləri də cücərməyə başladı: güclü dövlətlər başqa müstəqil dövlətlərin toxunulmazlıqlarına hüquqla deyil, öz ağa iradələri ilə yanaşmağa başladılar. Nəticədə yeni təcavüzçülər, məsələn, İraqa müdaxilə baş verdi. Ayrıca, İraqın dövlət başçısını, sonra isə Livianın rəhbərini çox radikal və terror səviyyəsində məhv etdilər. Heç kimse də, bu zaman nə iraqıları, nə onların dövlət başçılarını və nə də onların dövlət kimi toxunulmazlıqlarını dilinə belə gətirmədi. Belə görüntü yaratdılar ki, əgər Vaşinqton və ya Avropada hər hansı paytaxt hansısa dövlətin başçısını qəbul etmərsə, onu istədiyi kimi cəzalandıra bilər və bu, normal qarşılanmalıdır. S.Hüseyni əsa bilər, M.Kaddafini vəhşicəsinə terrorçuların əlinə verib təhrik edə-edə öldürə bilər, Vyetnamda vyetnamlılara qarşı vəhşiliklər edə bilər, Cənubi Qafqazda azərbaycanlılara qarşı misli görünməmiş vəhşiliklər və haqsızlıqlar edə bilərlər və.s. Gürcüstanı da başqa dövlət işğal edə bilər. Ukraynada min hoqqadan çıxmaq olar və s.

Bütün bunlar müxtəlif güclər tərəfindən həyata keçirilirsə də, arxalarında dayanan hüquqi məqam eynidir: müstəqil dövlətlərin, xalqların və insanların toxunulmazlıqlarına əməl etməirlər!

Bütün bunlar qlobal geosiyasətdə hansı fəsadları yaratdı?

Sözdə toxunulmaz, gerçəkdə hüquqları tapdanmış müstəqil dövlətlər

Bəlkə də, hüquqi və məənəviyyət baxımından paradoksal vəyyətdir, lakin faktıdır. Dünyada müstəqil olan dövlətlər sırasında sözdə toxunulmaz, reallıqda isə toxunulan qrup yarandı. Onlar sanki vahid bir hədəfə götürülmüşdülər. Suverenlikləri və toxunulmazlıqlarına qətiyyətlərin məhəl qoymadan onlara qarşı istənilən təcavüzkar hərəkəti edə bildirdilər və hətta təcavüz qurbanını ittiham edirdilər. Bununla qlobal geosiyasət bir hüquqi dolaşlıqlıq dairəsinə düşdü. Haqlının və haqsızın yeri səhv salındı. Bu cür dövlətlərin özlərini necə müdafiə etməli olduqları məsələsi aktuallaşdı. Məsələ ondan ibarət idi ki, onlar ayrı-ayrı regionlarda yerləşirlər və hansı kriteriyalarla mübarizə apararaq uğurlu olmağın vahid metodu yox idi. Ancaq bütün hallarda toxunulmazlığın pozulması onlar üçün ortağ hüquq pozuntusu idi və mübarizə də məhz bu sindromun aradan qaldırılması istiqamətində aparılmalı idi.

Bu prosesdə regional və beynəlxalq təşkilatlar müəyyən rol oynaya bilərdi. Çünki, adətən, həmin təşkilatlarda çox sayda dövlətlər birgə fəaliyyət göstərirlər və bu əsasda onların toxunulmazlığının pozulmasına qarşı ortağ fəaliyyəti mümkün ola bilərdi. Ancaq burada da gücləri bir yerə toplamaq və toxunulmazlığın təminatının hər bir dövlət üçün həyati əhəmiyyəti olduğunu anlatmaq lazım gəlirdi. Bunlardan başqa, böyük dövlətlər hər bir regionda özlərinin əlaqələrini dəstəkləməklə yerlərdə vəziyyəti qarışdırır və real əməkdaşlığa imkan vermirdilər. Eyni zamanda, təcavüzkarı minbir bəhanə ilə dəstəkləməklə qurbanları daha pis vəziyyətə salırdılar.

Bütün bunların fonunda isə ən böyük

zərbə beynəlxalq hüquq normalarına və beynəlxalq təşkilatlara dəyirdi. Çünki toxunulmazlığın faktiki olaraq kimlərsə aqressiv iradəsindən asılı hala gəlməsi dünya üzrə hüququn təmin edilməsinə olan inamı heçə endirirdi. Bununla da toxunulmazlıq deyil, toxunula bilənlik sanki hüquqi norma halına gəlmişdi.

Xilas formulu – müstəqil və güclü dövlət

XXI əsrin əvvəllərində Qərbdə Frensis Fukuyama anladı ki, müstəqil dövlətlərin toxunulmazlıq hüququna mütləq əməl edilməlidir. Bu olmayanda dünyanı kaos bütyür, terror, qanunsuzluq və təcavüzlər artır. Nəticədə qlobal geosiyasi nizam zərər görür. Buna görə də F.Fukuyamanın gəldiyi qənaət belə idi: dünyada fəlakətlərin səbəblərindən biri zəif müstəqil dövlətlərin olması ilə bağlıdır! Deməli, avtomatik olaraq dünya üçün hər bir müstəqil dövlətin güclü olması faydalı ola bilərdi. Lakin "bu güclü dövləti necə yaratmalı?" sualı da açıq qalmışdı. Çünki məhz müstəqilliyini əldə etmiş dövlətlərin güclü olması qarşısına çox sayda maneələr çıxarırdı ki, əslində, bu əsasda onların toxunulmazlığının toxunallıqla əvəz olunması üçün şərait yaranırdı. Bir dövləti antidemokratiyada, digərini geridə qalmışlıqda, bir başqasını insan hüquqlarını pozmaqda və s. ittiham edirdilər. Bununla onlara toxunmağa haqlarının olduğu təəssüratı formalaşdırılırdı.

Bunlardan başqa, keçən əsrin 80-ci illərindən başlayaraq, Qərbdə "suveren və müstəqil dövlət" anlayışında təhriflər baş verdi. Qərbdə hesab etdilər ki, dövlət cəmiyyətdə "gecə gözetçisi" olmalıdır, vətəndaş tam sərbəst, dövlət isə faktiki olaraq onun şıltaqlıqlarını (buraya ayrı-ayrı etnik qrupların da hüquqi şıltaqlıqları

ları daxildir) yerinə yetirməyə borclu olan bir qurum olmalı idi. Bunların fonunda isə Qərbdən müstəqilliyini əldə etmiş dövlətlərə belə bir sifariş gəlməyə başladı? Öncə demokratiya və liberalizm, sonra müstəqillik və suverenlik! Bir qədər də konkretləşdirsək, Qərb müstəqil dövlətlərin güclü olmasını deyil, sadəcə hələlik mövcud olmasını, Avropa standartları onların cəmiyyətlərində tam oturuşduqdan sonra isə ümumiyyətlə, aradan qalxmasını sifariş etmişdi. Bilderberq Klubunun üzvləri bunları obrazlı belə ifadə edirdilər: "Allah, qəbul edirik ki, dünyanı sən yaratmısan, lakin onun idarə olunmasına qarışma – bunu biz edirik!"

Onu da deyək ki, hələ keçən əsrin 80–90-cı illərində Qərbin bir sıra dairələrində müstəqil dövlətlərə qarşı mövcud olan bu gizli qərəzi dahiyənə surətdə görən siyasi xadimlər vardı. Onların önündə Azərbaycan lideri Heydər Əliyev gəzirdi. Ulu öndər 1994–1995-ci illərdə BMT-nin yüksək tribunasiyadan dünyaya bəyan etdi ki, Azərbaycanın əsas məqsədi güclü dövlət olmaqdır! 1993-cü ildən hakimiyyətə gələndən sonra faktiki olaraq Heydər Əliyev güclü Azərbaycan ideyasını həyata keçirməyə başlamışdı. Ümummilli liderin Çinə məlum səfəri də məhz bu kontekstdə aktual idi. Postsovet məkanında təcürbəsiz siyasətçilər "demokratiya və liberalizm" deyib, hay-küy salırdırlarsa, Heydər Əliyev əsl demokratiyaya və liberalizmə malik olmaq üçün davamlı olaraq güclü müstəqil dövlət yaratmaq kursunu həyata keçirirdi. Bu səbəbdən ona qarşı böhtanlar atıldı, haqsız və ədalətsiz ittiham irəli sürüldü. Lakin Ulu öndərin özü demişkən, "tarix həmişə hər şeyi öz yerinə qoyur!"

XX əsrin sonuncu, XXI əsrin ilk onillikləri göstərdi ki, Heydər Əliyev tamamilə haqlıdır! Məhz Ümummilli liderin Güclü Dövlət Konsepsiyası postsovet məkanında yeganə uğurlu kurs olduğunu praktiki sübut etdi. Bu konsepsiya çərçivəsində Azərbaycan Respublikası Cənubi Qafqazın lideri oldu, ərazi bütövlüyünü bərpa etdi, tam suverenliyə nail oldu!

Bir vaxtlar Qərbin təbliğ etdiyi "erməni demokratiyası", "gürcü demokratiyası", "Ukrayna demokratiyası" kimi terminlər isə tarixi sınağından sınıq-salxan oldular. Onların heç biri tam mənasında nə müstəqildirlər, nə güclüdürlər, nə də suveren. Hər üçünün də hüququ toxunulmazlığı anbaan pozulur. Ermənilərin toxunulmazlığını, ABŞ, Fransa, Rusiya və İran təhdid edirlər, hətta konkret addımlar atırlar. Vaşinqton və Paris rəsmi İrəvanı şantaj edirlər ki, "Azərbaycan hücum edəcək və sən rəzil olacaqsan", Gürcüstanın torpaqlarının bir qismi Rusiyanın nəzarətindədir və Fransa kimi dövlətlərdə Tbilisini məcbur edir ki, Avropanın maraqlarına uyğun nələrdəşə güzəştə getsin, Ukrayna hələ də Rusiyanın təcavüzü qarşısında aciz durumdadır, onun ərazi bütövlüyü pozulub, suverenliyi təhdid altındadır.

Bunlardan belə nəticə alınır ki, müstəqilliyini əldə etmiş dövlətlərin öz hüquqi toxunulmazlıqlarını təmin etmələri asan məsələ deyil. Burada liderlərin siyasi məharəti həlledici rol oynamaqlıdır. Bu məharət, sözün həqiqi mənasında, dövləti güclü etməlidir. Başqa heç bir güc müstəqil dövlətin öz toxunulmazlığını təmin etməyə qadir deyildir! İlk baxışdan sadə görünən bu həqiqəti real həyatda dərinlən dərk edən siyasilər çox deyildir. Və onların zaman-zaman buraxdığı səhvlər öz dövlətlərini toxunulan edir.

Bu məsələyə Cənubi Qafqazın geosiyasi və tarixi reallıqları ilə müasir mərhələdə böyük dövlətlərin yeritdikləri regional siyasətin kəşfişməsində, baxanda situasiya daha vahiməli görünür.

(ardı var)

**Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki,
fəlsəfə elmləri doktoru**

Azərbaycan–Türkiyə qardaşlığı Türk birliyinin təməlidir

Martın 2-də III Antalya Diplomatiya Forumu çərçivəsində Türkiyənin hakim Ədalət və İnkişaf Partiyası (AK Parti) sədrinin xarici əlaqələr üzrə müavini Zafer Sırakaya ilə Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) Sədrinin müavini – Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov arasında görüş keçirilib.

Antalya Diplomatiya Forumunun önəmindən bəhs edən Zafer Sırakaya YAP nümayəndə heyətinin səfərinin və Forumda yüksək səviyyədə iştirakının

Azərbaycan–Türkiyə dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin daha bir bariz nümunəsi olduğunu söyləyib.

Özünün ərazi bütövlüyünü və su-

verenliyini bərpa edən Azərbaycanın regionda və müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində mövqelərini möhkəmləndirdiyini diqqətə çatdıran Zafer Sırakaya ölkəmizə qarşı bəzi qərəzli dairələrin, o cümlədən AŞPA-nın qeyri-obyektiv mövqeyinin qəbul edilməz olduğunu söyləyib. O, Azərbaycan–Türkiyə birliyinin Türk dünyasında rifah və tərəqqiyə xidmət etdiyini, sinxron fəaliyyətinin Türk Dövlətləri Təşkilatının güc mərkəzinə çevrilməsinə hədəfləndiyini qeyd edib.

YAP Sədrinin müavini Tahir Budaqov "bir millət, iki dövlət" prinsipinə əsaslanan Azərbaycan–Türkiyə münasibətlərinin əsrlərin sınağından şərəflə çıxdığını vurğulayıb. O, Azərbaycanın öz ərazi bütövlüyünü və suverenliyini bərpa etməsinin, Azərbaycan ilə Türkiyənin birgə təşəbbüsləri nəticəsində Türk dünyasında həmrəyliyin güclənməsinin bəzi dairələri ciddi narahat etdiyini bildirib. Tahir Budaqov belə cəhdlərin istər Azərbaycanın, istərsə də Türkiyənin müstəqil və prinsiplial siyasətinə təsir göstərə bilməyəcəyini vurğulayaraq, iki qardaş ölkənin öz inkişaf yolunda inamla irəlilədiklərini qeyd edib.

YAP Sədrinin müavini – Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov həmin gün Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Baş naziri, Ulusal Birlik Partiyasının Sədri Ünal Üstel ilə də görüşüb.

Görüşdə xalqlarımız arasında ortağ dəyərlərə və tarixi ənənələrə əsaslanan dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin

nümunəvi xarakter daşıdığı vurğulanıb. Azərbaycan ilə Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti arasında sıx təmasların olduğu, müxtəlif sahələri əhatə edən çoxşaxəli və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq üçün geniş imkanların mövcudluğu diqqətə çatdırılıb.

Azərbaycan Şərqdən Qərbə “yaşıl enerji” körpüsü salır

Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası nazirlərinin 10-cu iclası və Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası nazirlərinin 2-ci iclası öz işini başa çatdırdı. Yubiley tədbiri, həm də Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurasının tarixində ən böyük və möhtəşəm iclas kimi yadda qaldı. Belə ki, Azərbaycanla Avropa ölkələri arasında mühüm enerji dialoqu kimi xarakterizə olunan budəfəki toplantı istər iştirakçı sayına, istərsə də muzakirə olunan məsələlər baxımından əvvəlkilərdən xeyli dərəcədə fərqlənirdi. İclasla Azərbaycan və Avropa İttifaqı daxil olmaqla 23 ölkə, eləcə də bir sıra beynəlxalq təşkilat və enerji şirkətləri qatılmışdı ki, bu da respublikamıza, onun təbii resurslarına olan böyük inamın, marağın göstəricisi idi.

Məlum olduğu kimi, ənənəvi Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurasının iclası ilə yanaşı, Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası nazirlərinin 2-ci iclası da keçirildi. Bu isə Azərbaycanda elan olunmuş “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili”ndə və cari ilin noyabr ayında ölkəmizdə keçiriləcək COP29 konfransından əvvəl müstəsna əhəmiyyətli hadisə kimi dəyərləndirilməlidir. Yeri gəlmişkən, Bakıda artıq ikinci dəfə keçirilən Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası nazirlərinin iclası heç də təsadüfi xarakter daşıyırdı. Hər şeydən əvvəl qeyd etmək lazımdır ki, artıq uzun illərdir ki, özünü Avropa İttifaqının ənənəvi enerji sahəsində etibarlı tərəfdaşı kimi təsdiq edən Azərbaycan artıq “köhnə qitə”də, eləcə də bütün dünyada prioritet elan olunmuş “yaşıl keçid” platformasının da fəal iştirakçılarından birinə çevrilib. Təsadüfi deyil ki, Prezident İlham Əliyev Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası nazirlərinin 10-cu iclası və Yaşıl Enerji Məşvərət Şurası nazirlərinin 2-ci iclasında çıxışı zamanı diqqəti bu mühüm məqama yönəldərək deyib: “Azərbaycan, həmçinin yaşıl enerjiyə keçid prosesində iştirak edir. Bizim bərpaulunan enerji layihələrimiz yüksək göstəricilər nümayiş etdirir”.

Azərbaycanın “yaşıl keçid” platformasına töhfə verməsi üçün bərpaulunan enerji potensialı kifayət qədərdir. Belə ki, təsdiqlənmiş proqnozlara görə, ölkəmizin quru ərazisində 37 qıqavatlq külək və günəş enerjisi, Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda isə 157 qıqavatlq külək enerjisi imkanları mövcuddur. Bütövlükdə isə, ölkəmizin bərpaulunan enerji sahəsində potensialı 200 qıqavata yaxın qiymətləndirilir. Dünya Bankının bir qolu olan Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası da Azərbaycanın Xəzər dənizində yüksək bərpaulunan enerji potensialına malik olduğunu təsdiqləyib.

Məlum olduğu kimi, bir neçə ildir ki, ölkəmizdə bərpaulunan enerji potensialının həyata keçirilməsi istiqamətində konkret layihələrin həyata keçirilməsinə başlanılıb. Bu baxımdan ölkəmizin

əsas investorları sayılan Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin “Masdar” və Səudiyyə Ərəbistanının “ACWA Power” şirkətləri xüsusi fəallıqları ilə seçilir. Artıq “Masdar” şirkətinin layihəsi olan Qaradağ Günəş Elektrik Stansiyası real fəaliyyət sahəsinə çevrilib. Ötən ilin oktyabr ayında istismara verilmiş 230 meqavatlq stansiyadan təmiz enerji alınır. Bununla yanaşı, hazırda “ACWA Power” şirkəti tərəfindən 240 meqavatlq “Xızı–Abşeron” Külək Elektrik Stansiyasının tikintisi davam edir. Bütün bunlarla yanaşı, ötən müddətdə imzalanmış müqavilələrə və anlaşma memorandumlarına əsasən, Azərbaycan 2030-cu ilədək 5 min meqavata qədər günəş və külək enerjisi istehsal etməyi hədəfləyir.

Dövlətimizin başçısı Bakıda keçirilən məlum enerji toplantısında bununla bağlı nikbin fikirlər səsləndirib: “Bizim bərpaulunan enerji ehtiyatları baxımından nəhəng potensialımız var, istər Xəzər dənizində, istərsə də qurudakı potensial olsun. Bildiyimiz kimi, biz “Qara Dəniz Yaşıl Kabel” layihəsi ilə Avropaya yaşıl enerjinin önəmli ixracatçılarından biri olmağı nəzərdə tuturuq. Artıq qərara alınıb ki, bu layihə inteqrasiya edilmiş layihə olmaqla Xəzər dənizindəki külək dəymənlərindən yeni ötürücü xətlərlə Qara dənizin dibi ilə Avropaya

gedəcək. Beləliklə, bunlar bizim planlardır”.

Avropa İttifaqının energetika məsələləri üzrə komissarı, Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurasının həmsədri xanım Kadri Simson Bakıda keçirilən ənənəvi enerji toplantısının önəmini vurğulayaraq deyib ki, nazirlərin iclası Cənub Qaz Dəhlizi, həmçinin bərpaulunan enerji və elektrik enerjisi sahəsində əməkdaşlıq üçün foruma çevrilə bildi: “Biz təmiz ener-

sal olunan elektrik enerjisini təmin etmək üçün interkonnektorların inkişafı ilə bağlı bilik və qabaqcıl təcrübə mübadiləsinin aparılması, “Xəzər–Qara dəniz–Avropa Yaşıl Enerji Dəhlizi” üzrə əməkdaşlıq öz əksini tapıb.

“WindEurope”un baş direktoru Gils Dikson imzalanma mərasimində çıxışı zamanı bildirib ki, Azərbaycan və Avropa Külək Enerjisi Assosiasiyası arasında əməkdaşlıq “yaşıl enerji” sahəsində Avropa üçün yeni perspektivlər açıır. Onun sözlərinə görə, bu memorandum üç qıqavatlq quruda enerji və ən azı yeddi qıqavatlq dəniz enerjisi istehsal etmək kimi iddialı külək enerjisi məqsədlərimizə çatmağa kömək edəcək.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2030-cu ilədək “yaşıl artım”ı və bərpaulunan enerji növlərinin yaradılması, dünya bazarına nəqlini prioritetləşdirən siyasəti ölkənin nəhəng külək enerjisi potensialından müasir texnologiyalar, qabaqcıl təcrübə və beynəlxalq enerji tərəfdaşlığı əsasında geniş istifadəni aktuallaşdırdığını diqqətə çatdıran energetika naziri Pərviz Şahbazov isə qeyd edib ki, “WindEurope” ilə əməkdaşlığımız Xəzərin külək enerjisinin Avropaya ixracı ilə bağlı səylərimizi dəstəkləməklə Al ilə strateji tərəfdaşlığımıza da töhfə verəcək.

Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurasının növbəti iclası gərçivəsində, həmçinin Azərbaycanın Energetika Nazirliyi ilə “Nobel Energy” və İspaniyanın “Elecnor” şirkətləri ilə külək və günəş enejisi layihələri üzrə əməkdaşlıq sənədləri imzalanıb.

Energetika Nazirliyi ilə “Nobel Energy” şirkəti arasında imzalanmış Anlaşma Memorandumu Cəbrayıl rayonunda 100 meqavatt gücündə günəş elektrik stansiyasının tikintisi və elektrik enerjisi istehsalı, satışı və istehlakı üzrə əməkdaşlıq nəzərdə tutur. Sənədə əsasən, 50 meqavattı ilkin mərhələdə, daha 50 meqavattı isə növbəti mərhələdə olmaqla, ümumilikdə 100 MvT həcmində günəş elektrik stansiyasının tikintisi planlaşdırılır.

İspaniyanın “Elecnor” şirkəti arasında imzalanmış Anlaşma Memorandumu isə Qaradağ rayonunda 70 meqavatt gücündə külək elektrik stansiyası layihəsinin həyata keçirilməsi sahəsində əməkdaşlığı əhatə edir. Bu gərçivədə külək ölçmə məlumatlarının toplanması və təhlili, həmçinin enerji saxlanma sistemi də daxil olmaqla, külək və günəş enerjisi layihələrinin inkişafı üzrə də əməkdaşlıq ediləcək.

Mirbağır YAQUBZADƏ
XQ

“Qərbi Çıraq”da ilk quyu qazılacaq

BP-nin qaz və az karbonlu enerjinin inkişafı üzrə vitse-prezidenti Katerina Papaleksandri Bakıda keçirilən Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası gərçivəsində nazirlərin 10-cu iclasında bildirib ki, “Cənub Qaz Dəhlizi” və “Şahdəniz” kimi layihələr sabit enerji mənbəyinin – təbii qazın tədarükünün təmin olunmasına kömək etməklə həm regiona, həm də Avropaya fayda gətirir.

Onun sözlərinə görə, bu gün neft və qaz global enerji tələbatının təxminən 55 faizini təmin edir, dünyada hər il 4 milyard kubmetrdən çox təbii qaz istehlak olunur. Bu enerji sayəsində insanlarda elektrik enerjisi təminatı ilə bağlı problemlər yaranmır və evlərin temperaturu istənilən kimi tənzimlənir. “Cənub Qaz Dəhlizi” və “Şahdəniz” kimi layihələrin də əsas mahiyyəti bundan irəli gəlir.

K.Papaleksandri bildirib ki, “Şahdəniz” yatağından qaz hasilatının artması ilə eyni vaxtda BP Xəzər dənizində ehtiyatların kəşfiyyatını davam etdirir, o cümlədən, hazırda dərinliyi, təxminən, 7 min metr olan “Şahdəniz” yatağının şərqi cinahındakı “SDX-8” kəşfiyyat quyusunun qazılması üzrə məlumatların təhlilini həyata keçirir.

O xatırladı ki, bu ilin ikinci yarısında “Qərbi Çıraq” platformasından ilk hasilat quyusunun qazılması planlaşdırılır. Əgər uğurlu alınarsa, BP gələn ilin əvvəlində AÇQ yataqlar blokunda dərin laylardan ilk təbii qazın hasilatına başlayacaq.

Qarabağın dirçəlişi tərəqqini sürətləndirəcək

“Moody's” beynəlxalq reyting agentliyinin mediada yayılan məlumatına əsasən, Azərbaycanın real ÜDM artımının 2023-cü ildəki 1,2 faizdən 2024-cü ildə 2,1 faizə qədər sürətlənəcəyi gözlənilir.

Məlumatda bildirilir ki, yüksək neft qiymətləri kontekstində dövlət xərclərinin artması qeyri-neft iqtisadiyyatını daha da gücləndirəcək. Qeyri-neft sektorunun güclənməsi isə ölkə banklarında kredit portfelinin artmasına, aktivlərin keyfiyyətinə və gəlirliliyinə müsbət təsir göstərəcək.

“Moody's”un məlumatında daha sonra deyilir: “Təbii qaz hasilatı və ixracının həcmimin artması və Qarabağda ərazilərin yenidən qurulması üçün daha yüksək xərclər 2024-cü ildə iqtisadi artımı dəstəkləyəcək. Çox güman ki, Ermənistanla geosiyasi gərçinlik azalacaq, çünki hər iki ölkə tam sülh müqaviləsi imzalamaq üçün çalışır”.

XQ

Enerji Effektivliyi Fondu güzəştli kreditlər verəcək

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2024-cü il 1 mart tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilən “Enerji Effektivliyi Fondunun vəsaitlərinin formalaşdırılması və istifadə Qaydası” “Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında” Qanunun 16.4-cü maddəsinə uyğun olaraq hazırlanıb. Həmin Qayda ilə Enerji Effektivliyi Fondunun vəsaitinin formalaşdırılması və ondan istifadə ilə əlaqədar hüquqi və təşkilati məsələlər tənzimlənib.

Fond enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi üzrə tədbirlərin stimullaşdırılması, habelə təşviqi məqsədlə yaradılıb və dövlət başçısının müvafiq fərmanı ilə Enerji Məsələlərini Tənzimləmə Agentliyi qismində Energetika Nazirliyi fondun vəsaitinin sərəncamçısı kimi müəyyən edilib. Adı çəkilən nazirliyə, eyni zamanda, fondun vəsaitinin formalaşdırılmasına və idarə olunmasına ümumi nəzarətin həyata keçirilməsi tapşırılıb.

Qaydaya əsasən, kreditlər Energetika Nazirliyi yanında Enerji Məsələləri Tənzimləmə Agentliyi tərəfindən müvəkkil kredit təşkilatları vasitəsilə verəcək. Hər bir layihə üzrə fondun vəsaitindən müəyyən hədlərdə güzəştli kredit ayrılacaq. Belə ki, vəsaitlər kiçik (min manatdan 50 min manata qədər), orta (50 min manatdan 1 milyon manata qədər) və böyük kreditlər (1 milyon manatdan 10 milyon manata qədər) üzrə müəyyən ediləcək. Kiçik kreditlər 5 il, orta kreditlər 10 il, böyük kreditlər isə 15 il müddətində ödəniləcək.

Güzəştli kreditlər üzrə illik faiz dərəcələrinin yuxarı həddini Enerji Məsələləri Tənzimləmə Agentliyi müəyyən edir. Fiziki və ya hüquqi şəxs aldığı güzəştli kredit üzrə faiz borclarını müqavilə şərtlərinə uyğun olaraq hər ay, əsas borcu isə güzəşt müddəti bitdikdən sonra qalan müddət ərzində növbəti aydan etibarən bərabər hissələrə bölünməklə ödəməlidir.

Sənəddə müvəkkil kredit təşkilatların müəyyən meyarlara uyğunluğu da öz ifadəsini tapıb. Belə ki, müvəkkil kredit təşkilatların fəaliyyətində Azərbaycan Mərkəzi Bankının müəyyənləşdirdiyi minimum məcmu kapital, kapital adekvatlığı və likvidlik əmsalları üzrə pruden-sial tələblərə cavab vermələri nəzərdə tutulub. Eyni zamanda, Qaydada son 2 ildə kredit portfelində (2016-cı il yanvarın 1-dən əvvəl verilmiş sonradan restrukturizasiya edilmiş kreditlər istisna olmaqla) qeyri-islək kreditlərinin (balansdan silinmiş kreditlərin qalıqları nəzərə alınmaqla) payı 10 faizdən yuxarı olmaması qeyd edilib.

Sənədlərdə aradan qaldırılması mümkün olan çatışmazlıqlar aşkarlandıqda, həmin çatışmazlıqların aradan qaldırılmasının zəruriliyi və formal tələblərə əməl olunmamasının hüquqi nəticələri müraciət edən şəxsə bildiriləcək. Çatışmazlıqlar ən gec 10 iş günü müddətində aradan qaldırılmadıqda, müraciət baxılmasını saxlanması haqqında qərar qəbul olunacaq və bu barədə məlumat müraciət edən şəxsə 3 iş günü müddətində təqdim ediləcək.

Yeri gəlmişkən, sənəddə adı vurğulanan kredit təşkilatları güzəştli kredit vəsaitinin fiziki və ya hüquqi şəxslərə çatdırılması üçün Energetika Nazirliyinin tabeliyindəki Enerji Məsələlərini Tənzimləmə Agentliyi ilə müqavilə bağlayan və

sözügədən qaydanın 4.4-cü bəndində nəzərdə tutulan meyarlara cavab verən banklar və bank olmayan kredit qurumlarıdır.

Qaydaya görə, fiziki və ya hüquqi şəxslər barədə təqdim edilən ərizədə nəzərdə tutulan məlumatlar Elektron Hökumət İnformasiya Sistemi vasitəsilə əldə olunur. Müvəkkil kredit təşkilatı Enerji Məsələləri Tənzimləmə Agentliyinin müəyyənləşdirdiyi layihələrin tərtib olunmasına dair minimal tələbləri təhlil edərək, layihəyə güzəştli kreditin ayrılması və ya imtina barədə ilkin qərarını fiziki və ya hüquqi şəxsə bildirir. Həmçinin layihənin maliyyələşdirilməsi müvəkkil kredit təşkilatı ilə fiziki və ya hüquqi şəxs arasında bağlanmış müqavilə əsasında həyata keçirilir.

Müvəkkil kredit təşkilatları tərəfindən layihələri maliyyələşdirilən fiziki və ya

hüquqi şəxslər haqqında hər rüb bitdikdən sonra növbəti ayın ilk 5 bank günündən gec olmayaraq sözügedən agentliyə məlumat verilir. Təqdim olunacaq məlumatın forması Energetika Nazirliyi tərəfindən müəyyənləşdirilir.

Müvəkkil bankların fondan cəlb etdikləri vəsaitin ümumi məbləğinin qalığı onların məcmu kapitalının, bank olmayan kredit təşkilatlarının isə nizamnamə kapitalının 100 faizinə qədər ola bilər.

Kredit təşkilatının müraciəti əsasında ayrılmış ilkin vəsait üzrə maliyyə ilinin başa çatmasına 3 ay qalana qədər, əlavə olaraq ayrılmış vəsait üzrə isə ilin sonuna 1 ay qalana qədər 80 faizdən az istifadə edilərsə, vəsaitin istifadə olunmayan hissəsinə xüsusi hədd müəyyənləşdirilən tarixdən etibarən müvafiq şəkildə oktyabrın 1-nə qədər və ya dekabrın 1-nə qədər hər təqvim günü üçün 0,02 faiz cərimə hesablanır.

Vaqif BAYRAMOV
XQ

“Odlar yurdu” dünyaya “yaşıl enerji” nümunəsi təqdim edir

“Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”də və bir sıra mühüm sənədlərdə respublikamızda dayanıqlı inkişaf edən rəqabət qabiliyyətli iqtisadiyyatın yaradılması, dinamik, inklüziv və sosial ədalətə əsaslanan cəmiyyətin qurulması, ölkəmizin rəqabət qabiliyyətli insan kapitalı və müasir innovasiyalar məkanına çevrilməsi, həmçinin işğaldan azad olunan ərazilərə qayıdışı və təmiz ətraf mühitin gerçəkləşdirilməsi istiqamətləri xüsusi yer alıb.

Azərbaycanın 2030-cu ilədək 5 mili sosial-iqtisadi inkişaf prioritetindən biri “təmiz ətraf mühitə və yaşıl artıma malik ölkə” olaraq müəyyənləşdirilib. Bu təşəbbüsə uyğun olaraq artıq neçə ildir ki, ölkəmizdə ətraf mühitin sağlamlaşdırılması, yaşllaşmanın bərpası və artırılması, su resurslarından səmərəli istifadənin və dayanıqlı enerji mənbələrinin təmin olunması üzrə layihələrin icrasına başlanılıb. Bununla əlaqədar istixana qazları emissiyasını baza (1990-cı il) göstəricisi ilə müqayisədə 2030-cu ilədək 35 faiz, 2050-ci ilədək isə 40 faiz azaltmaq qarşısına əsas hədəf kimi qoyulub.

Dövlətimizin başçısı fevralın 14-də yenidən ölkə Prezidenti seçilməsi münasibətilə keçirilən andıçmə mərasimində bununla bağlı deyib: “Qarşıda duran ən vacib vəzifələrdən biri bərpaolunan enerji ilə bağlıdır. Burada da biz ön sıralardayıq, artıq işlərə start verildi. Bizim planlarımızda görə 2030-cu ilin sonuna qədər Azərbaycanda 5 min meqavata yaxın bərpaolunan enerji növləri, yeni enerji növləri yaradılmalıdır, əsasən günəş, külək və hidro – su elektrik stansiyaları. Dediym rəqəm tam realdır, bu, artıq imzalanmış kontraktlar əsasında olacaqdır. Niyət protokolları isə daha böyük rəqəm haqqında bəhs edir, təqribən 10 min meqavat. Beləliklə, biz böyük həcmdə təbii qazımızı ixrac edə biləcəyik, ona qənaət olunacaq”.

Prezident İlham Əliyev nitqində, bundan sonra elektrik enerjisinin böyük hissəsinin bərpaolunan enerji hesabına istehsal ediləcəyini, bununla da Azərbaycanın iqlim dəyişikliyi məsələlərinə öz töhfəsini verəcəyini əminliklə vurğulayıb.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev “Euronews” televiziyasına müsahibəsində də bu barədə ətraflı bəhs edib. Dövlətimizin başçısı müxbirin “Cari il həm də çox həlledici ildir. COP29 üfüdür. Bərpaolunan enerji layihələrinin həyata keçirilməsi, haqlıqəten, Azərbaycanın dayanıqlı enerjisinin gələcəyini necə yönləndirdiyini göstərir” fikrinə münasibət bildirərək deyib: “Düşünürəm ki, bu, bizim ümumi “yaşıl enerji” gündəliyimizin və məsuliyyət hissimizin bir hissəsini təşkil

edir. Çünki qazıntı yanacağı ilə zəngin ölkələr “yaşıl enerji”yə keçiddə ön sıralarda olmalıdır. Biz bunu ənənəvi ehtiyatlarımızı çatışmadığına görə etmirik, ona görə edirik ki, neft-qaz satışından əldə etdiyimiz maliyyədən, gəlirlərdən bərpaolunan enerjiyə sərmayə yatırmaq üçün istifadə etməklə töhfə vermək və buna ehtiyacın olduğuna dair ümumi bir anlayış yaratmaq istəyirik”.

Ölkə rəhbəri fikrini davam etdirərək hər il bunun Bakıda nəzərə çarpdığını, dəniz kənarında, hətta Bakının mərkəzində yaşayan hər kəsin Xəzər dənizinin getdikcə daha da dayazlaşmasını şahidi olduğunu vurğulayıb: “Biz iqlim dəyişikliyiinin fəsadlarını, təhlükəli fəsadlarını görürük, çaylarımızda su azalır, dağlarımızda qar azalır, Xəzər dənizində suyun səviyyəsi azalır. Əgər biz enerji və əzmlə bu məsələ ilə məşğul olmasaq, hamımız əziyyət çəkəcəyik”.

Prezident İlham Əliyev müsahibədə, eyni zamanda, Azərbaycanın bərpaolunan enerji layihələri gündəliyinin çox iddialı olduğunu, Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının hesablamalarına əsasən, bu sahədə Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda potensialın 157 qiğavat təşkil etdiyini də diqqətə çatdırıb. Əlavə edib ki, Azərbaycan artıq bu mühüm yolu qət etməyə başlayıb. Ölkə rəhbəri, həmçinin qarşıdakı 10 ilə respublikada bərpaolunan enerjiden maksimum dərəcədə istifadə edilməsinin və daxili bazarda təbii qaz istehlakının azaldılmasının planlaşdırmasını da xatırladıb.

Yeri gəlmişkən, ölkəmizdə Naxçıvan Muxtar Respublikası, işğaldan azad edilən Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları “yaşıl enerji zonaları” elan edilib. Həmçinin ətraf mühitin mühafizəsi düşməndən təminlənən ərazilərin irimiqyaslı bərpa və yenidənqurma prosesində prioritet istiqamət olaraq qəbul olunub. Bu ərazilərdə artıq “ağıllı şəhər”, “ağıllı kənd” kimi innovativ yanaşmaların tətbiqinə, ekosistemin bərpasına başlanılıb.

Qeyd edək ki, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları ərazisində bərpaolunan enerji layihələrinin icrası bu torpaqlar işğaldan azad edilən ilk

vaxtlardan etibarən diqqət mərkəzində saxlanıb. Belə ki, 2021-2023-cü illərdə Azərbaycanın bu bölgələrində ümumi gücü 170 meqavatt olan su elektrik stansiyaları istismara verilib. Eyni zamanda, cari ilin sonundakı bu stansiyaların gücünün 270 meqavata çatdırılacağı, bir neçə il sonra isə həmin göstəricinin 500 meqavata yüksəldiləcəyi qarşıya mühüm vəzifə kimi qoyulub. Yeri gəlmişkən, ötən ilin oktyabr ayında respublikamızda Xəzər dənizi və Qafqaz regionunda ən böyük elektrik stansiyası olan 230 meqavatt gücündə Qaradağ Güneş Elektrik Stansiyası istismara verilib.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan bərpaolunan enerji mənbələri ilə zəngin ölkədir. Hesablamalara görə, respublikamızın quruda külək və günəş enerjisi üzrə potensialı təqribən 37 qiğavatt təşkil edir. Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda külək enerjisi potensialı isə təqribən 157 qiğavata bərabərdir.

Mütəxəssislərin fikrincə, ənənəvi elektrik enerjisi istehsalından “yaşıl enerji”yə sürətli keçid müəyyən zaman tələb edir. Bu məsələdə investisiya qoyuluşu da zəruri amillərdən biridir. Amma bərpaolunan enerjiyə keçid heç də neft, qaz və kömür kimi enerji mənbələrinin istifadəsinə son qoymaq anlamına gəlmir.

Azərbaycan Prezidenti “Euronews” televiziyasına müsahibəsində də bu

məsələyə toxunub. Dövlətimizin başçısı deyib: “Əfsuslar olsun, indi deyirlər ki, qazıntı yanacağı təhlükəlidir, mənfidir və günah bu ehtiyata sahib olan ölkələrdədir. Mənim mesajım ondan ibarət idi ki, bizə gördüyümüz işə görə, gəlirlərdən insanların ehtiyaclarını təmin etmək və “yaşıl enerji” gündəliyinə təkan vermək üçün necə istifadə etdiyimizə görə qiymət verin. Ümidvaram ki, mesajım eşidiləcək”.

Azərbaycan rəhbəri yenidən ölkə Prezidenti seçilməsi münasibətilə keçirilən andıçmə mərasimində də bu məqama toxunaraq bildirib ki, ənənəvi yanacaq növləri – neft-qaz sahəsində işlər davam etdiriləcək. Neft hasilatının sabitləşməsi istiqamətində işlər gedir, hesab edirik ki, yaxın gələcəkdə nəticələr olacaq. Bizə sabit neft hasilatı lazımdır və biz investitorlar qarşısında bu vəzifəni qoymuşuq. Müəyyən narahətəddici məqamlar olub və işgüzar qaydada təmaslar əsasında bu məsələlərin həlli gözlənilir.

Dövlət başçımızın vurğuladığı kimi, ölkəmizdə istər neft-qaz hasilatının sabitləşməsi, istərsə də bu sahənin ixrac imkanlarının genişləndirilməsi ilə bağlı davamlı tədbirlər həyata keçirilməklə bərabər, “yaşıl enerji” mənbələrinin sürətlə işə salınması da zamanın prioritet istiqaməti kimi diqqətdə saxlanılır və bu yöndə davamlı layihələr gerçəkləşdirilir. Qısa dövr ərzində “təmiz ətraf mühitə və

yaşıl artıma malik ölkə” təşəbbüsünün gerçəkləşməsi istiqamətində görülən gənişmiqyaslı işlər də bunun parlaq ifadəsidir.

Bu məqamda onu da deyək ki, Azərbaycanda hasil olunan “yaşıl enerji”nin əsas satış bazarı Avropadır və artıq bərpaolunan enerji mənbələrindən enerji tədarükünün reallaşdırılmasına hazırlaşılır. 2022-ci il dekabrın 17-də Azərbaycan, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan Qafqaz regionundan Avropaya enerji körpüsünün gerçəkləşdirilməsini nəzərdə tutan strateji tərəfdaşlıq sazişinin imzalanması da bunun bariz ifadəsidir. Xatırladaq ki, əldə olunan saziş çərçivəsində 1195 kilometr uzunluğunda 1000 meqavatt gücündə “Black Sea Energy” sualtı elektrik kabelinin inşası gözlənilir.

Kabel Azərbaycanda istehsal olunan “yaşıl elektrik” enerjisinin Gürcüstan və Qara dəniz vasitəsilə Rumıniyaya və daha sonra Macarıstana və Avropanın yerdə qalan hissəsinə nəqli üçün nəzərdə tutulur. Bir sözlə, Azərbaycanın daxili planında “yaşıl enerji”nin inkişafı, Qarabağın “təmiz” enerjiyə çevrilməsi, beynəlxalq səviyyədə isə “təmiz elektrik enerjisi”nin yeni enerji körpüləri vasitəsilə Avropaya ixracı əsas yer tutur.

Vaqif BAYRAMOV
XQ

COP29 ölkəmizin ekoloji təşəbbüslərinə verilən beynəlxalq dəyərdir

Bu gün iqlim dəyişikliyi problemi bütün dünyanı əhatə etdiyi üçün BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasına 190-dan çox dövlət qoşulub. Bu dövlətlər müxtəlif konfrans və seminarlar keçirərək “yaşıl enerji”yə keçidin reallaşmasına və atmosfərə karbon qazının atılmasının azaldılmasına çalışırlar. Həyata keçirilən tədbirlər sırasında konvensiya tərəfdarlarının konfransı (Conference of the Parties (COP)) xüsusi önəm daşıyır. Sayına görə 29-cu konfrans (COP-29) cari ilin noyabr ayında Bakıda keçiriləcək və bu tədbir ölkəmiz üçün mühüm xarakter daşıyır.

Azərbaycanın belə bir mühüm tədbirin keçirilməsi üçün seçilməsi təsadüfi deyil. İqlim dəyişmələrinin qarşısının alınması, ilk növbədə, istixana effekti törədən qazların atmosfərə buraxılmasını ya sıfır səviyyəsinə endirilməsini, ya da əhəmiyyətli dərəcədə azaldılmasını tələb edir. Bu isə enerji transformasiyanın əsas istiqaməti olan bərpaolunmayan enerji mənbələrindən (kömür, neft, qaz, torf, müxtəlif növ bitumlar

və s.) bərpaolunan enerjiyə (günəş, külək, su axarları və s.) keçmək deməkdir. Prezident İlham Əliyev hələ 2004-cü ilin oktyabrın 21-də “Azərbaycan Respublikasında alternativ və bərpaolunan enerji mənbələrindən istifadə olunması üzrə Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi haqqında Sərəncam imzalayıb. Sərəncamın icrası ilə əlaqədar Qarabağda, Bakıda, Naxçıvanda böyük həcmli layihələr həyata keçirilib.

Energetika Nazirliyinin məlumatına görə, 2023-cü il ərzində ölkədə elektrik enerjisi istehsalı 20 milyard 280 milyon kVt-saatdan çox təşkil edib ki, bu da əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 0,3 faiz çoxdur. Azad olunmuş Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda 2021-2023-cü illər ərzində 170 meqavat gücündə hidroelektrik stansiyalar istifadəyə verilib. 2024-cü ilin sonuna qədər bu rəqəm 270 meqavata çatacaq. Bir neçə ildən sonra isə azad edilmiş ərazilərdə hidroelektrik stansiyaların ümumi gücü 500 meqavat təşkil edəcək.

Beynəlxalq standartlara əsasən transformasiyanın vacib şərti enerji səmərəliliyidir. Səmərəlilik hər vahid enerjinin istifadəsi nəticəsində hansı dəyərde ümumi daxili məhsul (ÜDM) istehsal olunduğuna əsaslanır. Bu zaman enerji vahidi kimi bir kilogram neftdə olan enerjiden istifadə olunur. Dünya Bankının hesablatlarına əsasən, Azərbaycanda 2003-cü ildə bir vahid enerjinin istifadəsi nəticəsində dəyər 4 dollar olan ÜDM istehsal olunurdu. Beynəlxalq qurumun ən son dərc etdiyi məlumatlara görə, ölkəmizdə bu rəqəm 11,6 dollar təşkil edir. Bu isə son 20 ildə Azərbaycanda enerji səmərəliliyinin təxminən 3 dəfə artdığını göstərir. Müqayisə üçün qeyd etmək lazımdır ki, bir vahid enerjinin istifadəsi nəticə-

sində ölkəmizdə 11,6 dəyəri olan ÜDM yaradılsa, qonşu Rusiyada bu rəqəm 5,3, İranda 5,3, Qazaxıstanda 5,6 dollar təşkil edir. Azərbaycanın enerji səmərəliliyi sahəsində əldə etdiyi göstərici Fransa (11,1 dollar), Yaponiya (11,8 dollar), Macarıstan (11 dollar), Litva (11,8 dollar) və digər inkişaf etmiş ölkələrlə müqayisə edilə bilər.

Enerji transformasiyası indeksinin hesablanmasında istifadə edilən digər göstərici atmosfərə karbon qazının (CO2) emissiyasıdır. Enerji səmərəliliyi ölkədə artdığından 2000-ci ilə müqayisədə karbon qazının emissiyası da 5 dəfəyə qədər azalıb.

Göründüyü kimi, enerji keçidində xidmət edən bütün istiqamətlərdə Azərbaycan sürətlə irəliləyir. Bu, öz ifadəsini ölkədə energetika infrastrukturunun tam yenilənməsi, enerji təminatının yüksək səviyyədə və təhlükəsiz şəraitdə təmin edilməsi, sahəyə məqsəddli investisiya və digər fəaliyyətlərdə tapıb. Azərbaycanın enerji transformasiya sahəsində lider olması bu fəaliyyətlərin kompleks şəkildə həyata keçirilməsinin nəticəsidir. Bu səbəbdən COP-29 sessiyasının Bakıda keçirilməsi təsadüfi xarakter daşıyır və ölkədə innovasiyaların inkişaf strategiyasının nəticəsidir.

XQ

BƏƏ-nin TAQA şirkəti ölkəmizə gəlir

Enerji Məsələlərini Tənzimləmə Agentliyinin (EMTA) İdarə Heyətinin sədri Samir Axundov Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin (BƏƏ) Əbu-Dabi Milli Energetika Şirkətinin (TAQA) ötürülmə və paylanma üzrə baş icraçı direktoru Omar Əl Həşmini, həmçinin şəbəkə inkişafı və investisiyalar üzrə direktoru Gabriele Manduzio ilə görüşüb.

Bununla bağlı EMTA-dan redaksiyaya daxil olan məlumatda bildirilir ki, görüşdə tərəflər arasında Azərbaycanda 2024-cü il yanvarın 1-dən qüvvəyə minən “Elektroenergetika haqqında Qanun”da nəzərdə tutulan bir sıra məsələlər, eləcə də yeni günəş və külək elektrik stansiyalarının fəaliyyəti ilə bağlı “TAQA” şirkətinin ölkəmizə mümkün dəstəyi ilə bağlı qarşılıqlı fikir mübadiləsi aparılıb. Eyni zamanda, Azərbaycan, Gürcüstan və Rumıniya arasında Qara dəniz sualtı kabel layihəsi barədə məlumat verilib.

XQ

60 MVT-lıq 2 stansiya qurulacaq

Bu il Azərbaycanda keçiriləcək BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) ərəfəsində 760 MVT-lıq 2 stansiyanın təməli qoyulacaq.

Bu barədə energetika naziri Pərviz Şahbazov “X” sosial şəbəkəsindəki hesabında bildirib.

“Cənub Qaz Dəhlizi (SGC) Məşvərat Şurası nazirlərinin 10-cu iclası və Yaşıl Enerji Məşvərat Şurası nazirlərinin 2-ci iclası çərçivəsində Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin enerji və infrastruktur naziri Süheyl Məhəmməd əl-Məzrui ilə karbohidrogen

və bərpa olunan enerjinin istehsalı-ixracı sahələrində regional əhəmiyyətli əməkdaşlığımıza dair səmərəli müzakirələrimiz olub. COP29 ərəfəsində 760 MVT-lıq 2 stansiyanın təməlini qoymağı razılaşdırdıq”, – deyərək qeyd edib.

XQ

“Nobel Energy” Cəbrayılda, “Elecnor” Qaradağda çalışacaq

Bakıda Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərat Şurası çərçivəsində nazirlərin 10-cu iclası və Yaşıl Enerji Məşvərat Şurası çərçivəsində nazirlərin 2-ci iclası çərçivəsində bərpa olunan enerji sahəsində əməkdaşlıq sənədləri imzalanıb.

Energetika Nazirliyi ilə “Nobel Energy” şirkəti arasında imzalanmış Anlaşma Memorandumu Cəbrayıl rayonunda 100 MVT gücündə günəş elektrik stansiyasının tikintisi və elektrik enerjisi istehsalı, satışı və istehlakı üzrə əməkdaşlıq nəzərdə tutur. Sənədə əsasən, 50 MVT-ı ilkin mərhələdə, 50 MVT-ı isə növbəti mərhələdə olmaqla, ümumilikdə 100 MVT həcmində günəş elektrik stansiyasının tikintisi planlaşdırılır.

Energetika Nazirliyi və İspaniyanın “Elecnor” şirkəti arasında da əməkdaşlıq

sənədi imzalanıb. Azərbaycanda bərpa olunan enerji layihəsi üzrə əməkdaşlığa dair Anlaşma Memorandumu Qaradağ rayonunda 70 MVT gücündə külək elektrik stansiyası layihəsinin həyata keçirilməsi sahəsində əməkdaşlıq əhatə edir. Bu çərçivədə külək ölçmə məlumatlarının toplanması və təhlili, həmçinin enerji saxlama sistemi də daxil olmaqla, külək və günəş enerjisi layihələrinin inkişafı üzrə də əməkdaşlıq ediləcək.

XQ

Naxçıvan xəbərləri

Biznes mərkəzində təlim

Naxçıvan Biznes Mərkəzində Naxçıvan Muxtar Respublikasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətli nümayəndəliyinin dəstəyi, Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Anti-inhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidməti və Naxçıvan Muxtar Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin birgə təşkilatçılığı ilə "Dövlət satınalmaları haqqında" Azərbaycan Respublikasının yeni Qanununun tətbiqi ilə bağlı təlim-konfrans keçirilib.

Toplantıda Naxçıvan Muxtar Respublikasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətli nümayəndəsi Fuad Nəcəfli çıxış edərək 2023-cü ili muxtar respublika üçün əlamətdar və uğurlu il kimi dəyərləndirib. Bildirib ki, ötən il ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 illiyi geniş qeyd edilib, Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafını təmin edən Dövlət Proqramı təsdiq olunub. Ötən il Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarovun iştirakı ilə Naxçıvanda fəaliyyət göstərən sahibkarlarla görüş keçirilib, onların problemlərinin həlli, şəffaf biznes mühitinin formalaşması istiqamətində mühüm addımlar atılıb.

Səlahiyyətli nümayəndə qeyd edib ki, ötən dövrdə "Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafına dair 2023-2027-ci illər üçün Dövlət Proqramı"nın Təfəssilatı Tədbirlər Planı hazırlanaraq icrası üçün maliyyə vəsaiti ayrılıb. Bu cür layihələrin icrasında dövlət satınalmaları üzrə proseslərin səmərəli təşkil müəhim önəm daşıyır. Bu istiqamətdə Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin dəstəyini xüsusilə vurğulayan səlahiyyətli nümayəndə nəzərdə tutulan tədbirlərin icrası istiqamətində birgə mühüm işlərin görüldüyünü diqqətə çatdırıb.

Fuad Nəcəfli vurğulayıb ki, muxtar respublikada bir sıra qurumlarda kompleksləşdirmələr tam yekunlaşdırılıb. Əvvəlki idarəetmə sistemi üzrə ortaya çıxan nöqsanlar icra məsələlərində müəyyən problemlərə səbəb olur. Xüsusilə dövlət satınalmaları sahəsində ciddi nöqsanlar aşkar olunub. Dövlət satınalmaları sahəsində yeni qanunun tətbiqi bu istiqamətdə ortaya çıxan problemlərin həllində, şəffafliq prinsipinin təmin olunmasında və sözügedən sosial-iqtisadi inkişaf proqramının icrasında çox faydalıdır. Fuad Nəcəfli tədbirin təşkilinə və səmərəli əməkdaşlığa görə Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarova və nazirliyin kollektivinə təşəkkür edib, təlim-konfransın işinə uğurlar arzulayıb.

Təlimdə Naxçıvan Muxtar Respublikası iqtisadiyyat nazirinin müavini, nazir vəzifəsini müvəqqəti icra edən Abbas İsmayilov ötən il ərzində dövlət satınalmaları sahəsində görülmə işlər və həyata keçiriləcək tədbirlər barədə məlumat verib. Bildirilib ki, dövlət satınalmaları sahəsində nəzarət tədbirlərinin nəticəsi kimi 9,5 milyon manat və ya 16 faiz dövlət vəsaitinə qənaət edilib.

Satınalma prosedurlarının nəticələrinə dair satınalan təşkilatlardan daxil olan 534 yekun protokolun 8,8 faizində nöqsanlar aşkar edilib və bununla əlaqədar həmin satınalmaların nəticələri ləğv edilib. 2023-cü ildə muxtar respublikada keçirilən satınalmaların toplam dəyəri 59,2 milyon manat olub ki, bu da ötənlik büdcə xərclərinin 10 faizindən çoxunu təşkil edib.

Vurğulanıb ki, 2023-cü ildə Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidməti tərəfindən muxtar respublikada dövlət satınalmalarında iştirak edən tərəflərin məarifləndirilməsi və məlumatlandırılması məqsədilə iki təlim keçirilib, 250-yə yaxın dövlət müəssisə və təşkilatı iştirak edib.

Sonra Naxçıvan Muxtar Respublikası Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidmətinin rəis müavini, rəis vəzifələrinin müvəqqəti icraçısı təyin edilən Seymur Cəfərov kollektiva və dövlət orqanlarının rəhbərlərinə təqdim olunub.

Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidmətinin rəisi Məmməd Abbasbəyli dövlət satınalmalarının rəqəbat mühitinin formalaşmasına təsirlərindən bəhs edib, həmçinin "Dövlət satınalmaları haqqında" Azərbaycan Respublikasının yeni Qanununda satınalma prose-

nəzərdə tutulub. AHIK sədrinin müavini bu cür layihələrin bundan sonra da uğurla həyata keçiriləcəyini bildirib.

Sonra "Naxçıvan Qaziləri" İctimai Birliyinin sədri Ceyhun Bayramov çıxış edərək qazilərə diqqət və qayğıya görə minnətdarlıq edib. Digər çıxış edənlər də qazilərə göstərilən maddi və mənəvi dəstəkdən razılıqlarını ifadə ediblər.

durlarının təkmilləşdirilməsi və nəzarət mexanizmlərinin gücləndirilməsinin sahibkarları satınalmalarda daha aktiv iştiraka təşviq edəcəyini qeyd edib.

Məmməd Abbasbəyli bildirib ki, istehlakçıların hüquq və mənafələrinin qorunması əsas məqsəddir, bu məqsədi hədəf alan yeni qanun rəqəbat əsaslı dayanıqlı iqtisadi inkişafı təmin edəcək. Yeni mexanizmlə tənzimlənən dövlət satınalmaları prosesinə uyğun olaraq 20-yə yaxın qayda müəyyənləşdirilib və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin müvafiq qərarları ilə təsdiq edilib. Nəticədə, bütün dövlət satınalmaları prosesi elektronlaşaraq sahibkarlar üçün əlçatanlıq, eləcə də şəffafliq və optimallaşma prinsipləri əsasında qurulub.

Təlim-konfransda yeni qanunun əhatə dairəsinin genişlənməsi, üstün-

Çay süfrəsi arxasında səmimi şəraitdə keçən görüşdə qazilərin müraciətləri dinlənib və həlli üçün müvafiq tapşırıqlar verilib. Sonda Şahbuz rayon Kolanı kənd Uşaq Musiqi Məktəbinin Musiqi kollektivi konsert proqramı ilə çıxış edib.

Türkiyəli investorlar muxtar diyarda

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyində türkəyli investorlarla keçirilən görüşdə Naxçıvan Muxtar Respublikasında aparılan aqrar islahatlardan bəhs olunub, birgə fəaliyyətin potensial imkanları haqqında fikir mübadiləsi aparılıb. Muxtar respublikada barəmaçılığın və ipəkçiliyin inkişaf etdirilməsi də müzakirə mövzusu olub.

lülkləri və nəzarət mexanizmləri barədə məlumat verilib, dövlət satınalmalarının vaxtında və düzgün planlaşdırılmasına dair müzakirələr aparılıb, iştirakçıların sualları cavablandırılıb.

Qazilər istirahətə göndərilib

Bugünlərdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Həmkarlar İttifaqları Şurasının maliyyə dəstəyi ilə 40 nəfər qazinin Ağbulaq İstirahət Mərkəzində istirahətləri təşkil olunub.

Mərkəzdə "Naxçıvan Qaziləri" İctimai Birliyinin üzvləri ilə çay süfrəsi arxasında görüş keçirilib. Söhbət zamanı Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyasının sədr müavini, Naxçıvan Muxtar Respublikası Həmkarlar İttifaqları Şurasının sədri Qəzənfer Abdullayev bildirib ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası Həmkarlar İttifaqları Şurası Vətən müharibəsi iştirakçıları və qaziləri daim diqqətdə saxlayır. Onların problemlərinin həlli istiqamətində müvafiq addımlar atır.

Vurğulanıb ki, ötən dövr ərzində Şura tərəfindən 32 nəfər qazinin müraciəti dinlənib və ümumilikdə 5 min manatdan artıq maddi yardım göstərilib. 1 nəfər qazinin isə Şərrur rayon Birleşmiş Həmkarlar İttifaqı Komitəsində məşğulluğu təmin edilib.

Diqqətə çatdırılıb ki, yaxın günlərdə qazilərin bir qrupu da Ağbulaq İstirahət Mərkəzində olacaqlar. Şurada 101 qazinin bu imkandan istifadə etməyi

Görüşdə qeyd edilib ki, "Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafına dair 2023-2027-ci illər üçün Dövlət Proqramı"nda da bu sahənin inkişaf etdirilməsi əsas hədəf kimi qarşıya qoyulub. Proqramın icrasını təmin etmək məqsədilə ötən il muxtar respublikada 40 minə yaxın tutuqı ekilib.

Tədbirdə müasir dövrün tələblərinə uyğun suvarma sistemlərinin qurulması, gübrə təminatı məsələlərindən də ətraflı bəhs edilib, videomaterial izlənilib, bu formatda görüşlərin davam edəcəyi bildirilib.

İlin ilk ağacəkmə aksiyası

Naxçıvan Muxtar Respublikasında ilin ilk ağacəkmə aksiyası keçirilib. Bu məqsədlə dünən Naxçıvan şəhəri yaxınlığındakı Uzunoba su anbarının yuxarı hissəsində 4,3 hektar sahədə tinqlər basdırılıb.

2100 ədəd ağaça ekildiyi aksiyada muxtar respublikanın dövlət-özel təşkilatların nümayəndələri və 40-dan çox ekokönlüllü iştirak edib.

Qeyd edək ki, "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" ilə əlaqədar keçirilən ağacəkmə aksiyasının məqsədi ictimaiyyətin diqqətini ətraf mühitin sağlamlaşdırılmasına, yaşılıqların bərpasına və artırılmasına yönəltmək, vətəndaşları ağac əkməyə təşviq etməklə təbiətə töhfə verməkdir.

Səbuhi HƏSƏNOV,
"Xalq qəzeti"nin
bölgə müxbiri

Azərbaycanın yetirmələri

Lənkəranlı rus akademik

Metallurgiya sahəsində dünyanın ən görkəmli mütəxəssislərindən biri, lənkəranlı akademik, 2 dəfə Dövlət mükafatı laureatı, 5 dəfə Lenin ordenli, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Mixail Aleksandroviç Pavlovun nəvəsi 2011-ci il may ayında mətbuat xidmətinin rəhbəri olduğum Lənkəran Dövlət Universitetinə gəlmişdi. Adını sonralar unuttuğum 40-45 yaşlarında olan rusiyalı xanım babası ilə bağlı yerlərlə maraqlanırdı və onun haqqında kitab yazdığını bildirdi.

Onda universitetin kafedra müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, tədqiqatçı Hacı Mirhaşım Talışlı ilə birgə "Lənkəran: ensiklopedik məlumat" kitabı üzərində işləyirdik. Burada babası haqqında da maraqlı yazı hazırladığımızı biləndə nəvəsi çox sevindi. Ulu babası Don kazaklarından idi. Pavlovların Lənkərana gəlişi 1855-ci ildə Rusiya-Türkiyə müharibəsi dövrünə təsadüf edib. Rusiya vətəndaşı olsa da, sonralar Azərbaycanı özünə vətən saymış, burada da torpağa tapşırılmışdır.

Təhsil Nazirliyinin elmi-metodiki şurasının üzvü, Əməkdar müəllim Nazim Nəsrəddinovun məlumatına görə, Pavlovlar əvvəllər Astarada yaşamış, sonralar, Mixailin 9 yaşında məktəbə getmək məsələsi ortaya çıxanda, yaxınlıqda məktəb olmadığı üçün ailə üzvləri ikisinifli şəhər məktəbi ("Dvuxklassnaya qorodskaya şkola") ilə məşhur olan Lənkərana köçmüşdülər.

Nəvəsinin dediyinə görə, Mixail atasını xatırlamırdı. 7 yaşında olanda isə anasını itirmişdi. Mixail xatirələrində yazır ki, ilk illər Lənkəranın indiki Qumbaşı kəndində yaşamışdılar.

Qeyd edək ki, Mixail Aleksandroviç Pavlov 9 yanvar 1863-cü ildə Lənkəranda doğulub. 1874-cü ildə Lənkəranda ikisinifli şəhər məktəbini bitirdikdən sonra Bakı Real Məktəbinə daxil olub.

M.A.Pavlov Bakıda oxuyarkən böyük Azərbaycan yazıçısı, publisisti və alimi, xalqımızın ictimai fikir tarixində mühüm xidmətləri olmuş Həsən bəy Zərdəbiyə dərin hörmət bəsləmiş, ondan məsləhətlər almışdır. Yazıçı, respublikanın tanınmış ziyalılarından biri, vaxtilə Lənkəran Dövlət Universitetində birgə işlədiyimiz tədqiqatçı-alim Allahverdi Eminovun bununla əlaqədar qələmə aldığı "H.B.Zərdəbi və akademik M.A.Pavlov" məqaləsində maraqlı faktlar qeydə alınmışdır.

M.A.Pavlov 1943-cü ildə nəşr etdiyi xatirələrində keçmiş müəllimi H.B.Zərdəbi haqqında belə yazmışdır: "Alman dili dərsləri daha pis halda idi. Bizim alman dili müəllimi yaman sərxoşluq edirdi. O, şəhərdən məktəbə sərxoş gəlirdi. Şagirdləri onu ələ salır, dediyinə qulaq asmırdılar. Mən indi də başa düşə bilmirəm ki, onu məktəbdə nə üçün saxlayırdılar? Təbiət tarixindən dərs deyən azərbaycanlı Həsən bəy idi. O, aşağı sınıflarda hesab dərsi verirdi. Təbiət, tarix dərsləri altıncı sınıflarda keçirilirdi. Həsən bəy bizə dedi ki, onun verdiyi dərslərə dair yaxşı kitab olmadığını dərsləri yazdırırdı. Bunu görə də o, bizə dərslərini yazdırır, sonra çağırır yazdıqlarımızı soruşardı. Onun yazdıqları nə idi? Yalnız mən bir neçə il sonra başa düşdüm ki, o, növlərin əmələ gəlməsi haqqında Darvinin nəzəriyyəsini bizə yazdırırdı. Təbii seçmə nəzəriyyəsinə dair çox misallar söylədi. Biz yeddinci sınıfa keçərkən eşitdik ki, Həsən bəy məktəbdən getməyə məcburdur. O, ən çox sevdiyimiz müəllimlərdən biri idi. Buna görə də onun məktəbdən getməsinə xəbər tutduqda Həsən bəyin evinə getdik ki, ona maraqlı dərsləri üçün təşəkkür edək və dövlət xidmətindən getdiyini təəssüf etdiyimizi bildirdik. O, bizi qəbul edərkən əynində arxalıq və başında papaq vardı".

Göründüyü kimi, H.B.Zərdəbinin müəllim kimi fəaliyyətində yetirmələrinə olan həssas, qayğıkeş münasibəti Pavlov sevgi ilə xatırlayıb.

Mixailin Lənkəranda oxuduğu ikisinifli şəhər məktəbinin ("Dvuxklassnaya qorodskaya şkola") direktoru İvan İosifoviç Kalantarov olmuşdur. Təhsil müəssisəsi sovet dövründə şəhər 4 nömrəli məktəbə çevrilmişdir. Məktəb ilk illərdə kilsə daxilində fəaliyyət göstərmişdir.

Mixailin uşaqlıq illərində olduğu yerləri gəzdikcə hiss etdik ki, nəvəsi sevindiyindən bir yerdə qərar tutə bilmir. Mirhaşım Talışlı Lənkəran Şəhər İcra Hakimiyyətinin indiki binasının sağında yerləşmiş və hazırda məktəbin qalıqları qalmış yeri göstərərək dedi ki, "Dvuxklassnaya qorodskaya şkola" məktəbi burada yerləşirdi. Bir qədər sonra yaxınlıqdakı şəhər 4 nömrəli rus məktəbində oldu. Məktəbin o vaxtkı direktoru, Əməkdar müəllim Yeganə

Babəyevə keçmiş məzunları, o cümlədən akademik Mixail Aleksandroviç Pavlov haqqında danışdı. M.A.Pavlovun məktəbin görkəmli yerində vurulmuş portretinə baxanda nəvə sevincini gizlədə bilmədi. Babasının xatirəsini əziz tutduqlarına görə məktəbin kollektivinə minnətdarlığını bildirdi.

Lənkərana giriş Qumbaşı kəndindən başlanır. Kənd rayon mərkəzindən 22 kilometr aralıda, Masallı rayonu istiqamətində yerləşir. Mixail şəhərdəki məktəbə gəlməmişdən əvvəl burada milliyyətə görə olan bir ruhaninin evində, xalasının himayəsində yaşamışdı. Mixailin xalasının əri A.V.Znamenski əvvəllər Astarada Gömrük İdarəsində işləmişdi. 1872-ci ildə isə o, Lənkəranın Qumbaşı kəndində yerləşən Gömrük məntəqəsində işə keçmişdi. Mixailin 5-6 yaşlarında Qumbaşı kəndində xalasının yanında yaşamış olduğu yerlərə baş çəkdi. Kəndin yaxınlığında, üzümçülük təsərrüfatı salındığı ərazidə 10 kazak ailəsinin qəbir daşlarının izləri həmin günlərdən xəbər verirdi.

M.A.Pavlovun nəvəsi babası ilə bağlı hər şeyi öyrənmək istəyirdi. Uzun illər qonşu Nərimanabad məktəbinin direktoru işləmiş Əməkdar müəllim İman Mikayılovun məlumatına görə, Qumbaşı kəndindəki məktəb XIX əsrin axırlarında Novo Afondan gəlmiş kilsə xadimləri tərəfindən tikilmişdir. Kənddəki balıqçı vətəgəsi Gürcüstandan gəlmiş Novo Afon monastrına 12 illiyə icarəyə verilmişdi.

Yaşlı adamlarla söhbətində onlar Mixaili xatırlamadıklarını, lakin haqqında ata-babalarından eşitdiklərini bildirdilər. Mixail yaşlıları ilə Azərbaycan dilində danışmış.

M.A.Pavlovun nəvəsinin dediyinə görə, babası Azərbaycan dilini ömrünün axırınadək unutmamışdı. Müəllim olduğu ali məktəblərdə azərbaycanlılarla rastlaşanda sevinər, diqqət və qayğısını onlardan əsirgəməzdi.

Tədqiqatçı-alim Allahverdi Eminovun yazdığına görə, M.A.Pavlov Peterburq Dağ-Mədən İnstitutunu bitirdikdən sonra Vyatsk şəhər qəzasında, Sulinsk zavodunda mühəndis işləmişdir. 1900-cü ildə pedaqoji fəaliyyətə başlamış, 1904-1911-ci illərdə Peterburq universitetlərinin və politexnik institutunun professoru olmuşdur. 1920-1941-ci illərdə Moskva Polad İnstitutunda işləmişdir. O, metallurgiya sənayesinin aparıcı mütəxəssislərindən biri kimi tanınmış, eyni zamanda "Rus metallurgiya cəmiyyəti" jurnalının redaktoru olmuşdur.

M.A.Pavlov 1958-ci il yanvarın 10-da Moskvada dünyasını dəyişmiş, orada da dəfn olunmuşdur.

1963-cü ildə M.A.Pavlovun anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə poçt markası buraxılmışdır.

M.A. Pavlovun nəvəsi subtropiklər diyarından ayrılarkən dedi:

- Lənkəranda olarkən doğmaları-mın ruhunu hiss etdim, mənən yüngüldəşdim. Əlvida demirəm. Lənkərana yenə qayıdacağam. Bu dəfə özümle babam haqqında yazdığım kitabımla görüşünüzə gələm.

Akademik M.A.Pavlovun nəvəsinin ünvanı Hacı Mirhaşım Talışlıda qalmışdı. Təəssüf ki, tədqiqatçı-alimin vəfatından sonra rusiyalı xanımdan bir soraq əldə edə bilmədik.

Hacı Etibar ƏHƏDOV,
Lənkəranda çıxan "Aşkarlıq"
qəzetinin baş redaktoru

3 Mart Ümumdünya Yazıçılar Günüdür

Bədii sözün ünvanı dünyadır

Dünyada peşəkar yazarları birləşdirən, qeyri-hökumət hüquq mühafizəsi təşkilatı olan ilk PEN mərkəzi 1921-ci ildə İngiltərədə yaranıb və konqresini bu ölkədə keçirib. 13 il əvvəl Azərbaycanda da PEN-Klub yaradılıb. Bundan məqsəd milli ədəbiyyatı dünyada tanıtmaktır. Bəs, bədii tərcümə və dünyaya çıxış məsələləri nə yerdədir?

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin (AYB) beynəlxalq əlaqələr və tərcümə məsələləri üzrə katibi, şair-tərcüməçi Səlim Babulla-oglu ilə söhbətimiz bu barədə oldu. Xatırladaq ki, müsahibimiz gözəl şair və tərcüməçi olmaqla bərabər, həm də Türkiyə Ədəbiyyat Vəqfinin Azərbaycan təmsilçisi, TÜRK-SOY Yazarlar Birliyinin vitse-prezidentidir. İllər ədəbi o, Bişkek PEN Mərkəzinin üzvü, GUAM ölkələri yazıçıların köntüllü Pen-GUAM təşkilatının sədri, Dünya Şairlər Hərəkatının Azərbaycandakı Fəxri səfiri seçilib.

– *Səlim müəllim, Beynəlxalq yazarlar gününün təməlinə hansı fikir dayanır?*

– Bildiyiniz kimi, bu gün artıq 38-ci dəfə Ümumdünya Yazıçılar Günü kimi qeyd olunur. Bu qərar 1986-cı ildə PEN Təşkilatının 48-ci konqresində verilib. Oudur ki, fikrimcə, bu günün fəlsəfəsini, ilk olaraq PEN Təşkilatının özünün ideyasında axtarmaq lazımdır. Təşkilatın fəlsəfəsi isə sadədir. Ölkələr arasında və hər bir ölkənin daxilində informasiya azadlığının (informasiya yarananların və o cümlədən jurnalistlərin, yazıçıların) qorunması.

Bu gün də beynəlxalq PEN təşkilatı var, bir də 130-dan artıq ölkədə “milli pen” klubları mövcuddur. Yeri gəlmişkən, bizdə də PEN var və ona ünlü yazığımız Cingiz Abdullayev rəhbərlik edir. Müxtəlif dövrlərdə Beynəlxalq PEN və milli PEN təşkilatlarının progressiv, görəkli addımları olub, yaqın ki, bu gün də var. Ümumiyyətlə isə, fikirləşirəm, çox təəssüf, bir çox beynəlxalq təsisatlar kimi PEN də bəzən böyük dövlətlərin kiçik dövlətlərə təsir alət kimi istifadə oluna bilər.

Qaldı Ümumdünya Yazıçılar Gününa, əlbəttə, eyni gündə dünya ölkələrinin eyni bir peşəkar amal ətrafında birləşməsi, nəyisə

qeyd etməsi çox təqdirəlayiq hadisədir.

– *Bu gün dünya ədəbiyyatının dilimizə tərcüməsi necə davam etdirilir?*

– Tərcümə yazmağın başqa bir adıdır. Hansısa əsərin tərcüməsi onu yenidən qələmə almaq deməkdir. Bizim “Dünya Ədəbiyyatı” dərgimiz tərcümə sahəsində önəmli işlər görür. Bu dərgi AYB-nin Bədii Tərcümə və Ədəbi Əlaqələr mərkəzinin orqanıdır. Artıq 10 ildir ki, nəşr edilir. Jurnalda “İcmal”, “Nəsr”, “Poeziya”, “Tərcümə təcrübələri” rubrikaları fəaliyyət göstərir. XX əsrdə yaradılan pyeslərin ana dilimizə çevrilməsinə xüsusi əhəmiyyət verilir. Bu baxımdan Samuel Bekketin “Gəliş-gediş”, Ejen İoneskonun “Dörd nəfərlik etüd”, Rober Tomanın “Səkkizinci qadın” kimi əsərlərinin tərcüməsi əhəmiyyətli dir. Bu və adını çəkmədiyim digər müəlliflər müasir dünya dramaturgiyasının inkişafında mühüm rol oynayıblar. Həmçinin fransız sənətşünas Jorj Poltının “36 dramatik situasiya”

əsəri ana dilimizdə işıq üzü gördü. Bu da teatr sənəti nəzəriyyəsini təşkil edən kitabdır. Bu dərgi təkcə bədii ədəbiyyatı deyil, tədris əsərlərini də çap edir. Təbii ki, imkanlar daxilində.

Dünya ədəbiyyatı ayrı-ayrı ölkələrə də xüsusi sayılır. Dərginin İsrailə həsr olunan sayında 40-dan çox yəhudi yazıcının əsərlərinə yer verildi. Biz bu sayda İsrailin istər klassik, istərsə də müasir yazarlarının əsərlərini topladıq. Bu da yəhudi əsilliyə yazarların yaratdıqları barədə oxuculara dolğun məlumat verir. Bu sayda həmçinin vətənimizdə yaşayan dağ yəhudilərinin əsərlərinə, onların təhlillinə yer verdik. Bununla Azərbaycan multikultural ənənələrini bir daha oxucuların diqqətinə çatdırdıq. Həmçinin bu zamana kimi Moldova, Türkiyə, İran, Oman və digər ölkələrin ədəbiyyat sayılarının da nəşrinə nail olmuşuq.

– *Ədəbiyyatımız dünyaya necə çıxır?*

– Çalışırıq ki, ədəbiyyatımızı daha çox qonşu ölkələrdə tanıdaq. Bu baxımdan ötən il Türkiyənin “Hece” dərgisində Azərbaycan müəlliflərinin əsərləri təqdim edildi. Qardaş ölkədə zəlzələ qurbanlarının xatirəsinə həsr olunmuş həmin xüsusi buraxılışda Qismət, Fərid Hüseyn, Aqşin Yenisey, Elxan Zal və digər yazarlarımızın əsərləri dərc edildi. Bu da modern Azərbaycan şəri barədə Türkiyə oxucularında aydın təəssüvür yaradı. Rusiyada da ədəbiyyat nümunələrimizin geniş yayılmasına diqqət veririk. Ötən il bu ölkədə MDB ölkələri yazıçıların Nəsr, Şeir və Uşaq Ədəbiyyatı antologiyaları çap edildi. Üst-üstə həmin toplularda 50-yə yaxın Azərbaycan müəllifinin əsərləri dərc olundu. Sözügedən antologiyalar Rusiyada “İlin milli kitabı” Qran-prisini qazanıb. Layihənin Azərbaycan üzrə əlaqələndiricisi mən idim. Tabii ki, gələcəkdə də bir çox belə layihələri həyata keçirməyə çalışacağıq.

– *Bayramınız mübarək! Müsahibə üçün sağ olun!*

Ceyhun MİRZƏLİ

Replika

“Ehey, kim saxlayıb bu səkidə maşını?..”

Səkilər birmənalı olaraq piyadalar üçündür. Təəssüf ki, bəzən onlar səkilərlə rahat və sakit yeriyə bilmirlər. Bir də görürsən ki, sən yeridiyin yerdə böyük qaya parçası kimi bir avtomobil qarşına çıxdı və az qala səni vurdu. Həmin yerdə piyadalar toqquşmalı olur, “tixac” yaranır və əsəblər korlanır.

Doğrudur, əvvəllər belə hallar daha çox olurdu, indi azalıb. Buna görə də bənzər məzərayə rast gələndə təəccüblənirik, sakinlər bir yana, paytaxtımızda bol olan xarici turistlərin haqqımızda nə düşüncələri də bizi narahat edir. Şəkillərdə gördüyünüz mənzərələrin orada 2 gün dalbadal şahidi olmuşuq, özü də eyni yerdə – şəhərin mərkəzi ərazilərindən sayılan Şəmsi Bədəlbəyli küçəsinin dəkəində, “28 Mall” ticarət mərkəzi ilə Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin yaxınlığında.

Bu yerdə Vəqif Bəhmənlinin hələ ötən əsrin 70-ci illərində yazdığı bir şeir yada düşür: “Ehey, kim saxlayıb bu səkidə maşını?” Sətiraltı mənalı başqa olsa da, şair hələ maşınların qarışqa kimi qaynaşmadığı o vaxt səkiləri zəbt edən sürücülərə etirazını şeirə gətirmişdi. Görünür, şeir hərfi mənasında bu gün də aktual olaraq qalır.

Yaxşı, bəs, yol polisi nə üçün həmin maşınları cərimə meydançasına aparıb, özbaşına sürücüləri cərimələmir? Axı, onlar maşınlarını xəlvət guşədə deyil, məhz, necə dəyərlər, göz dəşən yerdə saxlamaqla piyadalara etinasızlıq göstərir! İradımız həm də Nəsimi Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının 3 nömrəli Sahe İnzibati Ərazi Dairəsi üzrə Nümayəndəli-

yinedir. İnanmırsınız, fotoları düz həmin nümayəndəliyin qarşısında çəkmişik. Bəs, onlar buna necə göz yumurlar?

Onu da deyək ki, sözügedən küçənin aşağı başında da belə xoşagəlməz mənzərə olur, özü də, necə dəyərlər, “qanunlaşmış” şəkildə. Dəmiryol vağzalına ilə “28 May” metro stansiyasının qarşısındakı meydanı, görkəmli dramaturq Cəfər Cəbbarlinin abidəsinin düz arxa tərəfində rəsmi pullu dayanacaq fəaliyyət göstərir. Bu da günün istənilən vaxtında böyük piyada sıxlığı müşahidə olunan bir yer üçün tamamilə qəbuledilməzdir. Hələ onu demirik ki, bu azımiyi kimi, həmin dayanacağın ətrafında da minik avtomobilləri “park” edilməklə daha acınacaqlı vəziyyət yaranır. “Parking”in yerində gül-çiçəkli park və ya xiyaban yaradılsa, daha məqsəduyğun olmazmı?

P.S.: Bu yazıda biz yalnız eyni yerdə 2 gün ardıcıl şahidi olduğumuz faktları qabartdıq. Sözsüz ki, paytaxtın digər yerlərində də belə narahatedici mənzərələr var. Əlaqədar qurumların bu barədə düşüncə, təsiri tədbirlər görməsi günün tələbidir.

Əli ƏLİYEV
XQ

Bakı Musiqi Akademiyasının böyük zalında “Nəsillərin birliyi” adlı konsert təşkil edilib. Sənət ocağında hər hansı şənliyin olması təbii haldır və bu, tez-tez baş verir. “Nəsillərin birliyi” ideyası isə tələbələrle müəllimlərin eyni vaxtda bir səhnəni paylaşmasını nəzərdə tutması ilə maraq kəsb edir.

Bu adlı növbəti konsertin ideya müəllifi Akademiyanın konsertmeyster ustalıq kafedrasının baş müəllimi Yuliya Kerimovadır. Layihəyə solo oxuma və opera hazırlığı kafedrasının baş müəllimləri – Əməkdar artistlər Fəridə Məmmədova və

“Nəsillərin birliyi” konsertindən sonra Azərbaycanın Əməkdar artisti Fəridə Məmmədova təəssüratını “XQ” ilə bölüşdü:

– Yuliya xanım “Nəsillərin birliyi” konsert ideyasını bizimlə bölüşəndə çox

Musiqili səhnədə “Nəsillərin birliyi”

İlham Nəzərov (o, həm də sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktorudur) ilk qoşulanlardan olublar. Akademiyanın 2 kafedrasının 3 müəlliminin 11 yetirməsinə ustadları ilə birlikdə “Nəsillərin birliyi” silsiləsinin təməlini qoyublar. Onlardan biri – Ramal İbişov T.Quliyev adına 12 nömrəli musiqi məktəbinin 10-cu sinif şagirdi, qalan 10 nəfər isə musiqi akademiyasının tələbəsidir.

Konsertdə akademiyanın tələbələri G.F.Hendelin, V.A.Motsartın, F.Şubertin, İ.S.Baxın, S.A.Küinin, E.Qriqin, A.Rubinşteynin, G.Gersvinin, G.Abdullazadənin opera və oratoriyalarında ariyaları, romansları ifa ediblər. Ramal İbişov, Məryəm Vəliyeva, Nuray İsmaylova, İsmayıl Əsədli, Nargül Aslanova, Aysun Mahmudova, Ülker Rüstəmli, Gültəkin Məmmədova, Kənan Rəhmənzadə, Emiliya Hüseynzadə və Süsən Abasovadan sonra səhnəyə müəllimlər çıxıblar.

Əməkdar artistlər Fəridə Məmmədova və İlham Nəzərov Yuliya Kerimovanın müşayiəti ilə çıxış ediblər. Müəllimlər L.Van Bethovenin, M.Balakirevin, S.Raxmaninovun və N.Rimski-Korsakovun yaradıqlarından seçmələri təqdim ediblər.

həvəslə razılaşdıq. Həm də Yuliya xanım istəyirdi ki, vokal sənətinə yiyələnən tələbələr onun tələbələri olan gələcək konsertmeysterlərini müşayiəti ilə çıxış etsinlər, konsertin finalında isə biz müəllimlər çıxış edərk. Həqiqətən də, çox maraqlı idi: əvvəlcə tələbələrımızdən ötrü həyəcan keçirdik, sonra da öz ifalarımız oldu. Deyim ki, konsert çox uğurla keçdi. Akademiyanın rəhbərliyi, müəllim və tələbələri ilə yanaşı, jurnalistlər, musiqisevərlər, xarici qonaqlar bizi diqqətlə dinlədilər. Yaxşı olardı ki, bu təşəbbüs bir konsertlə bitməsin. Solo oxuma və vokal hazırlığı kafedrasının digər müəllimləri, həmçinin, başqa kafedralarda çalışan həmkarlarımız da təşəbbüslə qoşulsalar, şad olarıq. Belə konsertlər həm müəllim və tələbələri daha da yaxınlaşdırır, həm də gənc ifaçılar hələ tələbə ikən hansı konsertmeyster ilə daha yaxşı anlaşıcaqlarını hiss edirlər ki, bu da onların gələcək yaradıcı fəaliyyətləri üçün uğurlu başlanğıc ola bilər.

İnanırıq ki, “Nəsillərin birliyi” kimi yaradıcılıq vəhdətləri növbəti sənət uğurlarına vəsiyə olacaq.

Gülçahan MİRƏMMƏD

Yaddaşlarda yaşayanlar

Şux təsniflər ifaçısı

Ötən əsrin yetmişinci illərinin sonları idi. Mərhum xanəndə Əlibaba Məmmədovun rəhbərlik etdiyi “Humayun” Xalq Çalğı Aletləri Ansamblının solisti, həmyerlimiz və bir az uzaq olsa da, qohumumuz Təhmiraz Şirinovla harasa getməli idik. O, yaxın qohumu olan Oktay Kerimova demişdi ki, filarmoniyada məşqimiz var, əmiden icazə alım (onlar hamısı Əlibaba Məmmədova əmi deyirdilər) məşqdə oturun (filarmoniya rəhbərliyi məşq zamanı zala heç kəsi buraxmasa da, Oktay “əmi”nin köməyi ilə bizim üçün icazə almışdı), iş saati qurtaran kimi gedək.

Oturduq. Məmmədbağır Bağırzadənin, Zümrüd Məmmədovanın və Təhmiraz Şirinovun (həmin gün Səxavət Məmmədov yox idi) çıxışlarından sonra Teymur Mustafayevlə də bir təsnifi məşq etdik. Hərçənd, Teymur o ansamblın solisti deyildi. Əlibaba müəllimin bir neçə irad, məsləhət və tövsiyəsindən, nəhayət, məmnunluqla gülməməsindən sonra məşq bitdi və Teymur Mustafayev çevrilib konsertmeystərə nə isə dedi (Biz o qədər də gözə çarpmayaq deyə, zəlin arxa yerlərində oturduğumuza görə onun nə dediyini eşidə bilmədim). Sən demə, xanəndə “Qaytağı” rəqsini sifariş edirmiş. Muğam ansamblının ifasında “Qaytağı”nın ecəzkar şəkildə səslənməsi

bir heyranlıq idisə, xanəndənin peşəkar rəqqaslardan da gözəl performans nümayiş etdirməsi başqa bir məmnunluq idi...Rəqs bitənə qədər Əlibaba müəllimin üzündən təbəssüm əksiləndi.

O cümlələri bir də təkrarla

...1999-cu il idi. Bakıda ki Əbilov adına Mədəniyyət evində mərhum həmkarımız Rafiq Salmanın 50 illiyi münasibətilə geniş musiqili tədbir təşkil olunmuşdu. Çoxsaylı sənət adamları və jurnalistlər iştirak edirdilər. Teymur Mustafayev də orada idi. Söz mənə verildə Nəriman Nərimanovun bir sualını və həmin suala özünün verdiyi cavabı bir az təhrif edərək dilə gətirdim. Nərimanovun

sual və cavabı belə idi: “Bizim uşaqlar Şekspiri, Puşkini, Tolstoyu oxumalıdırlarmı? Əlbəttə, oxumalıdırlar, ancaq Nizamini, Füzulini və Axundovu oxuduqdan sonra”. O argumenti müasir günlərimizə uyğunlaşdıraraq təkrar etdim: “Bizim gənclərimiz rok, pop, rep kimi əcnəbi musiqilərə qulaq asmalıdırlarmı? Əlbəttə, əlbəttə, dinləməlidirlər. Ancaq Seyidin, Cəbbarın, Xanin, Ağabalinin, Teymurun ifalarını dinləyib öyrənəndən sonra. Zəldə gənclər daha çox idi və hamısı bu münasibəti alışıqladırlar.

Bunu eşidən Teymur Mustafayev kiməsə nə isə dedi. Həmin adam qalxıb getdi və əlində maqnitofon qayıtdı.

Tədbir qurtaranda xanəndə mənəndən xahiş etdi ki, çıxışımın həmin cümlələrini maqnitofon üçün təkrar edim. Təkrarladım.

Şairi görəndə özünə deyərsən

Teymur Mustafayevin oxuduğu toylardan birində həmkarımız Mübariz Süleymanlıya dedim: “Azərbaycan dilində “sariban” sözü yoxdur, sarvan sözü var. Bəs Teymur müəllim niyə muğamda “sariban” deyir? Mübariz də gedib bu sualı xanəndənin özüne verdi. Cavab çox qısa oldu: “O sualı şairi görəndə özüne verərsən!”.

İttifaq MİRZƏBƏYLİ

Rus teatrının 3 gözəl tamaşası...

Bakının ən gözəl iki bağının qonşuluğunda yerləşən Azərbaycan Dövlət Akademik Rus Dram Teatrının mart repertuarı elə ilk baxışdan diqqət çəkir. Sanki, baharın gəlişindən ruhlanan yaradıcı kollektiv ardıcıl olaraq bir-birindən maraqlı tamaşaları ilə sənətseverləri sevindirir.

Cümə günü – martın 1-də teatrda rus dramaturq Petr Qladilinın ikipərđeli “Afina axşamları” lirik komediyası göstərilir. Xırlıdaq ki, bu tamaşanın premyerası 2016-cı ildə olsa da, repertuardan düşməyib. Səhnə əsərinin quruluşçu rejissoru Azərbaycan Xalq artisti Aleksandr Şarovskidir.

Pyesin süjeti bizi keçmiş zamanlara aparır, ailənin atası Boris Oleqoviçin onun qızı, pianoçu Nataşa arasında itxılafta toxunur. Baxışların özünüyətini Nataşanın nənəsi – knyaginya Rastopçina özünəməxsus tərzdə aradan qaldırır. Qeyd edək ki, ibretamiz ruhlı tamaşa seyrçilərin marağına səbəb olub və dəfələrlə alqışlanıb.

Dünən – şənbə günü ingilis dramaturq Rey Kuninin pyesi əsasında hazırlanan “Kişi, qadın, pəncərə...” məşuq” oynanılıb. Bu tamaşanın premyerası Azərbaycanın Xalq artisti İranə Tağızadənin quruluşunda 2018-ci ildə olub. Tamaşa çox qərībā vəziyyətlər kaleydoskopuna çevrilir ki, buraya pyesin bütün qəhrəmanları düşür. Hər şey isə ondan başlayır ki, mötəbər centlmen, Britaniya parlamentinin üzvü ser Uili “Vestminster” beşulduzlu otelində otaq götürür. 13 nömrəli otağın pəncərələri Biq-Bena açılır. Məhz bütün gərginlik “nəhs rəqəm” ucbatından başlayır...

“Kişi, qadın, pəncərə...” məşuq” tamaşası bu dəfə də könülləri fəth edə bilib.

Bu gün oynanılacaq 3-cü tamaşa isə rus dramaturq Leon Aqulyanskiinin pyesi əsasında səhnələşdirilmiş “Sevgi. @ nöqtə. RU”-dur. Adı elektron ünvan kimi təqdim olunan bu komediya özündə həyatın daimi məsələlərini, çoxsaylı komik səhnələri və parlaq aktyorların mənasız davranışını birləşdirir. Premyerası 2022-ci ildə keçirilmiş bu səhnə əsəri Azərbaycanın Xalq artisti Aleksandra Nikuşinin 70 illik yubileyinə həsr olunub və yubilyar özü baş rolda oynayıb. Bu tamaşanın da quruluşçu rejissoru Aleksandr Şarovskidir.

Əsərin qəhrəmanları – uğurlu işgüzar qadın və tanınmış plastik cərrah uzun müddət şəbəkə vasitəsilə ünsiyyət qururlar və nəhayət, şəxsən tanış olmağa qərar verirlər. Gedişat göstərir ki, onlar sanki bir-biri üçün doğulublar. Tamaşaçıları virtual sevgi oyununu ilə başlayan bu əsərdə bir çox maraqlı səhnələrə şahid ola bilərlər.

Ə.DOSTƏLİ
XQ

“Köhnə qitə” necə islamlaşır?

Çörçil: “Qədim Roma imperiyası süqut etdiyi kimi, müasir Avropa sivilizasiyası da çökə bilər”

İslam dinamik inkişaf edən bir dindir və dünyada onun tərəfdarlarının sayı günbəgün artır. Ona görə də Avropada müsəlmanların sayının artması həm maraqlı, həm də narahatlıq doğurur. Qədim qitənin qarşından gələn total islamlaşması ilə bağlı analitiklərin proqnozları elmi və siyasi dairələrdə ciddi müzakirə və mübahisələrə yol açır.

Bu narahatlıq dünənin, bugünün məsələsi deyil. Məsələn, Böyük Britaniyanın siyasət nəhəngi sayılan Uinston Çörçil hələ 1899-cu ildə nəşr edilən “Çay üzərində müharibə” əsərində ingilislərə xəbərdarlıq edirdi ki, bir vaxtlar barbarlar Romanı təhdid etdiyi kimi, indi İslam Avropa üçün təhlükə yaradır. Çörçill

İkinci variantda yalnız Avropa ölkələrinə müntəzəm, işləyən emiqrasiya nəzərdə tutulurdu. Belə olarsa, 2050-ci ildə Avropada 11,2 faiz müsəlmanın olacağı ehtimal edilirdi. Alimlər bildirirdilər ki, İslam ölkələrindən Avropaya qaçqın axınının sürəti 2014-2016-cı illər səviyyəsində qalarsa, 32 ildə Avropada müsəlman

yon müsəlman miqrant gəlib, lakin 2017-ci ildə onlardan yalnız 2,5 milyonun hüquqi statusu var idi.

Sual oluna bilər ki, bəs hazırda vəziyyət necədir?

Bu günlərdə “American Thinker” nəşrinə dərc edilmiş məqalədə qeyd edilir ki, 2050-ci ilə qədər Avropada müsəlmanların payı 11,2 və ya 14 faiz təşkil edə bilər.

Nəşrin yazdığına görə, qaçqın axını əvvəlki bir neçə onilliyin orta göstəricisi ilə müqayisədə son bir neçə ildə olduqca yüksək olmuşdur. Lakin Al və onun ayır-ayrı üzvləri indi öz miqrasiya siyasət

Bu gün Türkiyədə III Antalya Diplomatiya Forumu başa çatır. Tədbirdə dünyanın ən mühüm problemləri ilə bağlı geniş müzakirələr aparıldı, məruzələr dinlənilədi. Eyni zamanda, son illərdə dünyanı bürümüş müharibələrin bəşəriyyətin inkişafına zərbə vurduğu qeyd edildi, bu və ya digər ölkənin baş vermiş müharibələrdə oynadığı mütəbət və mənfi rollar aydınlaşdı. Bu baxımdan Macarıstanın Baş naziri Viktor Orbanın çıxışı maraqlıdır. Macarıstan lideri hazırda beynəlxalq problemlərin həllində, dünyda sülhünə böyük töhfələr verməkdə mühüm rol oynayan Türkiyə və onun dövlət başçısının fəaliyyətini çox yüksək qiymətləndirib. Təbii ki, bunu hər dövlət başçısı, xüsusən Qərblərləri etiraf etməkdə çətinlik çəkirlər.

Orban əvvəlcə ölkəsinin Türkiyə ilə əlaqələrinin çox qədim tarixi köklərə malik olduğunu bildirib. Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan son illərdə apardığı pragmatik, sülhsevər siyasətinə görə Macarıstanda çox sevilir, xalq arasında onun yüksək imici var. O, eyni zamanda, Türkiyə-Macarıstan əlaqələrinin uzun tarixə malik olduğunu, Macarıstanın Avropa ölkəsi olaraq Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) üzvü olduğunu qeyd edib.

Onun sözlərinə görə, digər Avropa ölkələri ilə müqayisədə Macarıstanda güclü liderlər ictimaiyyətin diqqətini tez cəlb edir: “Cənab Ərdoğan Macarıstanda xüsusilə məşhur olan və yüksək imicə malik liderdir. Bu, Macarıstan üçün çox vacibdir”.

Orbanın çıxışında ən çox maraqlı doğuran cəhət həm ölkəsinin, həm də Türkiyənin sülhpərvərliyini qabartmasıdır. Onun sözlərinə görə, Avropada müharibə

kiyənin güclü rəhbərliyi olmasaydı, Avropada hamımız çətinliyə düşərdik. Ona görə də Avropada hamı ona minnətdar olmalıdır”.

Amma AB-nin miqrasiya ilə bağlı məsələdə Türkiyəyə verdiyi vədləri tam yerinə yetirmədiyinə diqqət çəkən Orban Türkiyənin yaşadığı iqtisadi problemlərin həllində dəstəklənməli olduğunu vurğulayıb: “Bu məsələdə Türkiyəyə lazımi dəstək verilməyib”.

Orban Rusiya-Ukrayna münaqişəsinə toxunaraq bildirib ki, bu müharibəyə müxtəlif aspektlərdən yanaşmaq olar və tərəf tutmaqdan, zamanın kimin xeyrinə işlədiyini görmək daha vacibdir: “Düşünürəm ki, zaman Rusiyanın xeyrinə işləyir və vaxt keçdikcə Al və Ukrayna ududur, Rusiya isə gəldikcə daha çox üstünlüklər əldə edir. Ona görə də deyirəm ki, atəşi mümkün qədər tez dayandırmaq və təzliklə sülh danışıqlarına başlamaq lazımdır”.

“Qərb müharibə, Macarıstan və Türkiyə sülh dilində danışır”

bə dilində danışır: “Ancaq biz müharibə dilini sevmirik. Türkiyə və Macarıstan Avropa regionunda bu kontekstdə istisnadır. Biz sülh dilində danışırıq”.

Orban Türkiyənin mühafizəkar quruluşunu qoruyub saxlamağı bacaran bir ölkə olduğunu, Avropada isə ailə, tanrı, millət kimi anlayışların orta əsrlərin elementləri kimi qəbul edildiyini və bu dəyərləri ifadə edənlərin problemlərlə üzləşdiyini qeyd edib. Amma Al ailə, tanrı və millət kimi dəyərlərə daha çox diqqət yetirməlidir. Onun fikrincə, iyununda keçiriləcək Avropa Parlamentinə (AP) seçkilərdən sonra bəzi aspektlərdə dəyişikliklər başlaya bilər. O özü AP-də sağ və sağ mərkəzlərin birləşməsinə çalışır.

Macarıstan baş naziri Türkiyənin son illərdə miqrasiya problemlərinin həllində oynadığı rolun da çox əhəmiyyətli olduğunu deyib: “Türkiyə olmasaydı, Avropa və Avropa İttifaqı (Əİ) ölkələri sabitliyini tamamilə itirərdi. Ərdoğan bir anda Avropa qitəsini xilas etdi. O, demək olar ki, son səkkiz ilə yaxındır, bu problemi həll edir. Ona görə də deyə bilərik ki, Tür-

ukrayna böhranını bu günlərdə ABŞ-in sabiq prezidenti Donald Tramp ilə görüşərək də müzakirə etdiyini bəyan edən Orban deyib: “Düşünürəm ki, Tramp ABŞ-in prezidenti olsaydı, bu müharibə olmazdı. Mən buna tam əminəm. Beləliklə, güclü ABŞ prezidenti, həqiqətən də, istənilən müharibəni dayandırmaqla bilər. Söhbət Avropadan gedir”.

Macarıstan lideri bildirib ki, Tramp yenidən prezident seçilsə, Ukraynada müharibəyə son qoya bilər, İsrail və Qəzəzadə də oxşar vəziyyət yaranar.

O, bu ilin ikinci yarısında Macarıstanın Al-yə sədrliyi ilə bağlı məsələlərə də toxunaraq bu barədə bəzi spekulasiyaların olduğunu xatırladı: “Əlbəttə, Macarıstan Avropa İttifaqına sədrlik edəcək”. Orban ölkəsinin sədrliyi dövründə də Al-nin genişlənməsi məsələsinin gündəmdə olacağını vurğulayıb. Ancaq təşkilata üzvlük məsələsində Balkan ölkələri Ukraynadan qabaqdadır.

P.ƏMİRCANOV
XQ

Fransa polisi Korsikada etirazçılara müdaxilə edib

Korsikanın Bastiya şəhərində Fransanın siyasətinə etiraz olaraq növbəti aksiya keçirilib.

Aksiya Korsikada müstəqillik tərəfdarı olan fəalları birləşdirən "Nazione" hərəkatının liderlərindən birinin – İvan Kolonanın 2 il öncə həbsdə ona olan hücum nəticəsində ölümünün ildönümünə həsr edilib.

Nümayişçilər “Fransa qatildir!”, “Rədd olsun Fransa!”, “Zorakılığa son!”, “Repressiya son!” deyərək, mövcud vəziyyətdən cana doydularını bildiriblər.

Ədliyyə Sarayı qarşısında başlayan nümayişin iştirakçıları şəhər mərkəzindən keçərək prefekturanın binası qarşısına gəliblər. Burada onlar tələblərini yüksək səslə Fransa hökumətinə eşitdirməyə çalışıblar. Nümayiş kortəji Yuxarı Korsika prefekturasının qarşısına

çatanda polis və nümayişçilər arasında toqquşma baş verib. Toqquşma zamanı polis gözyaşardıcı qazdan, su şırmağından, eləcə də rezin güllələrdən istifadə edib. Nümayişçilər isə polise qarşı molotov kokteyli atıblar.

Nümayiş Patriotti kollektivi, Associu Sulidarita və Nazione müstəqillik partiyalarının çağırışı ilə təşkil olunub.

Bildiririk ki, aksiyanı işıqlandıran “Haber Global”ın canlı yayımına polis müdaxilə edib. Belə ki, jurnalist Emre Karaca və operator Engin Esgü aksiyanı zor gücü ilə dağıtmaq istəyən əsasıy keşikçilərinin müdaxiləsi ilə üzləşib.

XQ

yazırdı: “Məhəmmədlik öz tərəfinə yeni dindarları cəlb etməyi hədəfləyən mübariz bir dindir. Dünyada ondan daha güclü hərəkət edən qüvvə yoxdur... Qədim Roma sivilizasiyası çökdüyü kimi, müasir Avropa sivilizasiyası da çökə bilər”. Bundan 70 il sonra ingilis siyasətinin daha bir nümayəndəsi Con Enox Pauell özünün məşhur “qanlı çaylar” adlı nitqində ciddi xəbərdarlıq edirdi ki, İngiltərə hədsiz emiqrasiyaya imkan verdiyi üçün “özünə dəfn tonqalı hazırlayıb”.

İtaliyan yazıçısı Umberto Eko isə bu həyəcanını daha obrazlı şəkildə belə ifadə edir: “Üçüncü dünya Avropanın qapılarını döyür və hətta “Köhnə qitə” onları içəri buraxmağa razı olmasa belə, onlar daxil olurlar. Növbəti minillikdə Avropa çoxirqlı, ya da arzu etsəniz, çoxrəngli məkanə çevriləcək”.

Avropanın bu və digər ictimai-siyasi xadimlərinin həyəcanı səbəbsiz deyil. Bu gün əksər tədqiqatlar göstərir ki, XX əsrin son üçdə biri – XXI əsrin əvvəllərində Avropada müsəlmanların sayının artımı həndəsi silsilə xarakteri daşıyır. Bu tendensiya davam edərsə, o zaman 2050-ci ilə qədər Avropa İttifaqında İslam ölkələrindən olan mühacirlərin payı, bəzi proqnozlara görə, onun əhalisinin üçdə birinə, hətta yarısına çatma bilər.

Buna baxmayaraq, 2017-ci ildən başlayaraq Amerika sosioloqları daha ehtiyatlı proqnozlar verirlər. “Pew Research Center” Amerika sosioloji mərkəzinin keçirdiyi tədqiqatların nəticəsində onlar bu qənaətdə gəlmisə də ki, yaxın 30 ildə Avropada müsəlmanların sayı, həqiqətən, sürətlə artacaq. Sosioloqlar o zaman qitədə müsəlmanların artmasının 3 mümkün inkişaf variantını təklif edirdilər.

Birinci variantda Avropaya emiqrasiyanın tamamilə dayanacağı nəzərdə tutulur və yalnız təbii artımdan danışıldır. Sosioloqlar müsəlman ailələrində yüksək doğum səviyyəsi ilə əlaqədar olaraq, Avropa sakinlərinin ümumi sayında İslam tərəfdarlarının sayının həmin dövr üçün 4,9 faizdən 7,4 faizə yüksələcəyini bildirirdilər.

əhalinin payı 14 faiz çatacaq.

Mərkəzin o zamankı araşdırması 28 Al ölkəsini, həmçinin Norveç və İsveçrəni əhatə edirdi. Tədqiqatçılar bildirirdilər ki, onların proqnozları yalnız təxmini parametrlər hesab edilə bilər. Siyasi və iqtisadi proseslərin gözlənilməz olması səbəbindən gələcəkdə Avropada məskunlaşacaq miqrantların sayını dəqiq proqnozlaşdırmağı isə mümkün hesab etmirdilər.

Statistikaya görə, 2016-cı ilin ortalarında müsəlmanlar Avropanın ümumi əhalisinin 4,9 faizini təşkil ediblər ki, bu da 2010-cu ilə müqayisədə 19,5 milyon, və ya 3,8 faiz çox idi. Sosioloqlar düşündülər ki, emiqrasiya olmasa, Avropa əhalisi doğum nisbətinin azalması və əhalinin gətirdikcə daha sürətlə qocalması səbəbindən əhəmiyyətli dərəcədə azalma ilə üzləşəcək. Müsəlman emiqrasiyasının “orta” proqnozu ilə Avropanın əhalisi sabit səviyyədə qalacaq və üçüncü ssenari ilə Al ölkələrinin, eləcə də İsveçrə və Norveçin sakinlərinin ümumi sayı isə artacaq, amma çox az.

Bundan əlavə, tədqiqatçılar İsveçnin bu ölkədə müsəlmanların payının son dərəcə ciddi artımı ilə üzləşəcəyini xüsusi qeyd edirdilər. İslama etiqad edən yeni insanların gəlişinin tamamilə dayandırılması şərti ilə 2050-ci ilə qədər müsəlmanların sayı ölkədəki əhalinin 11 faizini, “orta” variantda 21 faizini, miqrasiya səviyyəsi 2015-2016-cı illərdəki səviyyədə qalarsa – daha çox 31 faizini təşkil edəcək.

Tədqiqat mərkəzinin hesablamalarına görə müsəlmanların sayının əhəmiyyətli dərəcədə artacağı gözlənilən üçüncü ölkə Fransa hesab edilirdi. Ssenaridən asılı olaraq, 2050-ci ilə qədər İslama inanların sayı müvafiq olaraq 12,7 faiz, 17 faiz və ya 18 faiz təşkil edəcək. Ekspertlər bunu Fransada yaxın gələcəkdə valideyn olacaq çoxlu müsəlman gənclərinin olması ilə əlaqələndirirdilər.

Proqnoza əhəmiyyətli düzəlişlər edə biləcək başqa bir amil Avropa ölkələrində nə qədər miqrantın tezliklə hüquqi status alacağı idi. Statistika göstərirdi ki, 2010-2016-cı illərdə Avropaya 3,7 mil-

lərini daha məhdudlaşdırıcı istiqamətə uyğunlaşdırdıqları üçün artıq qitəyə axın azalmağa başlamışdır.

Sosioloqlar etiraf edirlər ki, miqrasiyanın gələcək səviyyələrini proqnozlaşdırmaq mümkün deyil, çünki bu, təkcə Avropadankənər siyasi və iqtisadi şəraitdən deyil, həm də qitə daxilində dəyişən iqtisadi şəraitdən və hökumət siyasətindən asılıdır.

Bu ssenarilərin heç biri tam olaraq proqnozlaşdırıldığı kimi özünü göstərməyə də, hamısı fərqli bir nəticəni təsəvvür etmək üçün bir sıra ehtimallar söyləməyə əsas verir. Məsələn, əgər müntəzəm miqrasiya hazırkı səviyyədə qalarsa və sığınacaq axtaranlar gəlməyə və qaçqın statusu almağa davam edərsə – 2014-2016-cı illərdəki müstəsna miqrasiya böhranı zamanı olduğu miqyasda qalarsa – o zaman 2050-ci ilə qədər Avropadakı müsəlmanların sayı 11,2 faizlə 14 faiz arasında olacaq.

Müsəlmanların miqrasiyası artdıqca münaqişə ehtimalı da artır. Hələ 2008-ci ildə “The Washington Post” nəşri Mərkəzi Kəşfiyyat İdarəsinin direktoru Maykl Haydenə istinadla yazmışdı ki, Avropanın müsəlman əhalisi sürətlə artmaqda davam edəcək. Eyni zamanda, Avropanın yerli əhalisinin doğum səviyyəsi daha da azalacaq. Müsəlman miqrantların inteqrasiyası Avropa dövlətləri üçün ciddi problemlər yaradacaq və vətəndaş müharibələri və ekstremizm potensialı təhlükəsini əhəmiyyətli dərəcədə artıracaq.

Nəşr yazır ki, “kafir” avropalıları qarşı vətəndaş müharibəsi çoxdan başlayıb. “Tarixçi Bernard Lyuisin sözləri ilə desək, “Avropa qalası”na hücumların tarixi üçüncü dalğası İslamın müasir dövrdəki ən uğurlu fəth kampaniyasıdır. Müsəlmanlar nəinki qitəni islamlaşdırmaq istəklərini gizlətmirlər, hər yerdə bunu yüksək səslə bəyan edirlər”, deyir “The Washington Post” nəşri yazır.

(ardı var)

İlqar RÜSTƏMOV
XQ

“Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti

“Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanı” QSC-də istismar olunan bəzi avadanlıqların və onların ehtiyat hissələrinin (dinamo, starter, hidravlik silindirlər, elektrik mühərrikləri, velosipedlər və əl alətləri) təmiri xidmətlərinin satın alınması məqsədilə

MÜSABİQƏ ELAN EDİR

Müsabiqədə iştirak etmək istəyən şəxslər www.portofbaku.com sahifəsinə daxil olmaqla elanlar bölməsindən əlavə sənədləri və ətraflı məlumatı əldə edə bilərlər. Zərflərin təqdim edilməsi üçün son tarix 18 mart 2024-cü il saat 17.00-dəkdir. Göstərilən vaxtdan gec təqdim olunan zərflər axtımdan geri qaytarılacaqdır.

Əlaqə telefonu: +994 12 599 00 03 (daxili 3704).

Ünvan-AZ1010, Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu, Ü.Hacıbəyov küçəsi 140.

ABŞ Senatı Türkiyəyə “F-16” satışını əngəllədi

ABŞ Senatı Bayden administrasiyasının ötən ay təsdiqlədiyi Türkiyəyə 23 milyard dollarlıq “F-16” satışını əngəlləyəcək qanun layihəsinə böyük əksəriyyətlə (13 bəli, 79 xeyr) səs verib. Beləliklə, qanun layihəsi rədd edilib.

Türkiyə bir neçə ildir ki, “Lockheed Martin” tərəfindən istehsal edilən 40 yeni “F-16”, eləcə də mövcud parkdakı 79 döyüş təyyarəsi üçün modernləşdirmə dəstlərinin daxil olduğu satışa kiçildilməyə çalışırdı.

Bir ildən çox vaxt uzatdıqdan sonra ABŞ Dövlət Departamenti, nəhayət, Türkiyə İsveçin NATO-yə üzvlüyünü təsdiqlədiyi üçün satışa təsdiqləyib.

Senator Rand Paul “əhəmiyyətli insan haqları problemləri, özbaşına qətlər, həbsdə şübhəli ölümlər, işgəncələr, əsassız həbslər və on minlərlə insanın davam edən həbsi”ni irəli sürərək satışın qarşısını almağa səs verib.

Senator səsvərmədən əvvəl Senatın zalından verdiyi açıqlamada qeyd edib: “Türkiyənin son illərdəki ehtiyatsız hərbi hərəkətlərini nəzərə alaraq, bu təklif olunan satışın mənfi strateji nəticələri ilə bağlı da dərin narahatlığım var”.

Paul oktyabr ayında ABŞ “F-16”-sının Suriyanın şimal-şərqində, ABŞ birliklərinin terror təşkilatı PKK/YPG-yə dəstək verdiyi bölgədə Türkiyənin Pilotsuz Uçuş Aparatını (PUA) vurduğuna diqqət çəkib. Senatın Xarici Əlaqələr sədri Ben Cardin ötən ay “yaşıl işıq” yandırdıqdan sonra kürsüdə satışa müdafiə edib. “Mən bir neçə ay ərzində bu əməliyyatla bağlı Bayden administrasiyasının ən yüksək səviyyələri ilə yaxından məsləhətləşdim”, - deyir o bildirib.

XQ

İdman

“Formula 1”: İlk qalib Maks Ferstappen olub

“Formula 1” üzrə dünya çempionatında mövsümün ilk Qran-prisi keçirilib.

Bəhreyyədə təşkil olunan yarışın birinci mərhələsində “Red Bull”-un pilotu Maks Ferstappen hamını üstələyərək birinci yeri tutub. Onun komanda yoldaşı Serxio Peres ikinci, “Ferrari”-dən Karlos Saynz isə 3-cü yerləri tutublar.

Xatırladaq ki, ikinci tur martın 7–9-da Səudiyyə Ərəbistanında keçiriləcək. Azərbaycan Qran-prisi isə sentyabrın 13–15-də keçiriləcək.

Basketbolçularımızın reytingi yüksəlib

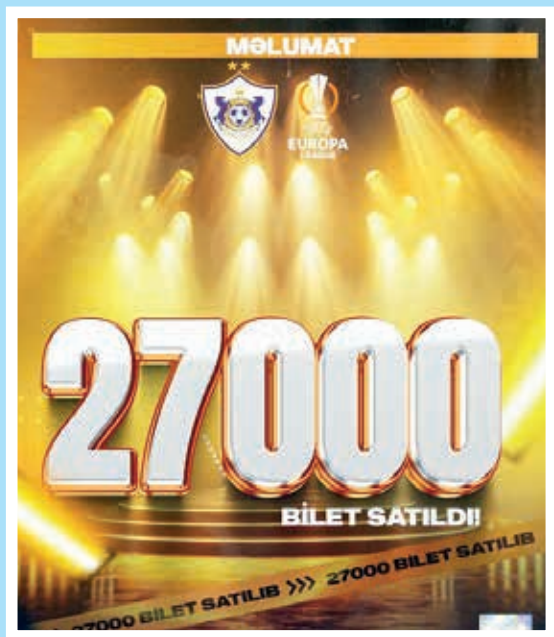

Kişi basketbolçulardan ibarət milli komandaların növbəti reyting cədvəli açıqlanıb.

FIBA-nın reyting cədvəlinə görə, millimiz 13 pillə irəliləyib. Ötən ay dünya çempionatının seçmə mərhələsində iki oyun keçirən Tahir Baxşiyevin rəhbərlik etdiyi kollektiv 80 xalla 105-ci yerdədir. Basketbolçularımız ilk dəfə FIBA reytingində bu qədər yüksəlişə nail olublar.

Xatırladaq ki, Azərbaycan yığması dünya çempionatının seçmə mərhələsində İsveçrəyə 53:72 hesabı ilə məğlub olub, Kosovo üzərində qələbə qazanıb – 87:77.

“Qarabağ” – “Bayer”: 27 min bilet satılıb

Avropa Liqasının 1/8 final mərhələsi çərçivəsində keçiriləcək “Qarabağ” – “Bayer” oyununa qısa müddət ərzində 27 min bilet satılıb.

“XQ” xəbər verir ki, bunu Ağdam klubunun mətbuat xidməti açıqlayıb.

Qarşılaşmaya hələ 4 gün qalsa da, artıq biletlər bitmək üzrədir. Bununla da, məhdud sayda qalan biletlərin satışının qısa müddətdə başa çatacağı gözlənilir.

Qeyd edək ki, “Qarabağ” – “Bayer” oyunu martın 7-də Tofiq Bəhramov adına Respublika stadionunda keçiriləcək. Matç saat 21:45-də başlayacaq.

Leyla SABİRQIZI
XQ

Funikulyordan bir dön bizim Bakıya bax!

Uşaqlıq xatirələri unudulmaz olur. Bakı funikulyoruna ilk dəfə orta məktəb illərində getmişdik. Maraqlı idi: vaqonla üzü yuxarı qalxırsan, şəhərə və Xəzərə gözəl mənzərə açılırdı...

“Wikipedia”-da Bakı funikulyorunun 1960-cı il mayın 5-də istifadəyə verildiyi yazılıb, amma o dövrün mətbuatı başqa söz deyir. “Xalq qəzeti”nin sələfi “Kommunist”in 3 iyun 1960-cı il sayında oxuyuruq: “Düənən Sovet İttifaqında sayca 5-ci funikulyorun açılışı olmuşdur”.

...Amma bir qədər əvvələ qayıdaq. “Bakı” qəzeti 2 aprel 1960-cı il sayında o vaxt inşası davam edən funikulyorun şəklini və bu qısa məlumatı oxucuların diqqətinə çatdırıb: “Bakı funikulyoru günü-gündən ucalır. “Dağ tramvayı”na minib Kirov adına parka qalxacağımız gün uzaq deyil”.

Qəzetin 23 aprel sayında isə ilk səhifədə belə bir xəbər yer alıb: “Bakı funikulyoru, demək olar ki, hazırdır”.

Açılış mərasimi funikulyorun aşağı pavilyonunda keçirilib və orada Bakı Şəhər Zəhmətkeş Deputatları Soveti İcraiyyə Komitəsinin sədri Əliş Ləmbəranski və digər şəxslər çıxış ediblər. Daha sonra “Bakı meri” qırmızı lenti kəsib və ilk sənişinlər Leninqradda hazırlanmış, 28 nəfər üçün nəzərdə tutulan vaqona mindikdən sonra o, yavaş-yavaş dağıüstü parka doğru hərəkət edib. Qəzet yazır: “Vaqon yuxarı qalxdıqca Dənizkənarı park və Bakı körfezinin

olan vaqonun biri aşağı, digəri isə yuxarı hərəkət etdi. Şəhərimizin yeni və gözəl tikintilərindən biri də bakiyların istifadəsinə verildi”.

“Bakı” qəzetinin 24 sentyabr 1960-cı il sayında “Vətəndaşların nəzərinə!” başlığı ilə belə elan yer alıb: “Yeni təmirdən sonra funikulyor müntəzəm olaraq hər gün şəhər saat 10-dan gecə saat 12-dək işləməyə başlamışdır. Siz 3 dəqiqə ərzində dəniz sahilindən şəhərin dağlıq hissəsinə və Kirov adına parka çatə bilərsiniz”.

Yeni təmirdən sonra? Maraqlıdır... Ümumiyyətlə, Bakı funikulyoru müxtəlif vaxtlarda bir neçə dəfə təmir edilib. 2011-2012-ci illərdə funikulyorun əsaslı şəkildə təmiri və yenidən qurulması işləri həyata keçirilib. Onun yeni layihəsi ən müasir standartlar əsasında işlənib hazırlanıb. Funikulyorun aşağı və yuxarı vestibülləri, köhnə relsləri tamamilə təzələnilib, yeni vaqonlar alınıb. Mexaniki və elektron qurğuları tamamilə dəyişdirilib, funikulyorun hər iki stansiyası aynabənd üslubunda hazırlanıb.

Yenidən qurulan Bakı funikulyorunun 2012-ci il mayın 23-də keçirilən açılış mərasimində Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyeva iştirak ediblər. Ölkə başçısı çıxışlarının birində funikulyorun “Şəhərimizin tarixini əks etdirən, paytaxtımızın rəmzlərindən biri” olduğunu vurğulayıb. Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva isə vaxtilə “Baku” jurnalına müsahibəsində belə demişdi: “Mənim üçün Bakı həmişə əvəzedilmez auraya malik ən gözəl şəhər olub. İçərişəhər, Dənizkənarı bulvar, Fəvvarələr meydanı, Neftçilər prospekti, Bakı Venesiyası, funikulyor - hər bir bakiли üçün bu yerlər artıq kult hesab edilir”.

...İllər sonra yenidən Bakı funikulyorundayam. Girişə vurulan lövhədən məlum olur ki, bura bazar ertəsindən (profilaktika günüdür) başqa hər gün şəhər saat 10-dan axşam saat 8-ə kimi işləyir (günorta saat 1-2 arası fasilədir). Bir istiqamətə gediş qiyməti 1 manatdır. Funikulyorla “yuxarı” qalxıram. “Zaman maşını” məni xəyallarımda ötən əsrin 80-ci illərinə aparır. Düzdür, səyahət uzun çəkmir, təxminən, 3-4 dəqiqə. Yanımda da yalnız əcnəbilərdir. Təsədüfi deyil ki, funikulyor turistlər üçün Bakıda “mütləq getməli və görməli yerlər”dən biri sayılır.

Rasim MÖVSÜMZADƏ

İlk dəfə XQ-də

Sevmə məni

Lələ, məndən Kərəm olmaz
Sevmə məni, sevmə, nolar.
Məni məndə görənlər olmaz
Sevmə məni, sevmə, nolar.

Dərd yaxın, dava ayırdı
Bu dərdə yuva ayırdı,
Mən ölən hava ayırdı
Sevmə məni, sevmə, nolar.

Dar yaxa haqdan yazıdı,
Düymələr şeytan nazıdı.
Dünya keşis dünyasıdı
Sevmə məni, sevmə, nolar.

Get ürəkli daşları sev,
Daşdan axan yaşları sev,
Ağacları, quşları sev,
Sevmə məni, sevmə, nolar.

O taylı, bu taylı mənəm,
Yeri, yurdu sayılı mənəm
Ramiz Qusarçaylı mənəm,
Sevmə məni, sevmə, nolar.

Ramiz QUSARÇAYLI
Quba

Sağlamlıq

C vitamininin zəngin mənbəyi olan limon immuniteti gücləndirir və ürək sağlamlığını qoruyur. Zeytun yağının faydalarını isə saymaqla bitməz. Xərçəngə qarşı qoruyucu təsiri olan zeytun yağı ürək sağlamlığını dəstəkləyir, xolesterin səviyyəsini balansda saxlayır, həmçinin xroniki xəstəlik riskini azaldır və iltihabı götürür.

Mütəxəssislər bildirirlər ki, zeytun yağına limon şirəsi əlavə etdikdə, bu, iki qidanın təsiri daha

Limonu qat zeytuna – şəfa gətirsin cana

da artır. Qarışım həzm sistemini yaxşılaşdırır, qəbizliyə son qoyur. Böyrək daşlarından xilas olmaq üçün də bu qarışımdan faydalanmaq olar.

Araşdırmalara görə, zeytun yağında olan antioksidantlar döş və həzm sistemində xərçəng növlərinə qarşı qoruyucu təsir göstərir. Eyni zamanda, limonun təsiri ilə xərçəng hüceyrələrinin böyüməsi-

nin qarşısını almaq olar.

Zeytun yağı və limon dəridəki yaraların daha tez sağalmasına kömək edir. Yara nəhiyəsində iltihabı aradan qaldırır, dəri toxumasını yeniləyir və çapıqları azaldır.

Qarışımın güclü təsiri üçün 10 damcı limon suyunu 1 qaşığı zeytun yağına sıxmaq kifayətdir. Yaxşıca qarışdırdıqdan sonra içmək olar.

Qəbizlik problemlərində təsiri olması üçün hər şəhər ac qarına qəbul etmək məsləhətdir. 15 gün istifadə etdikdən sonra fasilə vermək lazımdır.

Z.HÜSEYNLİ
XQ

Hava

Yenə də yağmursuz, arabir isə dumanlı

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi Milli Hidrometeorologiya Xidmətinin verdiyi məlumata əsasən martın 3-də Bakıda və Abşeron yarımadasında havanın dəyişən buludlu olacağı, arabir tutulacağı, əsasən yağmursuz keçəcəyi gözlənilir.

Mülayim cənub-şərq küləyi əsəcək. Gecə 1-5°, gündüz 7-12° isti olacaq. Atmosfer təzyiqi normadan yüksək 765 mm civə sütunu, nisbi rütubət gecə 70-75°, gündüz 50-60 faiz olacaq. Azərbaycanın rayonlarında əsasən yağmursuz keçəcək. Lakin gündüz bəzi yerlərdə qısamüddətli yağıntılı olacağı ehtimalı var. Gecə və

şəhər arabir duman olacaq. Şərq küləyi əsəcək. Havanın temperaturu gecə 0-4°, gündüz 7-12° isti, dağlarda gecə 2-7° şaxta, gündüz 2° şaxtadan 3°-dək isti olacaq. Gecə və şəhər bəzi dağlıq ərazilərdə yolların buz bağlayacağı ehtimalı var.

Q.QASIMOV
XQ

Qoşa “qara dəlik” birləşəcəkmi?

Stenford Universitetinin amerikalı astronomları indiyə qədər tapılmış ən ağır qara dəlik cütünün tədqiq ediblər. Obyekt B2 0402+379 elliptik qalaktikada yerləşir. Tədqiqat “The Astrophysical Journal” elmi nəşrində dərc olunub.

Hər böyük qalaktikanın mərkəzində superkütləvi qara dəlik var. İki qalaktika birləşdikdə, onların qara dəlikləri ikili cüt meydana gətirə bilər, yeni bir-biri ilə bağlı orbitdədirlər. Ehtimal olunur ki, bu ikili dəliklər, nəhayət, birləşə bilər, lakin bu, əvvəllər heç vaxt müşahidə olunmayıb.

Tədqiqatçılar ikili qara dəliyi təhlil etmək üçün Havaydakı “Əkizlər Şimalı” teleskopunun məlumatlarından istifadə ediblər. İki dəlik bir-birindən 24 işıq ili

məsafədədir və 3 milyard ildən artıqdır ki, beləcə qalıb. Cisimlərin ümumi kütləsi Günəşin kütləsindən 28 milyard dəfə çoxdur.

XQ

BAŞ REDAKTOR

ƏFLATUN
AMAŞOV

TELEFONLAR:

Reklam və elanlar: 493-82-21

Qəbul şöbəsi: 493-24-75
Məsul katib: 493-61-02
Texniki şöbə: 493-59-64

Mühasibatlıq: 498-85-29
E-mail: xalqqazeti@gmail.com
info@xalqqazeti.az

+994(51) 280-16-44

“Xalq qəzeti”nin kompüter mərkəzində yığılıb və səhifələnilib, “Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunub.

ÜNVANIMIZ:

AZ-1000, Bakı şəhəri, Bülbül prospekti, 30.
Şəhadətnamə 022273

İNDEKS 0282
TİRAJ 3922
SİFARIŞ 407
QIYMƏTİ 60 qəpik

Növbətçi redaktor
Mesaim ABDULLAYEV
Çapa imzalanmışdır
00:00